

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Diplomová práce

Bc. Monika Lechmannová

Rod Bubenů z Litic v moderní historii

The Buben Family in the modern history

Praha 2014

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D.

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala prof. PhDr. Janu Županičovi, Ph.D. za konzultace, čas a cenné rady, které věnoval mé práci. Dále bych chtěla poděkovat panu PhDr. Michaelovi Skopalovi archiváři v SOA Zámrsku, který mi umožnil nahlédnout do dosud veřejnosti nepřístupného Fondu *Rodinného archivu Bubnů z Litic*. Poděkování patří pak i mé rodině a přátelům za podporu, kterou mi po celou dobu mého studia projevovali. Především pak mé laskavé a trpělivé mamince a příteli za trpělivost a pochopení.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 6. srpna 2014

.....
Monika Lechmannová, v. r.

Abstrakt:

Tato diplomová práce se zabývá historií hraběcího rodu Bubnů z Litic. Popisuje jejich historii od konce 14. století, majetkové vlastnictví a postavení ve společnosti. Hlavní pozornost je však věnována období od druhé poloviny 19. století a první polovině 20. století a osobě hraběte Michaela Maria Otakara Bubny z Litic (1864-1949).

Hrabě Michael Bubna z Litic byl hlavou rodiny Bubnů z Litic právě během vymezeného období a stal se tak posledním držitelem doulebského zámku a panství před jeho zabavením komunistickými úřady. Hrabě Michael patřil ke staré generaci šlechty vychovávané v úctě k tradici a důstojnosti. Za svého života musel přihlížet tomu, jak se staré hodnoty rakouské monarchie rozpadly, byly zpochybněny staré tradice a zásady a v neposlední řadě se stal i svědkem postupného rozpadu rodinného jmění.

V této práci budou popsány pozice rodiny mezi rakouskou aristokracií, její osudy v poválečné éře i během druhé světové války, kdy syn Michaela Bubny z Litic Mikuláš se stal na čas ministrem zemědělství v protektorátní vládě generála Aloise Eliáše.

Klíčová slova:

Šlechta, aristokracie, rod Bubnů z Litic, historie, Michael hrabě Bubna z Litic

Abstrakt:

This thesis attempts to map the history of the Buben of Litic family. It describes its history since the end of the 14th century, its property ownership, and its social status. However, the thesis focuses on the second half of the 19th century, the first half of the 20th century and the person of count Michael Mario Otakar Bubna of Litice (1864-1949).

Count Michael Bubna of Litic was the head of the family Buben of Litic precisely in this period. He became the last owner of the Doudleby Castle and the surrounding domain before the communist takeover. Count Michael belonged to the old generation of aristocracy, which had been raised in the obeisance to tradition and dignity. During his life, he witnessed the collapse of old-fashioned values of Austria-Hungary, the public disclaim of its old traditions and principles, and, furthermore, the consecutive loss of the family property.

This thesis describes the position of the Buben family among the Austro-Hungarian aristocracy, its fate in the postwar era, as well as in the time of the World War II, when the son of count Michael Bubna of Litic, Mikuláš, became the minister of agriculture in the Protectorate government of the general Alois Eliáš.

Key words

Nobility, aristocracy, the Buben of Litice family, history, count Michael Bubna of Litic

Obsah

Úvod.....	7
1. Historie Bubnů z Litic do poloviny 19. století.....	12
1.1 Heřman z Bubna a na Horním Jelení.....	13
1.2 Povýšení Bubnů do panského a hraběcího stavu.....	15
1.3 Erb Bubnů z Litic.....	17
1.4 Bubnové z Litic během 17. století.....	18
1.5 Ferdinand Antonín hrabě Bubna z Litic.....	20
1.6 Od napoleonských válek k roku 1864.....	22
2. Šlechta a její role ve společnosti v letech 1848-1948.....	25
2.1 První a druhá společnost.....	26
2.1.1 Bubnové z Litic mezi první a druhou společností.....	28
2.2 Československé zavrnutí a odsouzení šlechty.....	29
2.3 Deklarace českých šlechticů.....	33
2.4 Komunistická perzekuce.....	35
3. Majetek Bubnů z Litic.....	37
3.1 Založení rodinného fideikomisu.....	37
3.2 Prodej části panství počátkem 19. století.....	40
3.3 Československá pozemková reforma 1919-1935.....	46
3.4 Poválečná konfiskace.....	50
4. Hrabě Michael Maria Otakar Bubna z Litic.....	52
4.1 Dětství, mládí a studia.....	52
4.2 Působení Michaela bubny z Litic v armádě.....	62
4.3 Manželství a rodina.....	71
4.4 Záliby, koníčky, spolky.....	82
4.5 Syn Mikuláš Bubna z Litic.....	86
4.6 Život v Doudlebech.....	93
5. Bubnové z Litic po roce 1948.....	99
Závěr.....	101
Prameny a Literatura.....	103
Obrazová příloha.....	111

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá historií hraběcího rodu Bubnů z Litic. Rod hrabat Bubnů z Litic je jeden z nejstarších českých šlechtických rodů u nás. Kořeny této rodiny sahají do patnáctého století a i když je pro mnohé tento rod neznámý, najdou se pamětníci či historičtí nadšenci, kteří se na toto jméno upamatují. Hrabě Ferdinand Adam Bubna z Litic (1768-1825) byl významným rakouským generálem a diplomatem v období napoleonských válek. Mikuláš hrabě Bubna z Litic (1897-1954) naopak prokázal svou loajalitu českému národu coby protektorátní ministr zemědělství ve vládě generála Aloise Eliáše.

Hlavní pozornost této studie bude zaměřena období druhé poloviny 19. století a první poloviny 20. století, především pak na osobu hraběte Michaela Maria Otakara (1864-1949). Michael Bubna z Litic byl otcem výše zmíněného Mikuláše a posledním držitelem doudebského zámku a panství. Hlavou rodiny Bubnů z Litic byl od konce 19. století do doby komunistického zaboru rodinného panství v roce 1949.

Tento „poslední hrabě“ se stal svědkem mnoha dějinných zvrátů. *„Patřil ještě ke staré gardě urozených, ke generaci vyznávající důstojnost, tradici a styl, ale postupně vzalo zasvě všechno, v co věřil a nač spoléhal. Zažil rozpad monarchie, devaluaci uznávaných hodnot, zpochybnění tradic a musel bezmocně přihlížet rozpadu rodinného jmění.“*¹ Stal se jedním z prvních studentů české Karlo-Ferdinandovy univerzity, zažil pád habsburské monarchie, musel se smířit, stejně jako mnozí jiní šlechtici, s politikou československé republiky zaměřenou proti šlechtě, vyrovnat se s pozemkovou reformou, prožil protektorát i únor 1948.

Michael Bubna z Litic sice sám do žádných z těchto událostí výrazně nezasáhl, byl však všemi ve svém okolí velmi respektován a uznáván a pro mnohé se stal symbolem starých zapomenutých časů.

Cílem této práce bude přiblížit osudy této hraběcí rodiny, zachycení pozice rodiny mezi rakouskou aristokracií, její osudy v poválečné éře i během druhé světové války.

O rodu Bubnů z Litic nejsou dosud vydány podrobnější studie. Snad nejpodrobněji se tomuto rodu věnoval koncem 19. století Václav Koďousek, rodák z Doudleb nad Orlicí, který ve své čtyřdílné práci věnující se Doudlebům zachytil historii a osudy rodu Bubnů z Litic do roku 1863.² Novější popis historie rodiny Bubnů z Litic, respektive výčet jejích členů až do první poloviny 20. století, podal Michael Skopal, archivář Státního okresního archivu v

¹ Citováno dle: VOTÝPKA, Vladimír, *Příběhy české šlechty*, Praha–Litomyšl, 2002, s. 147.

² KOĐOUSEK, Václav, *Monografie Doudleb nad Orlicí*, část 1, Praha, 1874; TÝŽ, *Monografie Doudleb nad Orlicí (Se zvláštním zřetelem k rodu hrabat z Bubna a Litic)*, část 2, Praha, 1876; TÝŽ, *Monografie Doudleb nad Orlicí (Se zvláštním zřetelem k rodu hrabat z Bubna a Litic)*, část 3, Praha, 1877; TÝŽ, *Monografie Doudleb nad Orlicí (Se zvláštním zřetelem k rodu hrabat z Bubna a Litic)*, část 4, Praha, 1887.

Zámrsku.³ Před dvěma lety pak vyšel článek, který je věnován osobě hraběte Mikuláše Bubny z Litic a jeho působení v protektorátní vládě generála Eliáše.⁴ Důležitým zdrojem pro osudy rodiny ve 20. století pak jsou vzpomínky Adama Bubny z Litic (*1927) a Eleonory Dujkové rozené Bubna Litic (*1929), vnoučat Michaela Bubny z Litic, které zachytil pan Vladimír Votýpka.⁵ Eleonora Dujková následně své vzpomínky o několik let později vydala ve své vlastní autobiografii.⁶

Jednotlivé kapitoly této práce jsem řadila chronologicky. Začala jsem tedy nejdříve dějinami rodu Bubna z Litic, kde jsem alespoň stručně popsala hlavní linii Bubnů od prvního doloženého předka Otíka z Bubna až po narození Michaela Bubny z Litic v roce 1864. V této kapitole uvádím životopisná data jednotlivých příslušníků rodu Bubnů. Jelikož jsem v první řadě vycházela z Dobřenského geneologické sbírky a jeho rodokmenu tohoto rodu, mohou se některá data lišit například s uvedenými letopočty v článku Michaela Skopala.

V následující kapitole se budu věnovat postavení šlechty ve společnosti od nástupu císaře Františka Josefa I., přes první republiku až po rok 1948, kdy došlo k definitivnímu zavrnutí šlechty a všeho co představovala. Jelikož důležitým prvkem v životě a postavení šlechty byl pozemkový majetek, kdy půdu byla pro šlechtu základnou jejího života, vzestupu, prestiže a moci, je majetku Bubnů z Litic věnována samostatná kapitola.

Následně již bude práce věnována osobě Michaela Bubny z Litic a jeho nejbližší rodině. V této práci jsem využila fondy týkající se Rodiny bubnů z Litic uložené ve Státním archivu v Zámrsku. Jedná se o fond Velkostatku Doudleb nad Orlicí a Horního Jelení a rodinný archiv Bubnů z Litic.

Rodinný archiv bubnů z Litic bohužel dosud nebyl inventarizován a zpřístupněn veřejnosti. Díky ochotě pana Michaela Skopala, jsem mohla nahlédnout do některých jeho částí. Bohužel široká korespondence obsahující jistě cenné informace o životě a smýšlení jednotlivých členů rodu a jejich známých mi nebyla kompletně zpřístupněna právě z důvodů nezpřístupnění tohoto fondu veřejnosti. Bylo mi umožněno nahlédnout částečně do korespondence pro Michaela Bubnu z Litic od jeho manželky Eleonory (1872-1935), korespondence určené pro Michaelovu tchyni Eleonoru Strassoldo (1850-1904) převážně psanou Michaelovou manželkou a dále korespondence určené pro Michaela od jeho matky Emilie hraběnky Bubny z Litic (1841-1922).

³ SKOPAL, Michael, *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, in: Sborník prací východočeských archivů 11, 2007, s. 381-393; dva roky před touto studií vydal pan Skopal článek týkající se nejstaršího rodokmenu pánů z bubna, kde však věnuje pouze tomuto dokumentu z metodického hlediska. Samotný rod bubnů pak popisuje jen velmi okrajově. SKOPAL, Michael, *Nejstarší rodokmen pánů z Bubna - fakta a otazníky*, in: Sborník prací východočeských archivů 10, 2005, s. 283-295.

⁴ JELÍNKOVÁ, Dita, *Mikuláš Bubna z Litic a jeho role v protektorátní politice*, in: Válečný rok 1941 v československém domácím a zahraničním odboji, Praha, 2012, s. 71-89.

⁵ VOTÝPKA, Vladimír, *Návraty české šlechty*, Praha-Litomyšl, 2002; TÝŽ, *Příběhy české šlechty*, Praha-Litomyšl, 2002.

⁶ DUJKOVÁ roz. BUBNA-LITIC, Eleonora, *Vzpomínání*, Chlumeck nad Cidlinou, 2009.

V současné době se dějiny šlechty těší výrazné oblibě mezi badateli i širokou veřejností. Jak uvádí Tomáš Knoz ve své předmluvě ke sborníku *Šlechta v proměnách věků: „Výzkum šlechty v českých zemích a ve střední Evropě patří nepochybně k jednomu z nosných badatelských témat posledních dvaceti let. Ne nadarmo se mu věnuje řada historiků i reprezentantů příbuzných vědních oborů, sdružených ve výzkumných týmech v Praze, Brně, Českých Budějovicích, Ostravě, Pardubicích i jinde v české republice, a to v rámci univerzit, muzeí i archivů.“*⁷ I když v popředí zájmu se nalézají dějiny zabývající se středověkou a novověkou šlechtou, období 19. a 20. století se rovněž postupně dostává do popředí.

V období první republiky narazilo bádání o životě šlechty v 19. století na ideologické předsudky a stalo se téměř tabu. Přesto vyšlo několik heraldických a rodopisných děl, které vznikly převážně z iniciativy příslušníků jednotlivých šlechtických rodů.⁸ Zdenko Radslav Kinský se pak ve třicátých letech 20. století pokusil navázat na tradici Gothajského almanachu a zavést novou českou tradici. V roce 1934 za tímto účelem vydal sborník „*U nás*“ obsahující osobní data rodin, které splnily následující kritéria: 1. vlastnili pozemkovou držbu v zemích koruny svatováclavské, 2. měli československé státní občanství, 3. jejich rod nadále trval po meči, 4. již před rokem 1848 byli se nacházeli v panském stavu.⁹

Kromě těchto děl byly vydány v této době dvě zásadní díla stojící ve svém obsahu naproti sobě. Jednalo se o pamflet Josefa Holečka *Česká šlechta*, který kritizoval postavení šlechty ve společnosti a ostře odsuzoval českou šlechtu a považoval ji za nepotřebný element ve společnosti.¹⁰

Protikladem Holečkova názoru byl český historik Josef Pekař, který naopak se české šlechty a jejího významu pro český stát zastával. Nezastíral, že mu imponuje konzervativní myšlení šlechty a kritizoval postoj republiky, který byl jednoznačně namířen proti této skupině obyvatel.¹¹

Po druhé světové válce se šlechta jako badatelské téma stalo téměř tabu. Určitého dočasného oživení zájmu došlo během 60. let, kdy vyšlo několik studií věnující se šlechtě v 19. století převážně však zaměřených na její ekonomický a politický význam.¹²

Další menší vlna rostoucího zájmu o šlechtu se objevila v 80. letech, kdy vychází

⁷ KNOZ, Tomáš a DVOŘÁK, Jan: *Šlechta v proměnách věků*, Brno 2011, s. 7.

⁸ Například: KINSKÝ, Zdenko Radslav, *Rod Kinských na Chlumci*, Chlumec nad Cidlinou, 1930; MARKUS, Antonín, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, in: Schwarzenberská ročenka 1935, s. 25-85; SCHWARZENBERG, Karel (ed.), Bedřich ze Schwarzenbergu. *Ze zápisů posledního lancknechta*, Praha, 1934.

⁹ KINSKÝ, Zdeněk, Radslav, *U nás*, Chlumec nad Cidlinou, 1933; po roce 1948 došlo k druhému vydání tohoto díla, kdy z původně šedesáti rodin je však v důsledku války uvedeno již jen dvacet rodů. TÝŽ, *U nás*, Chlumec nad Cidlinou, 1948.

¹⁰ HOLEČEK, Josef, *Česká šlechta. Výklady časové i historické*. Praha, 1918.

¹¹ PEKAŘ, Josef: *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*, Praha 1923.

¹² URFUS, Valentin: *Rodinný fideikomis v Čechách*, in: Sborník historický 9/1962, s. 193-238; TÝŽ, *Český státoprávní program na rozhraní let 1860-1861 a jeho ideové složky*, Právně historické studie 8, 1962, s. 127-172; KOŘALKA, Jiří, *Národ vez státu*, in: Naše živá i mrtvá minulost, Praha 1968, s. 151; HAVRÁNEK, Jan, *Česká politika, konzervativní aristokraté a uspořádání poměrů v habsburské monarchii 1860 až 1867*, Sborník historický 17, 1970, s. 67-96.

například práce Milana Myšky zabývající se hospodářskou aktivitou aristokracie v období raného kapitalismu.¹³ Kromě toho stoupla i pozornost zaměřená na umění 19. století a s tím byla spojená i představa šlechty jako nositelky kulturních aktivit.

Teprve rok 1989 přinesl nejen svobodu pro český národ, ale také znamenal prostor pro svobodné bádání o šlechtě. Mezi prvními pracemi se objevily genealogicky a heraldicky zaměřené publikace, které měly za cíl přiblížit historii jednotlivých šlechtických rodů široké veřejnosti. Ale například „*Lexikon české šlechty*“ od Jana Halady obsahuje řadu chyb a nepřesností.¹⁴ Mnohem přesněji pak vystupuje encyklopedická kniha Petra Maška „*Modrá krev*“, kdy druhé rozšířené vydání této publikace pak informuje čtenáře o celkem 445 šlechtických rodech žijících v Čechách kolem roku 1900.¹⁵ Rodopisné údaje přináší i „*Almanach českých šlechtických rodů*“, který se dočkal několika vydání.¹⁶

Významným prvkem, který se objevuje, jsou životopisné monografie o příslušnících jednotlivých šlechtických rodin.¹⁷ Objevují se i studie zabývající se životem šlechty v 19. století. Významné jsou v tomto ohledu práce Zdeňka Bezecného.¹⁸ Významnými pracemi jsou pak i díla Radmily Švaříčkové-Slabákové věnující se především moravské šlechtě.¹⁹ K ucelenějšímu popisu šlechty v 19. století pak přispěly práce Jana Županiče, především pak jeho kniha „*Nová šlechta*“ popisující svět aristokracie v habsburské monarchii.²⁰

Zatímco šlechta 19. století již má ucelenější díla, která se jí věnují, šlechtě v období 20. století je pak věnována menší pozornost. Díky vzrůstajícímu zájmu o studia totalitních režimů vyšlo několik studií zabývajících se šlechtou v období druhé světové války. Tyto práce jsou pak především zaměřené na deklarace české šlechty v letech 1938-1939 a protinacistický

¹³ MYŠKA, Milan: *Šlechta v Čechách, na Moravě a ve Slezsku na prahu buržoazní éry (Hospodářská aktivita české aristokracie a tzv. „kapitalistická modernizace“)*, in: Časopis Slezského muzea B, 36, 1987, s. 46-65.

¹⁴ HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty I-III.*, Praha, 1992-1994; nejnovější vydání TÝŽ, *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*, Praha, 1999.

¹⁵ MAŠEK, Petr, *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha, 2003.

¹⁶ Prvního vydání almanachu došlo v roce 1996 a dočkal se několika dalších výtisků. Nejnovější vydání pochází z roku 2011. POUZAR, Vladimír, *Almanach českých šlechtických rodů*, Praha, 2011.

¹⁷ ŠKUTINA, Karel, *Český šlechtic František Schwarzenberg*, Praha, 1990; WALDSTEIN-WARTENBERG, Karel Albrecht, *Tisíc let Valdštejnů v Čechách: rozhovor s Rudolfem Steidlem*, Bratislava, 199; dále například SAK, Robert – BEZECNÝ, Zdeněk, *Dáma z rajskeho ostrova*, Praha, 2000; KLOBAS, Oldřich, *Václav hrabě Kounic. Šlechtic nejen rodem*, Brno, 1993.

¹⁸ Například: BEZECNÝ, Zdeněk, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století*, České Budějovice, 2005; BEZECNÝ, Zdeněk, *Karel IV. ze Schwarzenbergu. Život šlechtice v devatenáctém století*, in: Proměny elit v moderní době, Sborník k narozeninám docenta Roberta Saka, České Budějovice, 2003, s. 93-101; BEZECNÝ, Zdeněk, *Smrt šlechtice*, in: Fenomén smrti v české kultuře 19. století; Sborník příspěvků z 20. ročníku symposia k problematice 19. století, Praha, 2001, s. 260-266; BEZECNÝ, Zdeněk, *Sňatky české šlechty ve druhé polovině 19. století*, in: Sex a tabu v české kultuře 19. století, Praha, 1999, s.88-93.

¹⁹ ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila: *Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století*, Praha 2007; ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila: *Šlechta v Čechách a na Moravě ve druhé polovině 20. století – její obraz, její hodnoty a její paměť*, in: Šlechta v proměnách věků, Brno 2011, s. 253-271; SLABÁKOVÁ, Radmila, „*Il est «Höchst Zeit»“ aneb Jaký jazyk pro aristokracii v Čechách a na Moravě v 19. století?*, in: Komunikace a izolace v české kultuře 19. století, Praha, 2002, s. 102-115.

²⁰ ŽUPANIČ, Jan, *Nová šlechta rakouského císařství*, Praha, 2006; z novějších děl pak TÝŽ, *Rakouská šlechta na prahu moderní doby*, in: Šlechta v proměnách věků, Brno 2011. s. 194-207; TÝŽ, *Židovská šlechta podunajské monarchie: mezi Davidovou hvězdou a křížem*, Praha, 2012.

odboj.²¹ Šlechtě a jejímu národnostnímu smýšlení v meziválečném a válečném období se pak věnuje kniha Eagla Glassheima *Noble nationalists*.²²

Důležitým prvkem pro poznání šlechty a jejích osudů po druhé světové válce jsou pak například knihy Vladimíra Votýpky, který prostřednictvím rozhovorů s jednotlivými členy šlechtických rodů podává čtenářům množství nejrůznějších osudů šlechticů od roku 1948 po sametovou revoluci a následné restituce.²³

Jméno rodiny, Bubna z Litic, není ustálené. Během zpracování této práce jsem se setkala s mnohými oslovenými jednotlivých příslušníků rodu, kdy kromě příjmení Bubna z Litic, jsem narazila i na časté oslovené Bubna-Litic, z Bubna a Litic, z Bubna a z Litic apod. Pro ustálení a lepší přehlednost jsem se rozhodla všechny příslušníky rodu označit jako Bubna z Litic.

²¹ Např. HAZDRA, Zdeněk, *Šlechta v době mnichova 1938 a za druhé světové války*, in: *Šlechta v proměnách věků*, Brno, 2011, s. 231-244; HAZDRA, Zdeněk, *Česká šlechta v časech nacistické okupace (malé zamyšlení)*, in: *Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939-1945)*; Sborník příspěvků ze symposia k 70. výročí vypuknutí druhé světové války, Praha, 2009, s. 33-50; HAZDRA, Zdeněk, „Mnichovské dny“ jako milník ve vztahu šlechty a novodobé české společnosti, in: *Mnichov 1938 a česká společnost*; Sborník příspěvků ze symposia k 70. výročí vypuknutí druhé světové války, Praha, 2008, s. 37-51.

²² GLASSHEIM, Eagle, *Noble nationalists. The transformation of the Bohemian aristocracy*, Cambridge, 2005; česky pak TÝŽ, *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*, Praha, 2012.

²³ VOTÝPKA, Vladimír, *Návraty české šlechty*, Praha-Litomyšl, 2002; TÝŽ, *Příběhy české šlechty*, Praha-Litomyšl, 2002; TÝŽ, *Paradoxy české šlechty*, Praha-Litomyšl, 2013; nejnověji TÝŽ, *Křížovatky české šlechty*, Praha-Litomyšl, 2014.

1. Historie Bubnů z Litic do poloviny 19. století

Rod Bubnů z Litic po staletí patřil, a jeho členové stále ještě patří, mezi starou českou šlechtu. Podle pramenů sahají kořeny tohoto původně vladyckého a později hraběcího rodu do období konce 14. století.²⁴ Právě v tomto období se v pramenech objevují nejstarší známí členové rodu Bubnů. Za tyto nejstarší předky Bubnů z Litic bývají uváděni bratři Strach z Bubna a Hrádku řečený Dolan, jenž působil v letech 1388-1395 jako purkrabí na hradě Potštejn, a Otík z Bubna, který spolu se svou ženou Kačkou z Hřiště spravoval statek Hřiště, který se nalézal nedaleko Doudleb nad Orlicí.²⁵ Strach z Bubna po sobě nezanechal žádného dědice, a tak na začátku dlouhé linie Bubnů z Litic, kterou budeme sledovat, stojí právě zmíněný Otík z Bubna.²⁶

I když jsou Bubnové již od 14. století pevně spojeni s dějinami východních Čech, kde v Doudlebech nad Orlicí a Horním Jelení dosud žijí příslušníci této šlechtické rodiny, jejich prapůvodní kořeny sahají na Plzeňsko. Právě nedaleko Plzně poblíž Kozolup na skalnatém ostrohu nad soutokem řeky Mže a Plešnického potoka se dodnes tyčí zřícenina hradu Buben. Tento hrad vlastnili Bubnové na konci 14. století, kdy byl jedním z jeho majitelů uváděn již zmíněný Strach z Bubna a pravděpodobně právě od tohoto hradu také Bubnové odvozují své jméno.²⁷

Druhý přídomek rodu - z Litic - Bubnové užívají od první poloviny 16. století. Prvním členem rodu, který se tituloval jménem Bubna z Litic byl Mikuláš z Bubna (1537–4. 5. 1608), který roku 1562 zakoupil od Václava Okrouhlického staršího z Kněnic litické panství spolu s hradem Litice²⁸ nedaleko Doudleb nad Orlicí, polovinu města Žamberka a několik dalších

²⁴ František Vlasák ve dvou svých krátkých zmínkách týkajících se Bubnů z Litic uvádí, že poprvé se s Bubny můžeme setkat v roce 1172, kdy se v pramenech objevuje v jedné darovací listině jako svědek „*Gumpoldus de Buben*“. Jedná se o ojedinělou zmínku, ostatní autoři i vlastní rodokmen Bubnů datuje první zmínky o Bubnech právě ke konci 14. století. VLASÁK, Franz, *Der altböhmische Adel und seine Nachkommenschaft nach dem dreissigjährigen Kriege: Historisch-genealogische Beiträge*, Prag, 1866, s. 76; VLASÁK, František, *Staročeská šlechta a její potomstvo po třicetileté válce*, in: Památky archeologické a místopisné, díl II., sešit III., 1856, s. 101; genealogický rozrod pánů Bubna z Litic s autografickými doplňky hraběte Michaela Bubny z Litic SOA Zámorsk, Rodinný archiv Bubnů z Litic, kar. 3, neinventarizováno; též Dobřenského rodokmenu Bubnů z Litic. NA Praha, Dobřenského genealogická sbírka, Bubna z Litic, sign 117.

²⁵ Někdy se kromě Stracha a Otíka z Bubna uvádí ještě třetí bratr, u kterého však není známo jeho křestní jméno a jediná existující informace o něm vypovídá, že se usadil ve Ždánicích na Moravě a jeho syn Jan, zřejmě jediný jeho mužský potomek, zemřel již v roce 1434 bez potomků. Strach z Bubna a ani jeho blíže nejmenovaný bratr neměli dědice a linie Bubnů tak pokračovala v osobě Otíka z Bubna. KRÁL Z DOBRÉ VODY, Vojtěch, *Znaky rodů českých*, Praha, 2009, s. 130; *Ottův slovník naučný, IV. díl Bianchi-Giovini – Bžunda*, Praha, 1891, s. 823.

²⁶ Petr Mašek ve své knize o české šlechtě mylně uvádí za nejstaršího předka Bubnů Stracha. Převzal tak mylné tvrzení Augusta Sedláčka z jeho monumentálního díla Hrad, zámky a tvrze. Srovnání viz MAŠEK, Petr, *Modrá krev*, Praha, 2003, s. 34; SEDLÁČEK, August, *Hrad, zámky a tvrze Království českého – Hradecko, díl 2.*, Praha, 1994, s. 13; KRÁL Z DOBRÉ VODY, Vojtěch, *Znaky rodů českých*, Praha, 2009, s. 130; *Ottův slovník naučný, IV. díl*, s. 823.

²⁷ Hrad Buben leží asi 20 km západně od Plzně, Bubnové jej však nevlastnili příliš dlouho. Již v roce 1415 drží tento hrad Vilém z Nečtin. viz *Ottův slovník naučný, IV. díl*, s. 822.

²⁸ Jan Halada ve své knize mylně uvádí, že se jedná o hrad Litice ležící jižně od Plzně. Tento hrad na Plzeňsku

vesnic spolu se samotnými Doudleбами za 31 000 kop grošů míšenských.²⁹ O několik let později roku 1575 koupil Mikuláš Bubna z Litic od Karla ze Žampachu a z Potštejna druhou polovinu města Žamberka a přeložil rodové sídlo Bubnů na žamberský zámek. Tento zámek a město se staly sídlem Bubnů z Litic přes dvě stě let až do počátku 19. století.

1.1 Heřman z Bubna a na Horním Jelení

Jednou z nejznámějších osobností rodu Bubnů z Litic je bezesporu Mikulášův starší bratr Heřman z Bubna a na Horním Jelení (1534–26. 3. 1602). Heřman byl v roce 1589 zvolen spolu se Zachariášem Slavatou na Chroustovicích hejtmanech Chrudimského kraje.³⁰ Proslul však především jako hrdinný válečník. Pět let po zvolení hejtmanem se účastnil bojů proti Turkům v tzv. Patnáctileté válce.³¹ Právě při bojích s Turky měl v cizině podle legendy Heřman z Bubna zachránit před jistou smrtí lva, který jej z vděčnosti za záchranu života následoval zpět do Čech a stal se jeho věrným druhem.

Po Heřmanově smrti měl pak tento lev odchodu svého pána litovat natolik, že pár dnů po smrti Heřmana měl steskem a žalem pojit. O tomto příběhu věrného přátelství rytíře Heřmana a jeho lva sepsal v první polovině 19. století český básník a dramatik Šimon Karel Macháček (1799–1846) romanci „*Heřman z Bubna*“, která byla poprvé zveřejněná v roce 1836 a později se dostala i do dětských čítanek.³²

V roce 1586, dlouho před svou smrtí, sepsal Heřman z Bubna poslední vůli, ve které odkázal veškeré své statky manželce Salomeně z Bydžína (†1603), a jelikož s ní neměl potomky, určil i postup nakládání s majetkem v případě, že by se opět provdala.³³ Heřman

založil na přelomu 12. a 13. století Oldřich z Litic z rodu Drslaviců. Po husitských válkách byl však hrad opuštěn a v době, kdy Mikuláš Bubna kupoval litické panství ve východních Čechách, byl již tento hrad zmiňován jako zřícenina. Mylné tvrzení o koupi plzeňského hradu Mikulášem Bubnou převzal, pravděpodobně právě od Jana Halady, ve své knize o české šlechtě i Vladimír Votýpka. Srovnání HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty I*, Praha, 1994, s. 27; VOTÝPKA, Vladimír, *Návraty české šlechty*, Praha-Litomyšl, 2002, s. 127; *Ottův slovník naučný*, XVI. Díl, Lih – Media, Praha, 1900, s. 163-164; KUMPERA, Jan, *Západní Čechy od A do Z*, Praha-Plzeň, 2003, s. 163–164.

²⁹ KOĐOUSEK, Václav: *Monografie Doudleb nad Orlicí*, část 1., Praha, 1874, s. 15, 76.

³⁰ RYBIČKA, Antonín, *Hejtmané bývalého kraje Chrudimského*, in: Památky archeologické a místopisné, díl VIII., Praha, 1870, s. 224.

³¹ Patnáctiletá válka mezi Habsburskou monarchií a Osmanskou říší probíhala v letech 1593-1606. Byla ukončena podepsáním tzv. Žitavského míru ze dne 1. listopadu roku 1606. K patnáctileté válce: ČECHURA, Jaroslav, *České země v letech 1584-1620: První Habsburkové na českém trůně II.*, Praha, 2009, s. 32-49; Podle Blahoslava Novotného měl Heřman z Bubna v roce 1594 „*vyjet se svými 13 lidmi v hodnosti maršálského lejtanta Václava Berky z Dubé jako česká vojenská hotovost do tureckých válek.*“ hodnost maršálského „*lejtanata*“ by měla s největší pravděpodobností odpovídat hodnost *Feldmaschall-lieutenant* což v překladu znamená polní podmaršálek. Odkaz na pramen, ze kterého tuto informaci citoval. Bohužel Novotný ve své knize neuvádí. Viz NOVOTNÝ, Blahoslav, *Horní Jelení 100 let městem – Co archivy ukrývají*, 2010, s. 81.

³² První veřejné vydání básně o Heřmanovi z Bubna bylo v roce 1836 v časopisu českého muzea; *Časopis českého Museum*, roč. 10, č. 3-4, s. 285-287; Text Macháčkovy romance o Heřmanovi z Bubna nejnověji otištěn in: NOVOTNÝ, Blahoslav, *Kronika. Horní Jelení 100 let městem*, 2008, s. 26; zveřejněna je také na www. stránkách zámku Doudleby nad Orlicí: <http://www.zamek-doudleby.cz/cs/historie/legenda-o-hermanovi-z-bubna.html>.

³³ NOVOTNÝ, Blahoslav, *Co archivy ukrývají*, s. 80.

zemřel roku 1602 a byl pochován v kostele v Horním Jelení, který nechal dva roky před svou smrtí vystavět. Podle pověsti byl pochován nejen s kůží svého věrného lva ale i s pokladem, který má rodu Bubnů z Litic pomoci v nejtěžších chvílích.³⁴

Na Heřmanově náhrobku je spolu s udatným Heřmanem v plné zbroji vypořádán i jeho věrný lví přítel ležící pod jeho hlavou. Několik let po Heřmanově smrti se lev objevil i jako nová figura v rodovém erbu Bubnů z Litic.

Zda je příběh o Heřmanovi a lvu pravdivý není známo, zachovaly se totiž rozdílné zprávy o nálezu lví hřívy v Heřmanově hrobě. V roce 1789 byl Heřmanův hrob poprvé otevřen, ale lví hřívka se v něm nenašla.³⁵ U příležitosti přestavby kostela v roce 1865 byl Heřmanův hrob během svého přemístění otevřen podruhé a podle zápisu ve farní kronice (ovšem sepsaném až s odstupem několika let od otevření hrobu) byla nalezena bednička s pozůstatky lví hřívy. Přímé svědectví o otevření hrobu v roce 1865 však chybí. Neexistuje úřední protokol ani zápis ve farní kronice sepsaný bezprostředně při otevření hrobu. Rovněž chybí i zmínka v dobovém tisku.³⁶

V pozdějším textu farní kroniky týkajícím se onoho otevření hrobu a nálezů hřívy můžeme číst toto: „...*pomník zakladatele Heřmana z Bubny dříve v presbyterium umístěný přenesen, čehož byl svědkem i b. vikář farář zdejší Frant. Dařílek a hrobař nyní hokynář Eduard Řehák, na nynější své místo nalevo u hlavních dveří. Uvnitř staré hrobky dřívější nalezeny dvě rakve – ale ze slavného Heřmana z Bubny nic než zůstatky roucha, trikot, a tam, kde spočívala hlava, nalezena bednička s hřívou lva u přítomnosti zpravodaje důst. nyn. faráře P. Františka Čermáka tehdejšího kaplana a pl. s. p. Viléma Beera, tehdejšího nadlesního na Horním Jelení.*“³⁷

Protože však na nově umístěném Heřmanově hrobě sedalo množství návštěvníků kostela, byl ve dnech 12. a 13. června 1890 za přítomnosti majitele panství hraběte Michaela Bubny z Litic (22. 8. 1864–17. 3. 1949), faráře z Horního Jelení Františka Čermáka, starosty Horního Jelení Jana Tichého, nadlesního Vincence Beera a sochaře Oldřicha Harnacha hrob opět přenesen. V protokolu o přenesení stojí: „*po odstranění as šesteré vrstvy cihelné přišlo se po prosekání klenutí na hrob, v němž mimo zpráchnivělých dřev (prkének) se našla i dubová as ¾ metru dlouhá a půl metru široká skříň, která však již tak spukřelá byla, že se dolní její část rozpadla a zpráchnivělý obsah nitra na jeho přišel. Tato skříň značená sv. křížem obsahovala (i dle svědectví důstojného pana faráře P. Čermáka) pozůstatky slavného pána Heřmana z Bubna. Po opatrném vynešení skříně z hrobky, byly ve skříni nalezeny pouze větší a menší porušené části roucha ze sametu a hedvábí (nejzachovalejší byly zvláště trikot) avšak z kostí zvěčnělého (mimo kloubu z kolena) nenalezlo se ničehož, jakož též ničehož z oné*

³⁴ KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 2., s. 78; též NOVOTNÝ, Blahoslav, *Co archivy ukrývají*, s. 81.

³⁵ NOVOTNÝ, Blahoslav, *Co archivy ukrývají*, s. 81.

³⁶ Tamtéž, s. 81-82.

³⁷ Citováno dle: Tamtéž, s. 82.

lví kůže s hřívou, kterou byl (v té skříni) viděl, ale toliko samá zetlenina.“.³⁸ Vše, co bylo nalezeno v hrobě, uložili účastníci přesunu do bíle natřené rakvičky a 13. června 1890 ji uložili poblíž hrobu Ferdinanda hraběte Bubna z Litic (10. 11. 1768–6. 6. 1825), dalšího významného válečníka rodu Bubnů z pozdějších let.³⁹

Podle Jana Halady je pověst o lvu romantický výmysl básníka Karla Šimona Macháčka z počátku 19. století.⁴⁰ Zpráva o nálezu hřivy v roce 1865 mohla být ovlivněna Macháčkovou romantickou básní o udatném Heřmanovi a vymyšlena za účelem povznesení rodové tradice a povzbuzení národní hrdosti. Nicméně Heřman z Bubna bude stále nazýván východočeským Bruncvíkem a lev v rodovém erbů ho bude i nadále připomínat. Je tak na každém, aby sám posoudil, zda příběh o lvu je jen vymyšlenou legendou či má v sobě trochu pravdy. Ale vraťme se zpět k událostem na přelomu 16. a 17. století.

Po Heřmanově smrti v roce 1602 nakonec získal všechny jeho statky včetně Horního Jelení a Bláta namísto manželky Heřmanův mladší bratr Mikuláš.⁴¹

1.2 Povýšení Bubnů do panského a hraběcího stavu

Mikuláš Bubna z Litic se se svou manželkou Eliškou Křineckou z Ronova, stejně jako jeho bratr Heřman se Salomenou z Bydžína, nedočkal žádného potomka a neměl tedy dědice pro své vybudované panství. Z uvedeného důvodu sepsal nedlouho před svou smrtí v květnu roku 1608 Mikuláš spolu s manželkou Eliškou testament, v němž ze svých držav učinil rodinný fideikomis a určil jeho dědice a případné další nástupnictví.⁴²

Téhož roku Mikuláš z Bubna a Litic ve věku 71 let zemřel a nově zřízený fideikomis měl připadnout Jindřichu Janovi (1596–11. 3. 1653). Jindřich Jan byl nejstarším vnukem Mikulášova bratra Jindřicha (1538–1586) a synem Mikuláše Vratislava Bubny (1579–26. 5. 1617) a jeho ženy Barbory Budovcové z Budova (†1628).⁴³ V době Mikulášovy smrti byl však Jindřich Jan ještě malým chlapcem, proto se celého rodového panství ujal jako správce až do dosažení Jindřichovy plnoletosti v roce 1628 nejprve jeho otec Mikuláš Vratislav.⁴⁴ Po jeho smrti v roce 1617 spravoval Bubnovský majetek Alexandr Haugvic z Biskupic, který se stal i poručíkem Mikulášových nezletilých dětí.⁴⁵

³⁸ Citováno dle Tamtéž, s. 82.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty I.*, s. 28.

⁴¹ Horní Jelení a k němu i Dolní Jelení spolu s veškerými polnostmi, lesy a rybníky zakoupil Heřman z Bubna v roce 1577 od bratrů Vladislava Mikuláše a Jana Ratibora Sekerků ze Sedče za 82 000 kop míšenských. V roce 1580 k tomu od Beneše Vahenského z Vahančic dokoupil ves Bláto. KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 3., s. 236.

⁴² K založení bubnovského fideikomisu podrobněji v kapitole o rodinném majetku Bubnů z Litic.

⁴³ KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 3., s. 78; SKOPAL, Michael: *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 382; SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze, díl 2.*, s. 85.

⁴⁴ KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 2., s. 80.

⁴⁵ Kromě Jindřicha Jana měl Mikuláš ještě dalších pět dětí. Byli to Heřman Felix (†1660), Kunata Jaroslav

Během stavovského povstání se do boje proti Habsburkům aktivně zapojil Jan mladší Warlich z Bubna⁴⁶ (†1636), který se stal generálem stavovských vojsk. Jan Warlich z Bubna byl: „jeden z nejpřednějších povstalců českých, nejvyšší polní general-strážmistr vojska stavovského, bojoval udatně na Bílé Hoře, odporovav náležitě s hrabětem mladším z Turnu s jízdou svou a moravskou prvnímu útoku jízdy císařské, tak že z 1000 jeho koní jenom 350 jezdců a na 300 pěších z regimentu hraběte Turna na živě zůstalo. Po bitvě bělohorské ujel Bubna s králem Fridrichem ze země, a pro provinění své při kommissi exsecutionis dne 5. dubna, vedle král. výpovědi dne 16. dubna 1621, hrdla, cti i statku byl odsouzen, do klatby dán a jméno jeho na šibenici přibito.“⁴⁷

Nejen Jan mladší Warlich z Bubna, ale i další jeho příbuzní byli postihnuti pobělohorskými exekucemi.⁴⁸ Nicméně Bubnů z Litic se konfiskace nedotkly. Ba právě naopak. Hned následující rok poté, co se Jindřich Jan ujal svého dědictví, byl „pro věrnost svou k domu rakouskému a náboženství katolickému“⁴⁹ císařem Fridrichem II. povýšen do panského stavu. Stalo se tak v den výročí bitvy na Bílé hoře dne 8. listopadu 1629. Jindřich Jan byl do panského stavu povýšen současně se svými bratry Kunatou Jaroslavem (1609–25. 6. 1684), Heřmanem Šťastným (†1660) a sestrou Johankou.⁵⁰

V císařském ustanovení pak stojí: „jsouce na to my ujištění nejednými jistými a hodnověrnými zprávami od obyvatelů království našeho dědičného českého, kterak Jindřich Jan, Heřman Šťastný a Kunata Jaroslav, vlastní bratři z Bubna, věrní naši milí... v rozdílných případech v zemi uherské proti ouhlavnímu nepříteli všeho křesťanstva, Turky, s vynaložením

(1609-25.6.1684), Johana, Václav (*1617) a Barbora (*1617). Poslední zmínění Václav a Barbora zřejmě zemřeli již v útlém věku. MERAVIGLIA-CRIVELLI, Rudolf, *Der Böhmisches Adel*, Nürnberg, 1886, s. 43; ALBERT, Eduard - CHOTOVSKÝ, Karel, *Paměti žamberské*, Vídeň, 1889, s. 145.

⁴⁶ Warlichové z Bubna byli vedlejší větve Bubnů z Litic. Viz poznámka č. 5. Warlichové vlastnili během staletí menší statky, o které časem však přišli. V 18. a 19. století působili mužští členové tohoto rodu jako důstojníci v c. (a) k. armádě. Rodina žila především v Rakousku a posledním členem této větve byl baron Josef Warlich z Bubna, který zemřel v roce 1934. S ním vymírá i tento rod. MAŠEK, Petr, *Modrá krev*, Praha, 2003, s. 34.

⁴⁷ Citováno dle: BÍLEK, V. Tomáš, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1648. Část druhá*, Praha, 1883, s. 43-44; Jan mladší z Bubna po útěku ze země zůstal ve službách krále Fridricha Falckého, vedl za něj některá diplomatická jednání, stal se generál majorem holandských zemí. Zemřel v roce 1636 v Halle, kde je i pochovaný. KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 1, s. 16.

⁴⁸ Konfiskace se dotkly kromě Jana mladšího, Jana staršího Warlicha z Bubna, posmrtně Václava Warlicha z Bubna a na Zvíkově a bratrů Jindřicha Markvarta a Křištofa Jindřicha Warlichů z Bubna, kteří však byli pro chudobu osvobozeni od rozsudku. Ze stejného důvodu byl omilostněn i syn Václava Warlicha. BÍLEK, V. Tomáš, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1648. Část druhá*, Praha, 1883, s. 43-45.

⁴⁹ Blahoslav Novotný ve své knize uvádí, že pár let před povýšením do panského stavu Jindřich Jan podle záznamů v Kostelci nad Orlicí v roce 1626 přestoupil na katolickou víru. Tuto konverzi měla spolu s Janem Jindřichem podstoupit i jeho manželka a dvě sestry. I když pan Novotný neuvádí jejich jména, jednalo se pravděpodobně o Kateřinu hraběnkou Waldstein Brtnickou a výše zmíněné sestry Johanu a Barboru. O Jindřichu Janovi pak uvádí: „Byl horlivým katolíkem, na své panství pozval v roce 1652 jako misionáře jezuitu Bohuslava Balbína. Ten ve svých spisech napsal: „V Jelení nikdy předtím spatřen nebyl kněz katolický“.“ Citováno dle: NOVOTNÝ, Blahoslav, *Kronika*, s. 27.

⁵⁰ KRÁL von DOBRÁ VODA, Adalbert, *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien: Genealogisch-heraldisches Repertorium*, Prag, 1904, s. 25; DOERR, August von, *Der Adel der Böhmisches Kronländer*, Prag, 1900, s. 95; o povýšení Jindřicha Jana, Kunaty Jaroslava, Heřmana Šťastného a Johanky informuje i list oznamující toto povýšení Jaroslavovi Bořitovi z Martinic z 29. prosince 1629, jehož přepis zveřejnil Kođousek in: KOĐOUSEK, Václav, *Monografie Doudleb nad Orlicí*, část 3, s. 235-136.

*života svého všelijaké pilné a platné služby každého času prokazovati se snažili.*⁵¹

O několik let později byl pak Jindřich Jan Bubna z Litic spolu se svým bratrem Kunatou Jaroslavem 18. července roku 1644 povýšen císařem Ferdinandem III. do hraběcího stavu.⁵²

V této době se pak již hraběcí rod Bubnů rozděluje na dvě linie. Zatímco Jindřich Jan a jeho potomci sídlili nadále ve východních Čechách a spravovali žamberské a doudlebské panství, Kunata Jaroslav a jeho linie se přesouvá do středních Čech, kde Kunata spravuje březnovské panství s dvorem Skašov.⁵³

1.3 Erb Bubnů z Litic

Po svém povýšení do panského stavu v roce 1629 si Bubnové polepšili rodinný znak. Jejich původním erbovním znamením byla koule, někdy znázorňovaná jako hořící kotouč. Teprve v polovině 16. století začali Bubnové užívat ve svém erbu buben ve tvaru kotle.⁵⁴

Buben je považován za starý válečný symbol a je rovněž mluvícím znamením rytířů a hrabat z Bubna. V pamětní knize doudlebského panství sepsané v roce 1863 se můžeme dočíst, že buben do erbu získal již v roce 1158 jakýsi Warlich, když během obléhání italského města Milána vojsky knížete Vladislava II. a císaře Fridricha Barbarossy byl za hrdinství v boji císařem povýšen do rytířského stavu a byl mu udělen erb s vyobrazením bubnu a predikát von Bubna. Povýšení a buben do svého erbu si měl Warlich zasloužit za to, že zabránil nepřátelskému vojákovi vybubnovat poplach tím, že mu buben sebral a jeho samotného zabil.⁵⁵ S tímto příběhem jsem se lze setkat výhradně v této pamětní knize a jedná se pouze o rodinou legendu. Jak bylo již výše zmíněno, nejstarší doložitelný předek Bubnů byl až Otík z Bubna žijící téměř dvě stě let po této události a vyobrazení válečného bubnu v erbu je doloženo teprve od 16. století.

⁵¹ Citováno dle: NOVOTNÝ, Blahoslav, *Co archivy ukrývají*, s. 81.

⁵² DOERR, August von: *Der Adel der Böhmischen Kronländer*, Prag, 1900, s.100; KRÁL von DOBRÁ VODA, Adalbert, *Der Adel von Böhmen*, s. 25.

⁵³ K Březnu a Skašovu SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a Království českého – Boleslavsko, díl 10.*, Praha 1994, s. 42-43; V roce 1749 pak toto panství bubnové prodávají Netolickým z Netolic NOVOTNÝ, Libor, *Historie Dlouhé Lhoty*, s. 4, dostupné na: www.dlouhalhota.cz/web/redirect/obec/formulare/download.php?name...; V 19. století pak tato Kunatova rodová linie sídlí na Moravě, kde v roce 1864 získávají zámek Křtiny. Viz *Historie Křtin* <http://www.krtiny.cz/historie-krtin/>.

⁵⁴ Buben je starým válečným symbolem a mluvícím znamením rytířů a hrabat z Bubna. Figura bubnu v erbu tohoto rodu prodělala během staletí pestrý vývoj. Od původní koule přes dutou polokouli a nádobu tvaru kotle se postupně vyvinula v již zmíněnou válcovitou podobu vojenského bubnu. MYSLIVEČEK, Milan, *Velký erbovník – Encyklopedie rodů a erbů v zemích koruny české*, svazek 1, Plzeň, 2005, s. 12; Právě tento znak - buben ve tvaru kotle - můžeme spatřit na náhrobku Heřmana z Bubna v kostele v Horním Jelení. Tamtéž, s. 131.

⁵⁵ SOA Zámorsk, Velkostatek Doudleby-Horní Jelení, Pamětní kniha doudlebského panství, inv. č. 1, kniha č. 1, s. 5.

Do erbu s bubnem si následně po povýšení Bubnové z Litic přidali novou figuru, zlatou lví hlavu rostoucí ze zlaté koruny.

Lev v erbu Bubnů by mohl odkazovat na Heřmana z Bubna a jeho příběh o zachráněném a oddaném lvím příteli. Koruna, ze které vystupuje, pak podle výkladu Myslivečka poukazuje pravděpodobně na zvláštní přízeň panovníka.⁵⁶

Bubnové z Litic tedy v roce 1629 získali erb s tímto popisem: „*štíť na dva rovné díly od svrchu až dolů rozdělený, vpravo ve zlatém poli pokosně postavený buben hřebíčkové barvy, v druhém modrém poli nad zlatou královskou korunou lví hlava a až pod kyčle zlaté barvy, tváří vzhůru k pravé straně obrácená s otevřenými ústy a červeným vyplazeným jazykem, nad štítem dva otevřené helmy s fanfrnochy modrými a zlatými, nad každým helmem zlatá královská koruna a nad ní po pravé straně buben hřebíčkové barvy se třemi pštrosími pery (modrým, bílým a zlatým), po levé straně pak táž lví hlava jako v štítu se spatřuje.*“⁵⁷

Přijetí rytířského, následně hraběcího titulu a polepšení erbu se Bubnové z Litic definitivně oddělili od své druhé rytířské rodinné větve Warlichů z Bubna, která si ponechala původní erb s bubnem.

1.4 Bubnové z Litic během 17. století

Krátce po svém povýšení do panského stavu počátkem třicátých let 17. století mladý majorátní pán Jindřich Jan Bubna z Litic odcestoval na zkušenou do ciziny a nějaký čas strávil na universitě ve Francii.⁵⁸ Jindřich Jan zde měl rovněž prožít zajímavou politickou kariéru. Během svého pobytu se údajně stal vyslancem u francouzské královny Anny Rakouské. Tak to alespoň uvádí jeden z Jindřichových synovců.⁵⁹

Během jeho nepřítomnosti až do roku 1635, kdy se Jindřich Jan vrátil zpět do vlasti, spravoval žamberské panství Alexand Haugwic z Biskupic, který měl již se správou bubnovského fideikomisu zkušenosti, když jej spravoval jako poručník nezletilého Jindřicha Jana a jeho sourozenců.⁶⁰ Skutečnost, že panství spravoval i nadále za Jindřichovy nepřítomnosti, nasvědčuje tomu, že se ve své funkci osvědčil a Jindřich mu důvěřoval.

Pravděpodobně někdy v době Jindřichova povýšení do hraběcího stavu se Jindřich Jan

⁵⁶ MYSLIVEČEK, Milan, *Velký erbovník*, s. 33.

⁵⁷ Tento popis uvádí Blahoslav Novotný ve své knize, jedná se o jeho přepracování staršího popisu bubnovského erbu, který zveřejnil Václav Koďoušek. Tento Koďouškov popis pak měl být prepisem listiny s popisem erbu z 6. listopadu 1837 zachycující výtah z Královských desk zemských z roku 1636. NOVOTNÝ, Blahoslav, *Co archivy ukrývají*, s. 81; KOĐOUSEK, Václav, *Monografie, část 3.*, s. 119-120.

⁵⁸ Jméno Jindřicha Jana je uvedeno v matrice univerzity v Orleanu v září roku 1633 jako „*Johannes Henricus de Bubna, baro de Lititz, Bohemus*“ ČERNÁ, Marie, *Studenti ze zemí českých na univerzitě v Orléansu a na některých jiných francouzských univerzitách*, in: ČČH 40, 1934, s. 559.

⁵⁹ SKOPAL, Michael, *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 382.

⁶⁰ ALBERT, Eduard - CHOTOVSKÝ, Karel, *Paměti žamberské*, s. 145; MERA VIGLIA-CRIVELLI, Rudolf, *Der Böhmische Adel*, s. 43.

ožení s Kateřinou z Valdštejna, s níž měl syna Františka Adama Vratislava (19. 10. 1645–8. 1. 1711). Díky svým schopnostem a oblibě u císaře Ferdinanda se Jindřich Jaroslav stal tajným radou, komořím a zemským hejtmanem v Kladsku. V této funkci také v roce 1653 zemřel a až do plnoletosti syna Františka Adama Vratislava spravoval fideikomis jako poručník Jindřichův bratr Kunata Jaroslav.⁶¹

Po dosažení plnoletosti se ujal František Adam Vratislav hrabě Bubna z Litic a na Žamberku 1. října roku 1668 rodinného majetku. Kromě fideikomisu převzal po otci i úřad zemského hejtmana v Kladsku a stal se také tajným radou a komořím.⁶² Na jaře následujícího roku uzavřel František Adam 9. dubna roku 1669 svatební smlouvu s dosud nezletilou Annou Marií hraběnkou Lamboy (1649–27. 9. 1701), kterou v době podpisu zastoupila její matka Sibyla. Samotná svatba pak proběhla o měsíc později 17. května. Dědice rodového majetku a prvorozeného syna se František Adam dočkal až o deset let později, když se v roce 1679 narodil Antonín Ignác (15. 5. 1679–8. 3. 1725).⁶³ Druhé manželství Františka Adama s Angelinou hraběnkou z Věžníku (†28. 6. 1711) zůstalo bezdětné.⁶⁴

Dva měsíce po smrti Františka Adama Vratislava počátkem března v roce 1711 se majitelem fideikomisu stal Antonín Ignác, který se však o rodinné statky staral již od roku 1702.⁶⁵ Se svou druhou manželkou baronkou Annou Maximilianou Kapounovou ze Svojkova (†16. 6. 1725) měl syna Antonína Víta (16. 6. 1717–2. 10. 1789) a dceru Marii Annu (*17. 8. 1720).⁶⁶ Obě děti se však v roce 1725 staly sirotky poté, co během prvních třech měsíců tohoto roku přišly krátce po sobě o oba rodiče.⁶⁷

Antonín Vít se svého dědictví ujal po dosažení plnoletosti v roce 1739. Dne 24. července 1739 slavnostně přijal v Žamberku panství pod svou správou. Ve městě ho vítala městská rada a konala se slavnostní mše se zpěvy *Te Deum*.⁶⁸ Za života a správcovství Antonína Víta, dosáhlo panství Bubnů z Litic největšího rozkvětu a bylo též nejrozsáhlejší ve své historii. Zahrnovalo město a zámek Žamberk, hrad Litice, vsi Pečiny, Kunvald, Kameničnou, Záchlumí, Německou a Českou Rybnou, Slatinu, Lišnici, Pastviny, Klášterec nad Orlicí, Bartošovice, Helvikovice, Doudleby nad Orlicí s dvorem zvaným Mnichovský,

⁶¹ KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 2, s. 81.

⁶² Tamtéž, s. 82.

⁶³ Před narozením Antonína Ignáce se Františku Adamovi a Anně Marii narodily dcery Marie Anna Sybilla (*3. 5. 1617), Marie Rebekka (1674 - 24. 8. 1746) a Dorothea Helena. Po narození Antonína Ignáce se narodily ještě Vratislav Antnín (*11. 2. 1682) a Anna Sybilla Kattarina (*10. 6. 1683). Podle rodokmenu Bubnů z Litic, NA Praha, Dobřenského genealogická sbírka, Bubna z Litic, sign. 117.

⁶⁴ Tamtéž; SKOPAL, Michael, *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 383.

⁶⁵ KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 2, s. 82; k osobě Antonína Ignáce a jeho správě fideikomisu podrobněji NOVOTNÝ, Blahoslav, *Kronika*, s. 27-29.

⁶⁶ K prvnímu manželství Antonína Ignáce neznáme kromě jména manželky Marie hraběnkyně Kokořovecké z Kokořova nic bližšího. Je pravděpodobné, že zemřela krátce po svatbě. NA Praha, Dobřenského genealogická sbírka, Bubna z Litic, sign. 117; SKOPAL, Michael, *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 383; přesto se Marie Kokořovecká z Kokořova v pamětní knize panství Doudleby nad Orlicí uvádí jako matka budoucího držitele panství Antonína Víta. SOA Zámorsk, Velkostatek Doudleby nad Orlicí – Horní Jelení, Pamětní kniha doudlebského panství inv. č. 1, s. 16.

⁶⁷ SKOPAL, Michael: Tamtéž, s. 383.

⁶⁸ KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 2, s. 83.

Vyhnanova, Příkazy, Vrbici, Chlinky, Proruby, Horní a Dolní Jelení, Rousinov, Čečovou, Malou Čermnou, prostřední Libchavy, Říčky, Velkou a Malou Skrovnici, Vejvanovice a Bláto.⁶⁹

Následujícího roku, konkrétně 15. května 1740, se Antonín Vít v kostele sv. Martina v Zámrsku oženil s devatenáctiletou Annou Karolinou hraběnkou Libštejnskou z Kolovrat (6. 9. 1721-1754). „Svatba byla držána 3 dny v Zámrsku a 4 dny v zámku Doudlebském.“⁷⁰

Teprve osm let po svatbě se manželům narodilo první dítě, dcera Anna Josefa (15. 5. 1748-8. 5. 1826), jenž se v září roku 1767 v kostele v Horním Jelení provdala za svého vzdáleného příbuzného Inocence Mikuláše hraběte Bubna z Litic (13. 8. 1739–13. 9. 1790), syna Jana Václava z Bubna a Litic (†25. 5. 1757) a Marie Karoliny Beck-Bifourt (27. 5. 1699–19. 11. 1774). Inocenc Mikuláš pocházel z pokrevní linie Kunaty Jaroslava a byl jeho pravnukem.⁷¹ Rok poté v listopadu se z tohoto manželství na zámku v Zámrsku narodil syn Ferdinand Antonín (26. 11. 1768-6. 6. 1825), který se stal významnou osobností svého rodu a hrdinou napoleonských válek.

1.5 Ferdinand Antonín hrabě Bubna z Litic

Jak bylo výše řečeno, Ferdinand Antonín se narodil 26. listopadu 1768 v Zámrsku. Již v šestnácti letech vstoupil do armády, kde dosáhl poměrně rychlého postupu v kariéře. V letech 1789-1790 byl nadporučíkem dragounů, v roce 1794 rytmistrem, roku 1799 se stal majorem a roku 1800 podplukovníkem a pobočником arcivévodky Karla.⁷² O pět let později se stal Ferdinand Antonín generálmajorem⁷³ a představeným vojenského departmentu v dvorní válečné radě. Po prohrané bitvě u Slavkova řídil po boku knížete Jana Josefa I. z Lichtensteina, kterého doprovázel do Napoleonova ležení, jednání o mír.⁷⁴

Následně byl vojenskou vídeňskou radou pověřen, aby organizoval pro veškerou

⁶⁹ Tamtéž, s. 83.

⁷⁰ ALBERT, Eduard - CHOTOVSKÝ, Karel, *Paměti žamberské*, Vídeň, 1889, s. 29.

⁷¹ Zakladatel druhé hraběcí linie Kunata Jaroslav byl ženat celkem čtyřikrát. Z prvního manželství s Ludmilou Polyxenou Vratislavovou z Mitrovic se mu v letech 1641 - 1650 narodilo sedm dětí. Ze tří synů se však dospělosti dožil pouze Adam Jaroslav Maxmilián (1. 6. 1648 – 29. 11. 1721). Z Kunatova druhého manželství s mladší sestrou zesnulé manželky Esterou Eusebií Vratislavovou z Mitrovic dosáhla zletilosti trojice dalších synů František Eusebius (1656 – 3. 3. 1730), Leopold Maxmilián (†16. 3. 1708) a Inocenc Ferdinand (†8. 4. 1717). Zbývající dva sňatky Kunaty Jaroslava s Markétou Alžbětou Kordulovou ze Sloupna a Johankou Maxmiliánkou Věžníkovou z Věžník (†17. 10. 1682) byly zřejmě bezdětné. SKOPAL, Michael, *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 382-383.

⁷² Roku 1794 se vyznamenal v boji před Manheimem a následně prokázal své dovednosti u Arlona, Neresheimu a Euerfeldu, kde se arcivévodovi Karlovi svým prozítkovým jednáním velmi zavděčil. Roku 1799 byl pobočником arciknížete Karla, který ho poslal bojovat k Savaronu do Itálie, po návratu se účastnil útoku na Manheim. Roku 1800 coby generální pobočnik arciknížete Karla uzavřel příměří s Morceauem a záhy byl povýšen na plukovníka. KODOUSEK, Václav, *Monografie*, část 1, s. 17.

⁷³ SCHMIDT-BRENTANO, Antonio, *Kaiserliche und k. k. Generale (1618-1815)*, 2006, s. 17.

⁷⁴ WINTR, Stanislav: *Napoleon Bonaparte a jeho soupeři*, Praha 2007, s. 310.

armádu monarchie rekvírování koní a jejich následné doplňování do jednotlivých pluků.⁷⁵

Ve svých jednatřiceti letech, nedlouho po bitvách u Aspernu a Wagramu v roce 1809 byl hrabě Ferdinand Antonín povýšen do hodnosti polního podmaršála. V té době patřil do doprovodu císaře Františka I., kde byl jeho přímým podřízeným.

Své diplomatické schopnosti naplno využil během roku 1813. Tehdy byl císařem a jeho vojenskou vídeňskou radou vyslán do Paříže, kde měl tlumočit Napoleonovi návrhy podmínek příměří s koalicí a přesvědčit jej o nutnosti míru. To se mu nepodařilo ani během druhé cesty k francouzskému císaři do jeho ležení u Drážďan.⁷⁶

Po tomto neúspěšném jednání se Ferdinand vyznamenal v bitvě u Lipska. Se svým sborem dorazil na bojiště díky rychlému přesunu od Jizerských hor a 18. října se pod vedením polního maršála Karla ze Schwarzenbergu účastnil dobývání vesnice Paunsdorf. Francouzské jednotky zprvu vesnici uhájily, ale díky vytrvalým útokům divize vedené přímo hrabětem Bubnou z Litic padl brzy Paunsdorf do rukou rakouských vojsk. Za vynaložené úsilí, statečné velení a odvalu v bitvě byl Ferdinand Antonín 20. října dekorován vyznamenáním, a to malým křížem řádu Marie Terezie.⁷⁷

Své schopnosti prokázal i během rakouských válečných operací ve Francii. Vedl přední voj Schwarzenbergovy armády o síle 20 000 mužů a podle pokynů náčelníka štábu Radeckého vytlačil francouzská vojska z území Švýcarska.⁷⁸ Následně se stal generál guvernérem Piemontu, Savojska a Nizy a zástupcem rakouské vlády v Sardinii. Roku 1818 byl jmenován velitelem vojsk v Lombardii, kde se svým vojskem potlačil v roce 1821 povstání v Piemontu, za což byl o dva roky později odměněn velkokřížem Leopoldova řádu a zvláštní doživotní rentou.⁷⁹

Hrabě Ferdinand zemřel 6. června 1825 v Miláně, nedlouho po návštěvě císaře Františka I., kde „*podlehl následkům neustálého vyčerpání*“.⁸⁰ Ferdinand Antonín byl pohřben se všemi vojenskými poctami v Miláně a císař vlastnoručně sepsal Ferdinandově

⁷⁵ Tamtéž.; Ferdinand Antonín měl zásobovací povinnosti plnit již během bitvy u Slavkova, kde měl být nápomocen druhé ruské armádě, která však na místo bitvy nedorazila. Viz.: HIRTENFELD, Jaromir, *Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder. Nach authentischen Quellen bearbeitet*, Wien, 1857, s. 1234.

⁷⁶ Tamtéž., s. 1234; WINTR, Stanislav, *Napoleon Bonaparte a jeho soupeři*, s. 310.

⁷⁷ Vojenský řád Marie Terezie byl založen po bitvě u Kolína 18. června roku 1757. Uděloval se důstojníkům císařské armády za činy osobní chrabrosti před nepřítelem. Důvodem k udělení řádu bylo vykonání takového činu osobní statečnosti, který by za běžných okolností nebyl vyžadován, a přesto byl vykonán. Po úpravě v roce 1765 se dělil do tří tříd: velkokříž, komandér, rytíř – malý kříž. Viz PERNES, Jiří a kol., *Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526-1918*, Praha, 2003, s. 414-415; k dějinám řádu Marie Terezie též LOBKOWICZ, František, *Encyklopedie řádů a vyznamenání*, Praha, 1995, s. 124; KOLÁČNÝ, Ivan. *Řády a vyznamenání habsburské monarchie*, Praha 2006, s. 88; Seznam všech držitelů řádu Marie Terezie od roku 1758 po květen roku 1850 in: HIRTENFELD, Jaromir, *Der Militär-Maria-Theresien-Orden*, s. 1727-1754. Jméno hraběte Ferdinanda Bubna z Litic zde figuruje mezi vyznamenanými z let 1813-1816 Tamtéž: s. 1749; k bitvě u Lipska Tamtéž, s. 1234.

⁷⁸ Tamtéž, s. 1234; WINTR, Stanislav: *Napoleon Bonaparte a jeho soupeři*, s. 310. V roce 1815 bylo Antonínu Ferdinandovi uděleno v Ženevě čestné občanství města i státu. Tuto událost dodnes připomíná i ulice v Ženevě, která nese název „Passage De-Buba“.

⁷⁹ HIRTENFELD, Jaromir, *Der Militär-Maria-Theresien-Orden*, s. 1234-1235.

⁸⁰ KOĐOUSEK, Václav: *Monografie*, část 1, s. 18.

matce hraběnce Anně Josefě list, v němž vyslovil svou úctu k zesnulému.⁸¹

V roce 1875 byl však vojenský hřbitov v Miláně zrušen. Spolek veteránů v Lipsku požádal o vydání pozůstatků Ferdinanda Antonína s úmyslem je na vlastní náklady v Lipsku pochovat, to však rakouské úřady zamítly a nařídily, aby Ferdinandovy ostatky byly uloženy v jeho rodné zemi. Tak byly 14. července roku 1876 za přítomnosti rodiny Bubnů z Litic, velitelů vojenských pevností Josefova a Hradce Králové, generálů, štábních důstojníků a mnohých dalších pohřbeny v rodinné hrobce v kostele v Horním Jelení.⁸²

1.6 Od napoleonských válek k roku 1864

Hrabě Antonín Vít měl se svou první manželkou Annou Karolinou kromě již zmíněné prvorozené dcery Anny Josefy ještě syna Ignace Antonína (†25. 9. 1785). Po smrti Anny Karoliny se Antonín Vít oženil podruhé s Terezií Kordulou ze Sloupna (†12. 8. 1790), se kterou měl postupně osm dětí.⁸³

Počátkem října roku 1787 hrabě Antonín Vít Bubna z Litic zemřel a rodinného majetku se ujal jeho nejstarší syn František (de Paula) Adam (9. 1. 1760–17. 4. 1809). Jelikož byl František Adam v době smrti svého otce nezletilý, rodinný majetek za něj na několik měsíců spravovala jeho matka Terezie hraběnka Bubna z Litic.

V září roku 1789, osm měsíců po svých dvacátých narozeninách, se František Adam oženil v Rychnově nad Kněžnou s teprve sedmnáctiletou Marií Karolinou hraběnkou Libštejskou z Kolovrat (8. 9. 1772–29. 11. 1855), se kterou měl postupně tři děti.⁸⁴

Díky nákladnému životu se František Adam velice zadlužil a jeho majetek byl dán pod kuratel. Následně dokonce došlo roku 1809 i k rozprodeji části statků.⁸⁵

František Adam zemřel v dubnu 1809 v Praze na zápal plic a jeho vdova Marie Karolina se záhy provdala za o třináct let mladšího vikomta Augusta Jeana Railina de Cajoc, s nímž po čase přesídlila do Francie a v listopadu 1855 ve věku třiaosmdesáti let zde ve Versailles zemřela.⁸⁶

⁸¹ Tamtéž, s. 18; *Ottův slovník naučný*, s. 825; opis císařova vlastnoručně napsaného listu in: KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 3, s. 137.

⁸² Ještě před samotným pohřbem byly ostatky Ferdinanda Bubny z Litic 12. července „...v skvostné, černým aksamitem zastřené a bohatě stříbrem dekorované malé rakvi s Milána do Vysokého Mýta přivezeny a tu na katafalk vystaveny.“ *Národní Listy*, ročník XVI, číslo 197, 19. 7. 1876, s. 2-3; K příležitosti 200. výročí bitvy u Lipska byla hraběti Ferdinandovi dne 19. 10. 2013 na jeho rodném zámku v Zámrsku odhalena pamětní deska. Dne 6. prosince 2013 pak Organizace Beseda Slovan, ženevská Nadace Jan Masaryk a Asociace Olgy Havlové společně uspořádaly vzpomínkový večer na hraběte Bubnu v Ženevě.

⁸³ Byli to postupně synové František Adam (9. 1. 1760 – 17. 4. 1809), Vincenz (†1789), Kašpar (1772 - 10. 2. 1814), Prokop (*7. 11. 1773) a dcery Thekla (*1760), Antonie (*1763), Francisca (*1769) a Walburga Marie Anna (25. 6. 1775 – 9. 3. 1845). Podle Dobřenského rodokmenu Bubnů z Litic. NA Praha, Dobřenského genealogická sbírka, Bubna z Litic, sign 117.

⁸⁴ Byli to František Adam (22. 5. 1792 – 12. 4. 1863), Ferdinand Josef (16. 12. 1794 – 26. 4. 1861) a František Karel Eduard (1795 – 8. 12. 1819) NA Praha, Dobřenského genealogická sbírka, Bubna z Litic, sign 117.

⁸⁵ O prodeji části panství v roce 1809 podrobněji později.

⁸⁶ SKOPAL, Michael, *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 384.

Novým držitelem zmenšeného fideikomisu se stal nejstarší syn Františka Adama a Marie Karoliny František Adam (22. 5. 1792–12. 4. 1863), kterému však bylo v době úmrtí jeho otce teprve sedmnáct let, a proto se ujal panství až v roce 1816. Rok před převzetím fideikomisu se František Adam v říjnu roku 1815 oženil s Eleonorou Viktorií svobodnou paní Enisovou z Atteru a Iveaghu (12. 2. 1792–5. 8. 1866). Manželům se rok po svatbě narodila dcera Rosa Alžběta (2. 10. 1816–31. 12. 1862), jediné jejich dítě, které se dožilo dospělosti.⁸⁷

Rosa Alžběta se v srpnu roku 1841 provdala za Vincence Antonína hraběte z Bubna a Litic (19. 10. 1806–2. 11. 1888) z Kunatovy hraběcí linie, syna Antonína Leopolda (1763–13. 5. 1809) a Antonie Josefy rozené Žlutické ze Žlutic (12. 5. 1782–23. 2. 1846). Rose Alžbětě a Vincenci Antonínovi se narodilo celkem šest dětí, ale pouze jeden ze čtyř synů, druhorozený František (23. 2. 1844–1905), zanechal po sobě potomky.⁸⁸

František Adam zemřel 12. dubna 1863 ve Vídni ve věku 73let a byl uložen do hrobky v Horním Jelení.⁸⁹ Jelikož neměl mužského následovníka, fideikomis přešel na jeho synovce Otakara Františka Bubnu z Litic (13. 9. 1829–26. 5. 1881), syna jeho bratra Ferdinanda Josefa (16. 12. 1794–26. 4. 1861) a Amelie Kreimelové (17. 5. 1809–30. 7. 1900), dcery olomouckého obchodníka.⁹⁰

Otakar František se tedy stal novým majorátním pánem velkostatku Doudleby a Horní Jelení a ještě téhož roku v říjnu se v Brně oženil s Emilií svobodnou paní Forgatschovou (22. 4. 184–17. 1. 1922), dcerou Michaela Jana Václava svobodného pána Forgatsche (26. 9. 1800–20. 12. 1888) a Emilie rozené hraběnky Vetter z Lilie (22. 4. 1841–17. 1. 1922). Během šesti let se Otakaru Františkovi a Emilii narodilo pět dětí. Prvorozený syn Michael Maria Otakar přišel na svět 22. srpna roku 1864 na zámku v Doudlebech nad Orlicí.⁹¹

⁸⁷ Františku Adamovi a Eleonoře se narodila 4. března roku 1818 ještě dcera Karolina Eleonora, ta však zemřela necelé tři týdny po svém narození 22. března 1818. NA Praha, Dobřenského genealogická sbírka, Bubna z Litic, sign. 117.

⁸⁸ Tři ze čtyř Františkových dětí Egon (1874–1941), Jan František (1876–1939) a Marie Dörmannová (1877–1923) se narodily ještě před uzavřením jeho jediného známého sňatku s Laurou Schubertovou v roce 1879. Toto manželství však skončilo o pár let později v roce 1886 rozvodem. Františkův mladší bratr Karel se poprvé oženil až v sedmačtyřiceti letech v roce 1895 s Marií hraběnkou Krasíňskou, ovdovělou hraběnkou Krasíňskou ze Siecinu. Manželství ovšem skončilo už po devíti měsících rozvodem. SKOPAL, Michael, *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 384.

⁸⁹ František Adam měl být šlechticem „starého rázu, který lidu v okolí mnohá dobrodiní prokazoval, nemocným léky do domu donášel a penězi podporoval.“ KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 1, s. 18.

⁹⁰ SKOPAL, Michael, *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 384–385; K osobě Amelie hraběnky z Bubna a Litic se vztahuje jedna z brněnských pověstí. „Krvavá hraběnka“ údajně dodnes straší v podzemních prostorách pod Zelným trhem, kde tato „vychrtlá stařena s drdolem v naškrobených šatech, shrbená nemocemi do téměř pravého úhlu. V jedné ruce se opírá o hůl v druhé má dlouhý zakrvácený nůž...“ a má hlídat, aby nikdo neobjevil ukrytá těla jejich milenců, které během svého života zabila a zde ukryla. Tato pověst pravděpodobně vznikla díky lidské žárlivosti a pomluvám. Amelie si jako dcera obchodníka sňatkem s hrabětem společensky polepšila. I její dlouhý život jí mohli leckteří závidět. Proto se s největší pravděpodobností jedná jen o žárlivostí vytvořenou pomluvu, ze které se časem stala městská legenda. Pověst o krvavé hraběnce in: JURÁNEK, Roman, *Brněnská strašidla*, Brno, 2008, s. 67–69.

⁹¹ V prosinci roku 1865 se narodila Zdenka Marie Amelie (1865–1937), v květnu 1869 Heřman Maria Otakar (1869–1901) a v říjnu 1867 dvojčata Otakar a Marie (1867–1868), ti však zemřeli o pár měsíců později v březnu 1868. SKOPAL, Michael, *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 385.

2. Šlechta a její role ve společnosti v letech 1848-1948

V historii hrála šlechta vždy významnou a důležitou roli při utváření státu. Byla oporou panovnické moci, podílela se na vnitřní i zahraniční politice státu. Její příslušníci zastávali vždy důležitá místa ve správě země, diplomatických službách, armádě i církvi. Za své věrné služby byla panovníkem odměňovaná a získávala tak kromě hmotných statků i nejrůznější privilegia. Šlechta si byla dobře vědoma své výlučnosti a nadřazenosti, které si postupem času získala.

Rok 1848 znamenal důležitý mezník nejen v dějinách devatenáctého století, ale i pro šlechtu samotnou. Během jara roku 1848 došlo po celé Evropě k revolučním bouřím, které měly za důsledek proměnu celé společnosti, šlechtu nevyjímaje, když starý feudální systém ustoupil nové občanské společnosti.⁹²

Důsledkem těchto bouří v habsburské monarchii bylo, kromě nástupu nového panovníka teprve osmnáctiletého Františka Josefa I., nastolení řady nových ustanovení a zákonů. Jedním z nich bylo i zrušení poddanství, roboty a všech dávek, které byly spjaty s vlastnictvím půdy. Prostřednictvím této změny byly odstraněny vrchnostenská vlastnická práva šlechty a tím došlo ke změně její dosavadní pozice ve společnosti.⁹³

Před rokem 1848 byla spolu s císařem a částí duchovenstva šlechta nositelkou politických práv, vykonavatelkou vrchnostenské správy na svých panstvích, zemská šlechta určovala činnost českého a moravského zemského sněmu, získávala nejdůležitější úřady v zemi, obsazovala přední velitelská místa v armádě i vysoké funkce v církvi. Po roce 1848 však šlechta o většinu této své dosavadní politické, správní a soudní moci přišla.⁹⁴ Přesto jí

⁹² První vlna revolučních bouří zasáhla v lednu 1848 Palermo na Sicílii, kde byl král Ferdinand II. nucen podepsat závazek o přijetí ústavy. Tento precedent spustil řetězovou reakci. Pod nátlakem konstitučních hnutí přijaly ústavu Florencie, Turín a Řím. V únoru byl donucen k abdikaci francouzský král Ludvík Filip a ve Francii byla vyhlášena druhá republika. Následně se revoluce přenesla do dalších Evropských zemí Habsburskou monarchii nevyjímaje. EFMERTO VÁ, Marcela - SAVICKÝ, Nikolaj, *České země 1848-1918. díl 1., Od březnové revoluce do požáru Národního divadla*, Praha, 2009, s. 24-158; EFMERTO VÁ, Marcela, C., *České země v letech 1848-1918*, Praha, 1998, s. 21-41.

⁹³ Některá feudální práva byla zrušena bez náhrady, jiná za částečnou či plnou finanční náhradu. Práva, která vyplývala z určitého přetrvávajícího osobního svazku mezi vrchností a poddaným, např. nucený odběr zemědělských produktů, byla zrušena bez náhrady. Emfyteutická práva vůči církvi, školám a jiným veřejným institucím byla zrušena za plnou náhradu. A urbaniální povinnosti poddaných vůči vrchnosti, sem spadala roboty, byly zrušeny proti „mírnému odškodnění“. Ono „mírné odškodnění“ činilo zpravidla dvě třetiny čisté hodnoty feudálních břemen. Robotní práce měla být oceněna maximálně jednou třetinou hodnoty svobodné pracovní síly. V Čechách platilo za robotní práci náhradu 578 341 osob, na Moravě 333 199 a ve Slezsku 53 884 osob. Do rukou bývalých vrchností se tak dostaly ohromné částky. Z celkového počtu vybraných 90 milionu zlatých připadlo bývalým vrchnostem 80 procent a zbytek veřejným institucím. Viz. URBAN, Otto, *Kapitalismus a česká společnost. K otázkám formování české společnosti v 19. století*, Praha, 2003, s. 116; k náhradám a jejich výším též MYŠKA, Milan, *Šlechta v Čechách, na Moravě a ve Slezsku na prahu buržoazní éry (Hospodářská aktivita české aristokracie a tzv. „kapitalistická modernizace“)*, in: Milan Myška: z díla hospodářského historika, Ostrava, 2010, s. 209-210.

⁹⁴ Se zrušením poddanství byla odstraněna i patrimoniální správa, vrchnost byla nahrazena státními úředníky a veřejná správa byla plně postátněna a města si mohla volit své radní a starosty. EFMERTO VÁ, Marcela, C., *České země*, s. 37-39.

zůstaly některé výsady a privilegia, které si uchovala až do konce první světové války a pádu habsburské monarchie.⁹⁵ Vliv si zachovala například ve vládě, kde ze 37 mužů stojících v letech 1848-1867 v čele rakouských a následně v letech 1867-1918 předlitavských vlád bylo 36 šlechticů. Významné postavení šlechty zůstalo i v říšské radě, na zemských sněmech a panské sněmovně. Neopomenutelná pozice zůstala šlechtě i v armádě, kde v roce 1896 tvořila šlechta více jak 28% důstojnického sboru. Postupně se ale počty šlechtických důstojníků snižovaly.⁹⁶

Velká část šlechty se s událostmi a důsledky roku 1848 nemohla vnitřně vyrovnat. Nesouhlasila s politickými a společenskými změnami, a začala proto žít z dědictví minulosti a sama sebe označovat za „historickou šlechtu“. Lpění na tradičních hodnotách a faktické ignorování společenských změn pak mělo za následek izolaci této skupiny.⁹⁷

2.1 První a druhá společnost

V této době netvořila šlechta v habsburské monarchii jednotnou skupinu. Nelišila se mezi sebou jen tituly a původem⁹⁸, ale od poloviny 19. století docházelo ke stále viditelnějšímu rozdělení šlechty na tzv. první a druhou společnost.

První společnost byla tvořena příslušníky tzv. aristokracie, tedy osobami, které měly ve svém rodokmenu čtyřiašedesát, dvaatřicet nebo v horším případě šestnáct předků narozených ve šlechtickém stavu. Právě aristokracii náležely nejvyšší dvorské hodnosti a právo zastávat vyšší dědičné zemské úřady. Jejimi členy byli příslušníci starých knížecích a hraběcích rodin plně oddaných císaři.⁹⁹

K této první společnosti náleželo podle Williama Godseye v habsburské monarchii v

⁹⁵ Mezi práva, která šlechtě zůstala, patřilo právo užívat šlechtické tituly a šlechtický predikát v předepsané formě, právo užívání erbu, právo na jisté důchody, stipendia a místa v katedrálních kapitulách, ústavech šlechtičen, vzdělávacích institutech a právo na příjmy z rozličných nadací. Do této oblasti spadalo též právo na důstojenství a čestné úřady, které se vázaly na předložení osvědčení původu. Šlechtický stav se stal předpokladem ke zřízení fideikomisů. ŽUPANIČ, Jan, *Nová šlechta rakouského císařství*, Praha, 2006, s. 227; Dalším z privilegií šlechty byl nárok na dědičné členství v panské sněmovně. Dědičné členství v panské sněmovně úzce souviselo s držbou fideikomisů, jejichž držba zpravidla vytvářela právní předpoklad pro získání této funkce. K panské sněmovně Tamtéž: s. 245-248.

⁹⁶ BEZECNÝ, Zdeněk, *Příliš uzavřená společnost, Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*, České Budějovice, 2005, s. 28-30.

⁹⁷ ŽUPANIČ, Jan, *Rakouská šlechta na prahu moderní doby*, in: *Šlechta v proměnách věků*, Brno, 2011, s. 205.

⁹⁸ Habsburská monarchie byla mnohonárodnostní a ani šlechta nebyla výjimkou. Kromě českých, moravských, uherských a rakouských rodů zde žily šlechtické rodiny, jejichž předkové pocházeli takřka z celé Evropy. Ze Španělska přišli hrabata Salamanca a Hoyos, z Portugalska hrabata Silva-Tarouca, z pobaltí hrabata Laudonové, knížata Croj, hrabata van der Straaten a Goess ze Španělského Nizozemí. Z Itálie se přistěhovaly Paarové, Belcredi, Colloredo, Collalto, Pallavicini. Německé kořeny měly Schönbornové, Schönburgové, Stadionové, Salmové, Westphalen, Reuß, Nostitzové, Metternichové. Z Polska a Ruska pocházeli rody Lichnowských a Razumovských. Po francouzské revoluci se přistěhovali Saint – Juhen, Buquoy, Moreau, Montjoye, Rohanové, Ficquelmontové, Bombellesové, Coudenhové a Mensdorffové-Pouilly. ŠVARÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila *Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století*, Praha, 2007, s. 100.

⁹⁹ ŽUPANIČ, Jan, *Nová šlechta*, s. 16-17.

období od roku 1867 do rozpadu monarchie v roce 1918 přibližně 470 rodin.¹⁰⁰ U této první společnosti se také setkáváme již s výše zmíněným označením „*historická šlechta*“ jinak bývá nazývána také šlechta „*starožitná*“.¹⁰¹

Na nejvyšším žebříčku první společnosti stály rody patřící k bývalým bezprostředním říšským knížatům, jako byly například Lobkowicové, Auerspergové, Fürstenbergové, Schwarzenbergové, Thurn-Taxisové a mnoho dalších. Ovšem převážná většina příslušníků první společnosti měla hraběcí titul, přičemž na přelomu 19. a 20. století žilo v Čechách čtyři a padesát hraběcích rodů. K nejvýznamnějším z nich patřili Buquoyové, Czerninové, Clam-Martinicové, Clam-Gallasové, Kolowratové, Nostitzové, Sternbergové, Waldsteinové a další.
102

Tzv. druhou společnost tvořila pestrá skupina rodů, jejíž vyšší vrstva stála na samé hranici mezi první a druhou společností, a bylo jen těžké rozpoznat, kam přesně náleží. Základním předpokladem příslušnosti do této druhé skupiny byla držba velkostatku či statku. Poté pak můžeme o této skupině mluvit jako o „*pozemkové šlechtě*“. Mezi touto „*pozemkovou šlechtou*“ a první společností docházelo k častým sňatkům mezi příslušníky obou skupin.

Nižší vrstva druhé společnosti, kterou lze nazvat nobilitou, byla tvořena výrazně početnější a různorodější skupinou šlechtických rodů, které lze označit za „*pracující šlechtu*“. Sem patřili podnikatelské rodiny, důstojníci, inteligence, státní úředníci a jiní, kteří byli za své zásluhy v průběhu 19. století povýšeni do rytířského či panského stavu. V rozmezí let 1804 až 1918 je doloženo 5 003 povýšených do prostého šlechtického stavu, 2 797 do rytířského stavu a 870 do stavu svobodných pánů.¹⁰³ Nově nobilitovaní začali po získání šlechtického titulu postupně přejímat i životní styl šlechty, přesto bylo jejich zařazení mezi šlechtu složitější, neboť staré šlechtické rody je nerespaktovaly a jen výjimečně je přijaly mezi sebe.¹⁰⁴

2.1.1 Bubnové z Litic mezi první a druhou společností

¹⁰⁰ Mezi těmito 474 aristokratickými rody byly tři vládnoucí, 15 knížecích, 328 hraběcích, 111 baronských a dokonce jedna měšťanská rodina. Výčet všech aristokratických rodin GODSEY, Jr., William D., *Quarterings and Kinship: The Social Composition of the Habsburg Aristocracy in the Dualist Era*, in: *The Journal of Modern History* 71, March, 1999, s. 94-104.

¹⁰¹ BEZECNÝ, Zdeněk, *Příliš uzavřená společnost*, s. 27.

¹⁰² Tamtéž, s. 27-28.

¹⁰³ Tamtéž, s. 24-25.

¹⁰⁴ Ke druhé společnosti ŽUPANIČ, Jan, *Nová šlechta*, s. 17-19; Více jak polovina z nově nobilitovaných šlechticů po roce 1848 byli armádní důstojníci, kteří získali prosté šlechtictví po třiceti letech služby, a čtvrtinu tvořili státní úředníci. Jinými byli významní umělci, vědci, politici, průmyslníci, univerzitní profesori a velkoobchodníci, kteří mohli získat šlechtický titul prostřednictvím udělených řádů za zásluhy, k nimž se vázal i získ samotného šlechtictví, či osobním listem a nejvyšším rozhodnutím panovníka. K nobilitacím a udílením šlechtických titulů viz Tamtéž, s. 95-143.

Je těžké zařadit Bubny z Litic do první či druhé společnosti. Mezi zmíněnými rody, které Godsey zařadil do první společnosti, můžeme nalézt i hraběcí rod Bubnů. U těchto Bubnů je však v závorce uvedena jako země působení Morava. Proto je těžké říct, zda William Godsey myslel tímto rodem právě Bubny z Litic a jen nedoplnil jejich celý predikát.¹⁰⁵ Vedlejší linie rodu Bubnů sice od poloviny 19. století, tedy ve sledovaném období Williamem Godseyem, žila na Moravě, ale již koncem století zde tito Bubnové museli své statky z důvodu zadlužení rozprodat.¹⁰⁶

I když Bubnové z Litic byli starobylým rodem, nevyskytují se u nich od počátku 19. století žádné sňatky s příslušníky aristokracie. Právě naopak, Bubnové z Litic se vdávali a ženili s rody patřícími jednoznačně do druhé společnosti. V 19. století se pak objevilo i několik sňatků Bubnů z Litic s ženami nešlechtického původu. Eva Hrachovcová ve své diplomové práci dokonce Bubny z Litic zařadila například spolu s příslušníky hraběcí linie rodu Kinských „*k hraběcím rodinám, které byly nejčastěji postiženy „nevhodnými“ sňatky*“.¹⁰⁷ Jednalo se konkrétně o již zmíněného Ferdinanda Josefa Bubnu z Litic, který se v roce 1809 oženil s Amelií Kreimelovou a vedlejší linii Bubnů z Litic, kde František Bubna z Litic (25. 2. 1844–17. 3. 1905) se v roce 1879 oženil s Laurou Schubert (16. 6. 1848–30. 11. 1929)¹⁰⁸ a jeho dva synové se rovněž oženili s nešlechticemi.¹⁰⁹

Dalším vodítkem, že Bubnové z Litic nepatřili mezi první společnost byl fakt, že nevlastnili dědičné křeslo v panské sněmovně, přestože by na ně měli jako držitelé fideikomisu nárok.¹¹⁰ Z těchto důvodů bychom rod Bubnů z Litic měli zařadit do druhé společnosti, a to mezi její vyšší vrstvu – pozemkovou šlechtu.

2.2 Československé zavrnutí a odsouzení šlechty

¹⁰⁵ Tamtéž. s. 95.

¹⁰⁶ V lednu 1888 zemřel ve Křtinách hrabě Vincenc Bubna z Litic (19.10.1806 – 2.1.1888), c. k. komoří, majitel panství zábrdovického. Již pět dní po jeho nekrologu v novinách, ty samé listy informovaly o národním hospodářském konkurzu na jeho syny Karla (29.2.1848-10.1.1906) a Emanuela (*4.5.1845) Bubny z Litic. *Moravská orlice*, roč. 26, č. 4 ze dne 5.ledna 1888, s. 2; *Moravská orlice*, roč. 26, č. 7 ze dne 10. ledna 1888. s. 3.

¹⁰⁷ HRACHOVCOVÁ, Eva, *Šlechtické sňatky v druhé polovině 19. století*, Diplomová práce, Historický ústav Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2007, s. 59.

¹⁰⁸ S Laurou se v roce 1886 hrabě František Bubna z Litic dokonce rozvedl. *Almanach českých šlechtických rodů 1999*, s. 51.

¹⁰⁹ Starší Egon Bubna z Litic (5. 3. 1874 -11. 5. 1941) se v roce 1902 oženil s Hedvigou Schor (11. 10. 1873– 6. 7. 1911) a jeho bratr Jan František (*2. 2. 1876) se oženil s nešlechticemi dokonce celkem třikrát: v roce 1901 s Irenou Blair (*13. 7. 1879) s níž se roku 1908 rozvedl, v roce 1918 se oženil s Elsou Hirschberg (*5. 5. 1895) a naposledy v roce 1927 s Irmou Schubert. Tamtéž, s. 51-52; O krátkém sňatku Egona Bubny z Litic a následném rozvodu informoval dokonce dobový tisk, který popsal i mnoho podrobností. *Národní politika*, roč. 42, č. 72 ze dne 13. března 1924, s. 8.

¹¹⁰ ŽUPANIČ, Jan, *Nová šlechta*, s. 245-248.

Typickým rysem šlechty byla její loajalita k panovníkovi. Její věrnost tradicím se stala základem konzervatismu a nechuti k reformnímu jednání a uvažování. Šlechta si byla vědoma svého postavení, které jí umožňovalo vykonávat vysoké úřady. Příslušníci aristokracie hovořili několika jazyky¹¹¹, byli nejmobilnější a nejinternacionálnější vrstvou společnosti.¹¹²

Po skončení první světové války v roce 1918 byla však šlechta v nové Československé republice vnímána jako jedna z hlavních opor bývalé monarchie a v očích veřejnosti pro svou „tradičně neúspěšnou reprezentaci české státnosti“ považována za jednoho z úhlavních nepřátel mladé republiky. Antonín Švehla komentoval ve třicátých letech svůj postoj vůči šlechtě, těmito slovy: „*Nemáme šlechtu a po staletí nemáme svůj panovnický rod. Vždycky jsme byli jen lid a v dobách našeho národního obrození jsme se udrželi jenom jako lid.*“¹¹³

Nicméně již od konce 19. století se objevovaly hlasy, které obviňovaly šlechtu snad ze všech katastrof v českých dějinách. Šlechta se tak měla o zapříčinit pád Velké Moravy, zradila krále Přemysla Otakara II., znemožnila vytvoření české panovnické dynastie za vlády Jiřího z Poděbrad. šlechta představovala reakční a konzervativní prvek společnosti, jenž byl zásadní překážkou vzniku moderního národa.¹¹⁴

Tyto názory panovaly ve společnosti po celou dobu trvání první republiky. Proti šlechtě vystupovali mnozí politici a veřejné osoby. Hlavním odpůrcem šlechty pak byl Josef Holeček, který již v roce 1918 vydal svůj spis *Česká šlechta*. V něm například tvrdí: „*České šlechty není, její vlastní vinou jí není.*“¹¹⁵ Zároveň byla šlechta rozdělována na českou předbělohorskou šlechtu a novou cizí pobělohorskou, která byla vnímána jako nežádoucí element, který původní české šlechtě zabral nejen veškerý majetek, ale i její místo. „*Dobělohorské šlechtě věnujeme celé svoje srdce, ji pokládáme za představitelku samostatnosti království Českého a za jejího statečného obhájce od počátku až do tragického konce na staroměstském náměstí.*“¹¹⁶ Pro Holečka a jiné nacionalisty byla pak nynější česká šlechta buď cizinci, nebo neupřímní Češi.¹¹⁷

Proti šlechtě byl namířen jeden z prvních vydaných československých zákonů – zákon o zrušení šlechtictví. Návrh tohoto zákona byl prodiskutován 3. prosince 1918. Poslanec František Weyr se v diskusi o něm ve své řeči vyjádřil takto: „*Pokud tomuto obyvatelstvu bude nějaké šlechtictví, titul hraběcí nebo knížecí atd. imponovati více než obyčejný občan,*

¹¹¹ Typickými jazyky, kterými šlechta mluvila byly tradičně němčina a francouzština. Dále pak ovládala češtinu, italštinu a angličtinu.

¹¹² MATEJČEK, Jiří, *Šlechta v Českých zemích v 19. století (první pokus o přehled)*, in: Slezský sborník, roč. 98, č. 4, Opava, 2000, s. 279-283.

¹¹³ Jedná se o často citovaný výrok ze Švehlových rozhovorů s Karlem Čapkem v Karlových Varech roku 1933. cit. dle HORÁK, Ondřej, *Liechtensteinové mezi konfiskací a vyvlastněním: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*, Praha, 2010, s. 38.

¹¹⁴ ŽUPANIČ, Jan: *Šlechta a její obraz v moderní době*, in: *Šlechta v proměnách věků*, Brno 2011, s. 294-295.

¹¹⁵ HOLEČEK, Josef, *Česká šlechta. Výklady časové i historické*. Praha, 1918, s. 160.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 55.

¹¹⁷ GLASSHEIM, Eagle, *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*, Praha, 2012, s. 57.

potud, pánové, ani trestní sankce nám nepomůže.“¹¹⁸

Zákon byl téměř jednomyslně přijat 10. prosince 1918 jako *Zákon č. 61/1918 Sb. Ze dne 10. 12. 1918, jímž se zrušují šlechtictví, řády a tituly*.¹¹⁹ V tomto zákonu stojí: „*Šlechtictví a řády, jakož i veškerá z nich plynoucí práva se zrušují, rovněž tak tituly, pokud byly udělovány jako pouhá vyznamenání. V platnosti zůstávají takové tituly, na které lze splněním předepsaných podmínek nabytí právního nároku (titul doktorský, inženýrský atd.), pak tituly, jež vyjadřují skutečně zastávanou úřední hodnost a vyznamenání udělovaná vysokými školami (čestné doktoráty a pod.)*.“ Šlechticům bylo zakázáno „*užívati svého rodného jména s přídomkem nebo dodatkem vyznačujícím šlechtictví*“¹²⁰

Československá republika nebyla ale v Evropě jedinou zemí, která takto „zavrhla“ svou šlechtu. Obdobný osud ohledně zrušení šlechtictví potkal i šlechtu v revolučním Rusku, sousedním Rakousku a v určité míře i v Německu, kde šlechtické tituly nemohly být již nadále udíleny, ale mohly být součástí občanského jména.¹²¹

Zdeněk Bezecný ke zrušení šlechtictví a jeho vnímání šlechtou uvádí: „*jakkoli bylo zrušení šlechtických titulů pro příslušníky české nobility citlivé, dokázali se s ním vyrovnat, neboť sám právní akt nemohl odbourat pocit výjimečnosti, daný vědomím starobylosti rodu. ten byl posilován zvýšeným zájmem bývalých šlechticů o genealogii a rodovou historii, jehož důkazem je řada literárních prací s touto tematikou. Stejně tak zůstala rodová paměť pevně zakotvena v interiérech aristokratických sídel*.“¹²²

Šlechta se tedy i nadále držela svých zvyků a proti štvavým projevům typu: „*šlechty nemáme, české národní šlechty, která by byla korunovanou naší společností, jejím vůdcem a chloubou!*“¹²³ se i nadále na místní úrovni těšili šlechtici úctě. Vzhledem k tomu, že působili jako čelní mecenáši a předáci církevních, dobročinných, kulturních a hospodářských institucí a organizací, šlechtici mnohde zůstávali stále místní honorací, „pány“ (Herren)¹²⁴ Mnozí šlechtici i nadále používali své staré vizitky, kde pouze přeškrtnli svůj titul.¹²⁵

Zákon o zrušení šlechtictví byl několikrát novelizován. První novelizace přišla v roce 1920. Tímto *Zákonem č. 243/1920 Sb. ze dne 10. 4. 1920, kterým se mění zákon o zrušení šlechtictví, řádů a titulů* byly stanoveny už i sankce za užívání zakázaných titulů. Podle §6 má být vězením od 24 hodin do 14 dnů, nebo peněžitou pokutou ve výši 50 až 1500 Kč potrestán:

¹¹⁸ Citováno dle: ŽUPANIČ, Jan, *Nová šlechta*, s. 380.

¹¹⁹ Přesné znění zákona spolu s jeho následujícími novelizacemi ke stažení: www.pozitivni-noviny.cz/IMAGES-1/.../PREHLED%20ZAKONU.doc.

¹²⁰ § 1 zákona č. 61 z 10. 12. 1918.

¹²¹ HAZDRA, Zdeněk, *Šlechta v době mnichova 1938 a za druhé světové války*, in: *Šlechta v proměnách věků*, Brno, 2011, s. 233.

¹²² BEZECNÝ, Zdeněk: *Česká šlechta v éře První republiky*, in: *Šlechta v proměnách věků*, Brno 2011, s. 228.

¹²³ HOLEČEK, Josef, *Česká šlechta*, s. 163.

¹²⁴ GLASSHEIM, Eagle, *Urození nacionalisté*, s. 31.

¹²⁵ GLASSHEIM, Eagle, *Urození nacionalisté*, Praha, 2012, s. 64-65

- „1. kdo úmyslně a veřejně užívá šlechtických titulů, erbů, řádů, vyznamenání, jež byly zákonem zrušeny, nebo kdo takovým způsobem hledí naznačiti své bývalé šlechtictví;
2. kdo si osobuje čestný odznak nebo vyznamenání, nejsa k tomu oprávněn;
3. kdo v tisku někomu dává zákone zrušený titul šlechtický.“¹²⁶

Po zákonu rušícím šlechtictví následoval další zákon, který byl mířen prvoplánově na šlechtu, byla to pozemková reforma, která probíhala od roku 1919 do roku 1935 a byla hned po pobělohorských konfiskacích počítána za druhý největší zásah do pozemkového vlastnictví. Není náhodou, že jejím vděčným argumentem byla hesla typu „odčiňování Bílé hory“.

Bohuslav Němec se ve své řeči v Národním shromáždění vyjádřil slovy: „...převážná část velkostatkářské půdy je v naší republice v cizích rukách. A dostala se do těchto rukou nikoli přirozeným nějakým vývojem, nýbrž násilným zasáhnutím v poměry vlastnické během třicetileté války, které vedeno bylo mstivostí a zlobou z důvodů náboženských i politických.“¹²⁷ K událostem následujícím po bitvě na Bílé hoře pak dodal: „Konfiskace pobělohorské byly největší tragédií, jakou kdy naše vlast prožila. Byly zároveň příležitostí, aby tehdejší katolická šlechta projevila nejhroznější stránky své lakotné a nestydaté povahy...“¹²⁸ Od „konfiskací pobělohorských uplynulo již skoro 300 let a doba tato musila prý zahojiti i každou bezprávnou věc. Avšak – křivda a bezprávi spáchané na celém národu, se nepromlčuje nikdy. ... i dějiny mají svou spravedlnost a český národ vidí v reformě pozemkové, kterou provádíme, také akt této dějinné spravedlnosti...Je pravda, zlomení moci šlechty v naší republice, k němuž došlo vyvrácením habsburské říše a demokratisací naší vlasti, zrušení titulů a privilegií, je trestem značného významu. Ale český národ má právo dáti výraz spravedlnosti ještě zřetelněji.“¹²⁹

Právními útoky a štvavými projevy zaměřenými na šlechtu sledovali představitelé nového státu podle Eagla Glassheima trojí účel. Mnozí politici byli přesvědčeni, že k hlavním hrozbám pro stát patří monarchismus, bolševismus a německý separatismus. Zákonnými opatřeními se snažili otrástit ekonomickou a mocenskou základnou šlechty a tím potlačit již v zárodku snahy o návrat Habsburků.¹³⁰ Za druhé se jednalo o jakousi úlitbu části levice, která

¹²⁶ §6 zákona č. 243 z 10. 4. 1920; další novelizace zákona č. 61 byla provedena v roce 1936, kdy došlo ještě k většímu zostření sankcí za jeho porušení. Za jeho porušení čekalo dotyčného až dva měsíce vězení nebo pokuta ve výši 20 000Kč. Navíc bylo ustanoveno, že trestné je užívat tituly i v cizině. Zákon č. 268/1936 Sb. ze dne 21. 10. 1936, o řádech a titulech.

¹²⁷ NĚMEC, Bohumil: *Vývlastnění velkostatků a pozemková reforma: řeč Bohumila Němce v Národním shromáždění dne 16. dubna 1919*, Praha 1919, s. 5.

¹²⁸ Tamtéž, s. 6.

¹²⁹ Tamtéž, s. 8; Pozemková reforma se týkala téměř jedné třetiny veškeré půdy. Její ukončení sice bývá spojováno se zánikem SPÚ v roce 1935, ve skutečnosti však ještě 1.ledna roku 1938 zůstávalo v záboru zhruba 10% veškeré zabrané půdy a čekalo na přerozdělení. HORÁK, Ondřej: *Liechtensteinové*, Praha 2010, s. 38.

¹³⁰ Z obavy před monarchistickým hnutím byli někteří šlechtici pro své styky se šlechtou ve Vídni, Budapešti a v Mnichově sledováni tajnou policií. Agenti ministerstva vnitra se vloudili dokonce mezi personál některých

volala po radikálnějších sociálních reformách, jako bylo znárodnění průmyslu a zemědělství. Za třetí vláda hodlala čelit německému separatismu dlouhodobějším opatřením, jako byla pozemková reforma, s jejíž pomocí by se narušila celistvost německého osídlení v pohraničí.

131

I přes tyto negativní projevy byli i tací, kteří si k první republice vytvořili kladný vztah. Například Lobkowiczové již 31. října roku 1918 vyhlásili v dopise Národnímu výboru svou oddanost novému státu. A i když hrabě Vojtěch Sternberg by raději viděl český stát jako konstituční monarchii, uznal republiku jako ideální vládní formu.¹³² Dalším příkladem může být i hraběnka Sidonie Nádherná z Borutína, která byla velkou obdivovatelkou prezidenta Masaryka¹³³, a hrabě Vladimír Lažanský (1857-1925) dával již během války najevo své sympatie k Čechům.¹³⁴ Rovněž rodina Bořků-Dohalských z Dohalovic podporovala novou republiku.¹³⁵

I přes pozemkovou reformu a právního zrušení fideikomisů se šlechta stále během první republiky opírala o hospodářství svých velkostatků, z čehož plynulo členství ve svazu velkostatkářů, často provázané významnými funkcemi a kontakty s agrární stranou. I když ve velkém počtu zejména mladší synové pracovali v buržoázních povoláních, pořád ještě pozemkové vlastnictví oddělovalo šlechtu bohatstvím od jiných. Přitom jen u málokterých bylo jejich bohatství závislé pouze na půdě. Lze tedy konstatovat, že mezi válkami zaujímala česká šlechta i nadále významné postavení mezi hospodářskou elitou a mezi svobodnými povoláními.¹³⁶ Sice se šlechta v politickém životě, až na pár výjimek jako například výše zmínění Bořkové-Dohalští, neangažovala a nehrála zde žádnou významnou roli, nestránila se ovšem společenského dění.

Svojí přítomností zdobili šlechtici nejrůznější plesy a diplomatické bankety, byli členy nejlukrativnějších a nejluxusnějších sportovních spolků, jako byly jachtařské kluby, autoklub, letecký klub, golfové a jezdecké kluby provozovala tenis či lyžování. Slovy Zdeňka Hazdry: „*Dvacetiletí první republiky lze z pohledu šlechty interpretovat jako hledání nové identity. Její národně česky cítící část ji veřejně odhalila v okamžiku, kdy československý stát umíral, a pak znovu na prahu nové světové války. Tehdy šlechta poprvé a také naposledy vstoupila coby sociálně-politická skupina do československých dějin. Stalo se tak formou tří deklarací.*“¹³⁷

českých šlechticů. GLASSHEIM, Eagle, *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*, Praha, 2012, s. 66.

¹³¹ GLASSHEIM, Eagle, *Urození nacionalisté*, Praha, 2012, s. 65-66.

¹³² GLASSHEIM, Eagle, *Urození nacionalisté*, s. 89.

¹³³ BEZECNÝ, Zdeněk, *Česká šlechta v éře První republiky*, s. 225-226.

¹³⁴ GLASSHEIM, Eagle, *Urození nacionalisté*, Praha, 2012, s. 52-53.

¹³⁵ K tomu HAZDRA, Zdeněk, *Šlechtic, diplomat a básník ve službách republiky: příběh Františka hraběte Bořka-Dohalského z Dohalic (1887-1951)*, in: *Securitas imperii* sv. 18/1, 2011, s. 10-41.

¹³⁶ GLASSHEIM, Eagle, *Urození nacionalisté*, Praha, 2012, s. 135

¹³⁷ HAZDRA, Zdeněk, *Česká šlechta v časech nacistické okupace (malé zamyšlení)*, in: *Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939-1945)*. Sborník příspěvků ze sympozia k 70. výročí vypuknutí druhé světové války, Praha, 2009, s.35.

2.3 Deklarace českých šlechticů

Důležitou otázkou v první republice byla národnost. Po šlechtě se požadovalo, aby si zvolila buď českou, nebo německou národnost. V Československu žily rody, které se považovaly již před koncem první světové války za ryze české. K nim, kromě Bubnů z Litic, patřili Czerninové, Lobkowiczové, Sternbergové a Kinští. Oproti tomu mnohé rody se již dříve přiklonily k německé národnosti. Byli to například Rohanové, Herzogenbergové, Waldsteinové a Ledeburgové.¹³⁸

V době krize československého státu ve třicátých letech 20. století, kdy byla republika ohrožena nacistickým Německem, se pročeská část šlechty politicky aktivizovala a dochází k zřetelnému profilování pozic představitelů šlechty jak v otázce národního sebepojetí, tak ideologické orientace.¹³⁹ Dva dny poté, co Hitler vznesl nárok na zabránění všech československých území s minimálně 50% obyvatel hlásících se k německé národnosti, se dne 17. září 1938 na Pražský hrad dostavila dvanáctičlenná delegace zástupců starých českých šlechtických rodů a jménem svých a některých svých příbuzných deklarovali svůj postoj k celistvosti státu a věrnost zemi v nejvyšším stupni ohrožení.

Text deklaráce, kterou sestavil Karel VI. Schwarzenberg a přečetl ji František Kinský byla adresována prezidentu Edvardu Benešovi. František Kinský v ní zmínil, že: „*jsme si vědomi svých zděděných povinností k vlasti a ke státu, který byl domovem našich předků a jehož stará práva jsme vždy chtěli a i dnes chceme hájit.*“¹⁴⁰ Členy delegace u prezidenta republiky byli: Jan Adolf Lobkowicz, Zdeněk Radslav Kinský, Zdeněk Kolowrat, Rudolf Thebald Czernin, Leopold Sternberg, Weikhard Colloredo-Mansfeld, Karel Parish, František Jindřich Dobrzenský, Hugo Strachwitz, Karel Belcredi.¹⁴¹

Po Benešově abdikaci a nástupu Emila Háchy vyslovila 24. ledna 1939 opět šlechtická delegace na Hradě prostřednictvím svého „stařešiny“ Františka Kinského vyslovila „*vůli plnit všechny své povinnosti*“ a projev v obdobném duchu jako v září uzavřel František Kinský

¹³⁸ VAŠÁKOVÁ, Zuzana. *Vývoj výchovy v rakouských šlechtických rodinách od počátku 19. století do 1. poloviny 20. století*. Rigorózní práce. Ústav světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2012, s. 18-19.

¹³⁹ Jedním z prvních politických vystoupení šlechty byl projev Františka Schwarzenberga z orlické větve rodu během promočního projevu v Collegiu Maximu Právnické fakulty Karlovy univerzity v Praze ze dne 20. května 1938. HAZDRA, Zdeněk, *Šlechta v době mnichova 1938 a za druhé světové války*, in: *Šlechta v proměnách věků*, Brno, 2011, s. 233.

¹⁴⁰ Text deklaráce viz. HAZDRA, Zdeněk, „*Mnichovské dny*“ jako milníky ve vztahu šlechty a novodobé české společnosti, in: *Mnichov 1938 a česká společnost*, Sborník z mezinárodního symposia k 70. výročí mnichovské dohody, Praha, 2008, s. 42-43.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 42.

slovy: „nemůžeme se zřítci naděje, že naši vlasti jsou souzeny lepší dny, ale nechť stane se cokoli, přidržíme se věrnosti, kterou jsme zavázáni vlasti svých předků.“¹⁴²

Složení druhé delegace bylo podobné, jako té ze září uplynulého roku. Před prezidenta předstoupili František Kinský, Jan Lobkowicz, Karel Schwarzenberg, Zdeněk Radslav Kinský, Karel Parish, Rudolf Czernin, Leopold Sternberg, Hugo Strachwitz, Karel Belcredi, Jíří Sternberg, Jan Pálffy a Jindřich Dobrzenský.¹⁴³

Po vypuknutí války dala část šlechty potřetí, prostřednictvím dopisu Františka Schwarzenberga prezidentu Háchovi v září roku 1939, jasně najevo příklon k českému národu a jeho jazyku. Kromě zástupců ze září 1938 a jiných českých rodů připojili podpisy i ti, kteří odmítali pronásledování českých šlechticů, již se odmítali přes hrozby a násilí hlásit k německví. Jednalo se o osmdesát signatářů z přibližně třiceti rodů. Jednalo se tedy o zhruba jednu třetinu šlechtických rodů usazených v českých zemích. Mezi podpisy nalezneme jména Daczický z Hesslowa, Hrubý z Gelenj, Nádherný z Borutína, Wratislaw z Mitrowic, Bořek-Dohalský ale nalézá se tu i podpis Mikuláše Bubny z Litic, který tuto třetí deklaraci podepsal následně i jménem svého otce Michaela Bubny z Litic.¹⁴⁴

Ačkoliv ne všichni signatáři byli českého původu a ne každý z podepsaných se bytostně ztotožňoval s československým státem, jeho formou a státním zřízením, spojoval všechny cit a sounáležitost se zemí, ve které žili, a jejím obyvatelstvem, s kterým po staletí sdíleli své osudy, a nyní i odpor k nacistické okupační moci.¹⁴⁵

Politická situace koncem třicátých let tedy udovolila šlechtě vystoupit z defenzivy a umožnila jí vůči československému státu zaujmout příznivější postoj než v prvních letech republiky.¹⁴⁶

I když vláda generála Eliáše 18. září roku 1939 zrušila zákony zakazující používání šlechtických titulů prostřednictvím nařízení č. 220/1939 Sb.¹⁴⁷, veřejné výstupy české šlechty prostřednictvím deklarací zaměřené proti nacistické moci však nezůstaly bez odezvy. Na mnoho panství šlechticů, kteří se takto projeví, byla uvalena nacisty nucená správa. Těsně před smrtí říšského protektora Reinharda Heydricha byla uvalena nucená správa na majetky hlavních představitelů české šlechty, jako byli Kinští, Belcredi, Sternbergové, Schwarzenberkové, Lobkowiczové, Czerninové, Kolowratové aj.¹⁴⁸

¹⁴² Citováno dle: HAZDRA, Zdeněk, *Šlechta v době mnichova*, s. 237.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ HAZDRA, Zdeněk, „Mnichovské dny“, in: *Mnichov 1938 a česká společnost*, Praha, 2008, s. 44.

¹⁴⁵ HAZDRA, Zdeněk: *Česká šlechta v časech nacistické okupace (malé zamyšlení)*, in: *Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939-1945)*. Sborník příspěvků ze symposia k 70. výročí vypuknutí druhé světové války, Praha 2009, s. 36.

¹⁴⁶ GLASSHEIM, Eagle, *Urození nacionalisté*, Praha, 2012, s. 141-142; ke šlechtě a jejímu vztahu k Československé republice ve 30. letech KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, díl 3. - *O přežití a o život (1936-1938)*, Praha, 2003, s. 577-581.

¹⁴⁷ Vládní nařízení č. 220/1939 (ze dne 18.9.1939), kterým se mění zákon ze dne 10.12.1918, č. 61, Sb. z. a n., jimiž se zrušují šlechtické řády a tituly, ve znění zákona ze dne 21.10.1936, č. 2685 Sb. z. a n., o řádech a titulech. Dostupné online na: http://www.zrect.cz/zrect/index_cz.php?konstran=102240000011

¹⁴⁸ HAZDRA, Zdeněk, *Česká šlechta v časech nacistické okupace*, s. 47.

Některé osobnosti z řad šlechty navíc sehrály důležitou roli v protinacistickém odboji a nejméně jeden šlechtic byl za tuto účast v odboji poslán do koncentračního tábora, ze kterých se někteří již nevrátili. Nesmazatelnou stopu zanechal Zdeněk hrabě Bořek-Dohalský alias Halík či Bedrník. Udržoval styky s premiérem Aloisem Eliášem a s hradním prostředím v čele se státním prezidentem Emilem Háchou. Zprostředkoval jejich spojení s československou exilovou vládou v Londýně.¹⁴⁹

2.4 Komunistická perzekuce

Okamžitě po válce došlo k anulování zákonů a nařízení z doby německé okupace a k obnovení původních prvorepublikových zákonů. Během toho došlo i k opětovnému zrušení šlechtických titulů.¹⁵⁰

Ještě před znovu ustanovením Národního shromáždění po konci druhé světové války vydal prezident Edvard Beneš soubor dekretů, které vešly do povědomí jako „*Benešovy dekrety*“. Mezi tímto souborem o takřka stovce zákonů je dodnes jedním z nejdiskutovanějších Dekret č. 12/1945 Sb. z. a. n. II, o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, vydaný ve výroční den staroměstské exekuce 27 českých pánů dne 21. června 1945.¹⁵¹ Právě tento dekret dopadl i na část šlechty.

Díky tomuto dekretu č. 12 přišla veškerá šlechta, která se od roku 1929 přihlásila k německé, popřípadě maďarské, národnosti, bez náhrady o svůj majetek v Československu.

Nejen německá šlechta, ale i šlechta hlásící se k českému občanství postupně přicházela o své majetky.¹⁵² Z celkem 2032 českých a moravských zámků, hradů a tvrzí náležících šlechtě jich k 1. lednu 1948 bylo na základě Benešových dekretů 514 zkonfiskováno.¹⁵³

¹⁴⁹ HAZDRA, Zdeněk, *Česká šlechta v časech nacistické okupace*, s. 39-44; K Bořku-Dohalskému HAZDRA, Zdeněk, *Zdeněk hrabě Bořek-Dohalský z Dohalic – osud jednoho šlechtice (1900-1945)*, In: *Moderní dějiny*, sv. 12, Praha, 2004, s. 173-212; za protinacistické postoje či odbojovou činnost se do vězení dostali kromě bratrů Antonína, Františka a Zdeňka Bořků-Dohalských také Humprecht a Rudolf Czerninové, František Kinský a František Schönborn. HAZDRA, Zdeněk, „*Mnichovské dny*“, in: *Mnichov 1938 a česká společnost*, Praha, 2008, s. 48.

¹⁵⁰ Předpis č. 30/1945 Sb. Vyhláška ministra vnitra o platnosti ústavního dekretu presidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku. V příloze tohoto předpisu v článku 1 stojí: (1) Ústavní a jiné právní předpisy československého státu, vydané do 29. září 1938 včetně, pocházejí ze svobodné vůle československého lidu a jsou československý právní řád. (2) Předpisy vydané v oblasti tohoto řádu v době, kdy československý lid byl zbaven své svobody (doba nesvobody), nejsou součástí československého právního řádu. Doba nesvobody jest doba ode dne 30. září 1938 až do dne, který bude určen vládním nařízením. Znění předpisu dostupné online: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-30>

¹⁵¹ Celý text: <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/121945.html>

¹⁵² K poválečným konfiskacím HORÁK, Ondřej: *Liechtensteinové mezi konfiskací a vyvlastněním: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*, Praha 2010, s. 85-93.

¹⁵³ VACULÍK, Pavel, *Komunistická perzekuce šlechty*, Praha, 2004, s. 20-21.

Okamžitě po válce došlo i k anulování zákonů a nařízení z doby německé okupace a došlo k obnově původních prvorepublikových zákonů. Během toho došlo i k opětovnému zrušení šlechtických titulů.¹⁵⁴

Po únorových událostech v roce 1948 česká šlechta stála na rozcestí. Byla nucena se rozhodnout, zda zůstane v rodné zemi, kde kromě ztráty majetku bude riskovat i další perzekuce, nebo odejde do exilu. Z 200 rodin, které patřily v roce 1945 k české šlechtě, jich kvůli perzekuci po roce 1948, zůstalo pouhých 40.¹⁵⁵ Ti příslušníci šlechtických rodin, kteří odmítli opustit svou vlast a zůstali, pak neměli lehký osud. Některé příběhy těchto šlechticů, kteří se stali ze dne na den obyčejnými lidmi, traktoristy, dělníky, horníky apod., sepsal podle jejich vyprávění a vzpomínek Vladimír Votýpka.¹⁵⁶

3. Majetek Bubnů z Litic

¹⁵⁴ Předpis č. 30/1945 Sb. Vyhláška ministra vnitra o platnosti ústavního dekretu presidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnově právního pořádku. V příloze tohoto předpisu v článku 1 stojí: (1) Ústavní a jiné právní předpisy československého státu, vydané do 29. září 1938 včetně, pocházejí ze svobodné vůle československého lidu a jsou československým právním řádem. (2) Předpisy vydané v oblasti tohoto řádu v době, kdy československý lid byl zbaven své svobody (doba nesvobody), nejsou součástí československého právního řádu. Doba nesvobody jest doba ode dne 30. září 1938 až do dne, který bude určen vládním nařízením. Znění předpisu dostupné online: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-30>

¹⁵⁵ VACULÍK, Pavel, *Komunistická perzekuce šlechty*, Praha, 2004, s. 15.

¹⁵⁶ VOTÝPKA, Vladimír, *Návraty české šlechty*, Praha-Litomyšl, 2002; TÝŽ, *Příběhy české šlechty*, Praha-Litomyšl, 2002; TÝŽ, *Paradoxy české šlechty*, Praha-Litomyšl, 2013; nejnověji TÝŽ, *Křižovatky české šlechty*, Praha-Litomyšl, 2014; další příběhy šlechty např. VACULÍK, Pavel, *Komunistická perzekuce šlechty*, Praha, 2004; DOČEKAL, Boris, *Příběhy českých šlechticů*, Jihlava, 2006.

Základem bohatství všech urozených osob bylo v minulých staletích vlastnictví půdy, především pak dědičné. V druhé polovině 16. století byly dány základy pro budoucí panství Bubnů z Litic, když roku 1562 dne 28. října Mikuláš z Bubna a na Přestavlcích zakoupil od Václava Okrouhlického staršího z Kněnic litické panství. Spolu s hradem Litice zahrnovalo toto panství polovinu města Žamberk, vsí Helvíkovice, Pečiny, Kunvald, Kameničá, Záchlumí, Německá Rybná, Česká Rybná a Slatinu dvoru a vsi Doudleby a z dalších vesnic Policí, Vyhnánov, Příkazy, Vrbicí, Chlinku a dvorem zvaným Mnichovský. Toto vyjmenované zboží zakoupil Mikuláš za 21 000 kop gr. českých.¹⁵⁷

O několik let později 11. listopadu roku 1575 dokoupil Mikuláš Bubna od Karla ze Žampachu a z Potštejna druhou polovinu města Žamberka¹⁵⁸ a spolu s ní i vesnice Lišnici, Pastviny, Klášterec a Bartošovice za 8 500 kop gr. českých. Nedlouho po koupi druhé poloviny zmíněného města pak přeložil rodové sídlo Bubnů právě do Žamberka, kde nechal postavit renesanční zámek.¹⁵⁹

Roku 1602 pak Mikuláš z Bubna a Litic získal po smrti svého bratra Heřmana z Bubna a na Horním Jelení veškerý jeho majetek. Jednalo se konkrétně o vesnice Horní a Dolní Jelení s veškerými polnostmi, lesy a rybníky, které Heřman zakoupil v roce 1577 od bratrů Vladislava Mikuláše a Jana Ratibora Sekerků ze Sedče za 82 000 kop grošů míšenských a ves Bláto, kterou o tři roky později v roce 1580 odkoupil Heřban z Bubna od Beneše Vahenského z Vahančic.¹⁶⁰

3.1 Založení rodinného fideikomisu

Mikuláš Bubna z Litic se však během svého života nedočkal potomků. Profesor Urfus uvádí, že: „*pro šlechtice v 16. a 17. století nebylo téměř většího nebezpečí než zmenšení jeho majetku pod určitou míru, jenž jediná mu zajišťovala, že se on sám ani jeho rod nestane předmětem regresivního vývoje...*“¹⁶¹ Toho si byl jistě Mikuláš Bubna vědom, neboť aby se panství nestalo předmětem svárů mezi příbuznými a nedošlo k jeho rozdrobení, rozhodl se nedlouho před svou smrtí prostřednictvím svého testamentu tomu zabránit. Spolu se svou manželkou Eliškou Křineckou z Ronova sepsal v květnu roku 1608 testament, podle kterého vytvořil ze svého panství nedělitelný rodinný fideikomis.

¹⁵⁷ LAŠEK, Gotthard, Josef, *Hejmanství Rychnovské: nástin historicko topografický. Díl první. Okres Kosteletký nad Orlicí, Velké Meziříčí*, 1884, s. 88; KOĐOUSEK, Václav, *Monografie, část 1.*, s. 15, 76; ALBERT, Eduard - CHOTOVSKÝ, Karel, *Paměti žamberské*, Vídeň, 1889, s. 10, 24.

¹⁵⁸ Žamberk byl na dvě poloviny rozdělen již od roku 1365 a jednalo se o poloviny litickou a žampašskou. Mikulášovi se tak po 235 letech podařilo rozdělené město Žamberk znovu spojit. Od této doby je majetek označován jako panství Žamberk. ALBERT, Eduard - CHOTOVSKÝ, Karel, *Paměti žamberské*, s. 7.

¹⁵⁹ KOĐOUSEK, Václav, *Tamtéž*, s. 77; LAŠEK, Gotthard, Josef, *Tamtéž*, s. 88; ALBERT, Eduard - CHOTOVSKÝ, Karel, *Paměti žamberské*, Vídeň, 1889, s. 25; k žamberskému zámku VLČEK, Pavel, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, Praha, 1999, s. 517.

¹⁶⁰ KOĐOUSEK, Václav, *Monografie, část 3.*, s. 236; TÝŽ, *Monografie, část 2.*, s. 167-168.

¹⁶¹ Citováno dle URFUS, Valentin, *Rodinný fideikomis v Čechách*, in: Sborník historický 9/1962, s. 194-195.

Václav Koďousek ve své knize uvádí excerpt z pamětní knihy Doudlebského zámku, ve kterém stojí: „*Nicolaus Warlich von Bubna, ..., mit seiner Gemahlin ... keine Kinder hatte, durch sein Testament dto. Senftenberg am Freitage Philippi und Jacobi im Jahre 1608 von alle seinen Gütern und namentlich den Herrschaften Litic, Senftenberg, Doudleb, Oberhirschberg und Bláto mit allen zugehörigen und beweglichen Sachen für die gesammte Familie und das Geschlecht Bubna (die er ausliess, sind bereits anderswo mit ihren Nachkommen gestorben) ein Fideicommiss, oder wie wir es nenneu Majorat, welches ewig dauern sollte.*“¹⁶²

Následně pak Mikuláš určil i šesteré nástupnictví. Na prvním místě dědiců jmenoval nejstaršího vnuka svého bratra Jindřicha, Jindřicha Jana Bubnu, a jeho budoucí potomky.¹⁶³ Kdyby Jindřich Jan zemřel bez dědiců, měl vše zdědit jeho mladší bratr Heřman Šťastný (†1660). V případě i jeho smrti bez mužských potomků by měl pak majetek přejít postupně na další možné Jindřichovy a Heřmanovy bratry a jejich potomky. Pokud by došlo k vymření této linie Mikulášova bratra Jindřicha, měla přijít na řadu linie Jana staršího na Libchavě, ve které by se majetek dědil stejným způsobem jako v případě linie Jindřicha Jana, vždy by přešel na nejstaršího Janova syna a jeho potomky, kdyby je měl.

Jestli by žádný z Janových synů neměl potomky, dědila celé panství linie Jana mladšího z Bubna. Dalšími možnými dědici by pak byla linie synů Albrechta z Bubna a na Libchavě. V předposlední možné linii dědiců by přišla řada na Václava Warlicha z Bubna a na Zvíkově a jeho syny. V poslední, šesté linii, měl vše zdědit: „*Der älteste eheliche Verwandte aus der Familie Bubna und alle seine erstgeb. ehelichen männl. Descendenten*“¹⁶⁴

Svým testamentem tedy Mikuláš Bubna z Litic založil rodinný fideikomis, kterým tak chtěl zabránit rozpadu svého panství tím, že: „...*vylučoval zcizování jednotlivých jeho částí, nýbrž především tím, že zavedením pevného řádu dědické poslušnosti podle prvorozenství zajišťoval, třebaž na úkor ostatních členů rodu, neztenčené trvání lesku rodového jména alespoň v osobě jediného jeho příslušníka, který zároveň měl vládnout i vším rodovým jměním.*“¹⁶⁵

¹⁶² „Mikuláš Warlich z Bubna..., se svou manželkou ... neměli žádné děti, skrz svou poslední vůli datovanou v Žamberku v pátek na Filipa a Jakuba roku 1608 ze všeho svého zboží a jmenovitě panství Litice, Doudleby, Horní Jelení a Bláto se všemi souvisejícími a movitými věcmi pro celou rodinu a pokolení Bubnů (kteří odešli, již na jiné místo s potomky zemřelými) fideikomis, nebo jak my prvorozený Majorát, který by měl trvat věčně.“ (překlad autor) Excerpt z pamětní knihy zámku v Doudlebech o zřízení fideikomisu zapsaném v roce 1838. Citováno dle KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 3, s. 133.

¹⁶³ Jan Jindřich byl synem Mikuláše Vratislava (18.4. 1536 - 23.4. 1586) a jeho ženy Barbory Budovcové z Budova. KOĐOUSEK, Václav: *Monografie*, část 1., s. 78; SKOPAL, Michael: *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 382; SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze, díl 2.*, s. 85.

¹⁶⁴ „*Nejstarší manželský příbuzný z rodiny Bubnů a všech jeho prvorozených manželských mužských potomků.*“ KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 3, s. 133-134; v zakládací listině bylo rovněž podmíněno, kromě toho, aby byl svěřený majetek dobře spravován, nezmenšoval se a neprodával, že každý dědic před přijetím fideikomisu složí kauci (real-caution). Příbuzní prvního a druhého dědice se však ujednali, že tato kauce se bude činit pouze přísahou. I přes protesty jednoho z možných dědiců, Jindřicha Markvarta Warlicha z Bubna, udělil tomuto rodinnému rozhodnutí císař souhlas. KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 2, s. 79.

¹⁶⁵ Citováno dle URFUS, Valentin, *Rodinný fideikomis v Čechách*, in: Sborník historický 9/1962, s. 195.

Bubnové z Litic byli ve své době jedni z prvních, kteří založili takovéto rodinné svěřenectví. K největšímu rozmachu zakládání svěřeneckých panství docházelo až díky pobělohorským konfiskacím. Přesto první fideikomisní panství byla vytvářena již během 16. století právě formou testamentů, přesně tak jak tomu bylo u Bubnů z Litic.¹⁶⁶ I když Mikuláš vytvořil bubnovský fideikomis testamentem datovaným k roku 1608, bývá za datum vytvoření fideikomisu v literatuře označován rok 1568, tedy doba, kdy se sídlem Bubnů z Litic stal Žamberk, ze kterého tak bylo vytvořeno centrum celého panství. Kromě Bubnů z Litic své rodinné fideikomisy v téže době ustanovují i Malovcové z Chýnova a Kapounové ze Svojkova.¹⁶⁷

V českých zemích existovaly tři způsoby svěřeneckého nástupnictví. Prvním byla primogenitura, kdy po smrti majitele přešel celý fideikomis na nejstaršího syna. Tento způsob byl u nás nejrozšířenější. Druhým způsobem byl majorát, u něhož svěřenectví přecházelo vždy k nejbližšímu příbuznému, přičemž, bylo-li více osob na stejném stupni příbuznosti, přednost měl vždy starší. Posledním typem nástupnictví byl seniorát, kdy dědil vždy nejstarší mužský člen rodiny.¹⁶⁸

Podle této definice mohlo být bubnovské svěřenectví dědičné přes majorát. Přestože po staletí dědil majetek vždy nejstarší syn a mohlo by se tedy zdát, že se jednalo o primogenituru, byl tento nejstarší syn vždy nejbližší příbuzný. Situace, kdy celé panství nepřešlo na syna předešlého majitele, ale na nejbližšího a nejstaršího příbuzného, nastala až v roce 1863. Po smrti Františka Adama Bubny z Litic, který se svou ženou Eleonorou nezanechal mužského dědice, přešlo celé panství na Františkova synovce Otakara Františka Bubnu z Litic.¹⁶⁹ Tedy přesně tak, jak to podle majorátních pravidel ustanovil Mikuláš ve svém testamentu.

Držitel fideikomisu, neboli svěřenectví, však nikdy nebyl skutečným vlastníkem majetku, ale pouze jeho správce, a nemohl tak volně disponovat s jeho majetkovou podstatou. Jeho finanční zajištění mu poskytly pouze výnosy z fideikomisu. Patřily mu všechny úroky z kapitálu, úroda na polích, příjmy z těžby nerostných surovin a prodeje dřeva. Z těchto prostředků pak zajišťoval nejen chod svého domu a panství, koupil nových pozemků, ale například i apanáže pro nejbližší příbuzné jako byly manželky, děti a sourozenci.

¹⁶⁶ K historii a významu fideikomisů viz Tamtéž, s. 193-238.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 204.

¹⁶⁸ GEORGIEV, Jiří, *České fideikomisy v posledních letech své existence (poznámky k aspektům archivním a právním)*, In: *Paginae historiae: sborník Státního ústředního archivu v Praze, svazek 9*, Praha, 2001, s. 77; ve vzácných případech docházelo i k dědění fideikomisů prostřednictvím tzv. minorátu, kdy majetek přecházel na nejmladšího mužského člena rodiny. ŽUPANIČ, Jan, *Nová šlechta rakouského císařství*, Praha, 2006, s. 248.

¹⁶⁹ Otakar František Bubna z Litic byl prvním v řadě dědiců, i kdy pocházel z morganatického manželství Ferdinanda Josefa Bubny z Litic a Amelie rozené Kreimelové. Díky tomu, že na rozdíl od Německa či Ruska v habsburské monarchii institut morganatického manželství byl závazný pouze pro vládnoucí dynastii nejednalo se v tomto případě o žádný protiprávní krok. K morganatickým manželstvím u Habsburků ŽUPANIČ, Jan, *Nová šlechta*, s. 109-110.

Před polovinou 18. století měl bubnovský dominikál hodnotu 41 000 zl. Prostřednictvím této částky Bubnové z Litic zaujímali 25. místo mezi dvaatřiceti předními hraběcími rody v Čechách.¹⁷⁰ V této době byl správcem panství hrabě Antonín Vít Bubna z Litic, který se rodinného majetku ujal v roce 1739.¹⁷¹

Za spravování Antonína Víta byl fideikomis Bubnů z Litic nejrozsáhlejší ve své historii a zahrnoval město Žamberk, hrad Litice, vsi Pečín, Kunvald, Kameničnou, Záchlumí, Německou a Českou Rybnou, Slatinu, Lišnici, Pastviny, Klášterec nad Orlicí, Bartošovice, Helvíkovice, Doudleby nad Orlicí s dvorem zvaným Mnichovský, Vyhnanov, Příkazy, Vrbici, Chlinky, Proruby, Horní a Dolní Jelení, Rousinov, Čečovou, Malou Čermnou, střední Libchavy, Říčky, Velkou a Malou Skrovnici, Vejvanovice a Bláto.¹⁷²

Příjmy z dominikálu, které Antonínu Vítovi plynuly ze správy panství během jeho svěřenectví, dosahovaly výšky 21 636 zl. 33 kr.¹⁷³

3.2 Prodej části panství počátkem 19. století

Na přelomu 18. a 19. století však došlo v majetkové držbě Bubnů z Litic ke změně. Během svěřenectví hraběte Antonína Víta došlo k zadlužení celého fideikomisu a následnému nucenému rozprodeji části majetku.

Poté, co se Antonín Vít ujal svěřeného panství v roce 1789, musel nejprve zaopatřit své početné sourozence.¹⁷⁴ Aby tak mohl učinit, byl nucen ještě téhož roku nejprve prodat statek Vejvanovice, ten získal hrabě František Kinský z Vchonic a z Tetova.¹⁷⁵

Peníze z prodeje však brzy došly. Navíc v lednu 1790 byl ukončen tříletý spor o obchod se solí, kterou vedl Antonín Vít s městem Žamberkem. Hrabě spor prohrál a měl představitelům města vyrovnat ušlý zisk. Ti zprvu žádali dohromady 2028 zl. 52 kr. za ušlý zisk v posledních šedesát letech, kdy jí byla odepřena možnost obchodovat se solí. Antonín Vít nabídl za náhradu 350 zl. ve splátkách, tedy zhruba tolik kolik město požadovalo za

¹⁷⁰ Nejbohatším hraběcí rodem byli v té době Kinští s majetkem o hodnotě 165 000 zl. Na druhé straně tohoto žebříčku se nacházeli Kounitzové s majetkem ve výši 27.000 zl. HASSENPFUG-ELZHOLZ, Eila, *Böhmen und die böhmischen Stände in der Zeit des beginnenden Zentralismus. Eine Strukturanalyse der böhmischen Adelsnation um die Mitte des 18. Jahrhunderts*, München – Wien, 1982, s. 335.

¹⁷¹ K přijetí panství Antonínem Vitem do správy viz KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 2, s. 83.

¹⁷² Tamtéž, s. 83; ALBERT, Eduard - CHOTOVSKÝ, Karel, *Paměti žamberské*, Vídeň, 1889, s. 28.

¹⁷³ HASSENPFUG-ELZHOLZ, Eila, *Böhmen und die böhmischen Stände*, s. 355. Antonínův příbuzný z vedlejší větve Bubnů pocházející z linie Kunaty Jaroslava Johan Josef Bubna z Litic, pán na Březně a na Skašov, byl o poznání chudší. Jeho příjmy z dominikálu z jeho panství ve středních Čechách dosahovaly v té době pouze výšky 5 609 zl. 29 kr. Tamtéž, s. 355.

¹⁷⁴ Jednalo se o šest mladších sourozenců Kašpara (1772-10. 2. 1814), Prokopa (*17. 11. 1773), Theklu (*1760), Antonii (*1763), Franciscu (*1796) a Walburgu Marii Annu (25. 6. 1775-9. 3. 1845). Kromě sourozenců pak musel zaopatřit i svou matku a vdovu po předešlém majorátním pánu Johannu hraběnkou Bubna z Litic. SOA Zámorsk, Velkostatek Doudleby nad Orlicí – Horní Jelení, Pamětní kniha doudlebského panství, inv. č. 1, s. 19-20.

¹⁷⁵ KOPISTA, Č.: *Místopis spojených obcí Úřetic a Vejvanovic*, Úřetice 1919, s. 52-56; KOĐOUSEK, Václav: *Monografie*, část 3, Praha 1877, s. 167.

období od března 1788 do října 1790,¹⁷⁶ a slib „*assistenci ve 3 vesnicích, aby sedláci odjinud soli nebrali, než ze Žamberka.*“¹⁷⁷ K vyrovnání mezi hrabětem a městem došlo 1. října 1791.¹⁷⁸

Zřejmě i kvůli tomuto prohranému sporu Antonín Vít 9. října roku 1790 zrušil dvůr v Horním Jelení a ve veřejné licitaci rozprodal pozemky tohoto dvora.¹⁷⁹ Postupně se ale Antonín Vít dostával stále do větších dluhů.

Podle soudního odhadu, který byl vyhotoven 4. prosince roku 1798 mělo panství Bubnů z Litic hodnotu 845 580 zl. 5 kr. Přitom žamberské panství mělo mít odhadní cenu 532 085 zl 7 kr, statek Doudleby a Jelení 291 196 zl. 27kr. 2 ½ den a statek Bláto 22298 zl. 30 kr 4½ den.¹⁸⁰

Zadlužení panství na počátku 19. století překročilo použitelnou část majorátu, tedy jednu třetinu celkové hodnoty panství. V prosinci roku 1801 byl celý bubnovský majetek dán pod správu.

Tribunál svěřil kuratelu, čili opatrovnictví, manželce Antonína Víta hraběnky Marii Karolině Bubnové z Litic, ale rozsudek byl narušen odvolacím soudem s odůvodněním, že zákony brání ženám majoráty spravovat.¹⁸¹ Ostatně Marie Karolina o sobě sama napsala: „*Dáma, která nikdy nebyla vychovaná k tomu, aby řídila ekonomii na venkově, nežádala nic lepšího, aby se špatná ekonomie znovu nevrátila do spolehlivých rukou.*“¹⁸²

Marie Karolina se tedy správcovství vzdala. O správu se měl postarat hrabě Auersperg¹⁸³ a Antonín Vít zůstat pod správou až do doby, kdy bude plně osvobozen od dluhů na svých pozemcích. K tomu mělo dojít prostřednictvím prodeje nejvýznamnějšího statku. Zbytek příjmů, které byly převážně z prodeje dřeva, však, jak uvádí hraběnka, sotva stačily na zaplacení daní. Výnos z panství musel zaplatit dluhy, úroky a zároveň umožnit zachovat společenské postavení rodině Bubnů. To se však nedařilo, proto hrabě Auersperg najal ekonomického inspektora, jenž vytvořil jediný možný plán, který mohl rodině Bubnů z Litic

¹⁷⁶ Město žádalo 1470 zl. náhrady za to, že nemohla 49 let obchodovat se solí ve třech vesnicích, následně 248 zl. 15 kr. za rok 1789, kde nemohlo vést obchod se solí přímo ve městě, a za totéž v období od 1. března 1788 do 17. října 1790 dalších 310 zl 37 kr. ALBERT, Eduard - CHOTOVSKÝ, Karel, *Paměti žamberské*, s. 158.

¹⁷⁷ Citován. Tamtéž, s. 158.

¹⁷⁸ Tamtéž; k celému sporu o obchod se solí Tamtéž, s. 157-159.

¹⁷⁹ NOVOTNÝ, Blahoslav: *Kronika*, 2008, s. 30.

¹⁸⁰ Podle zápisu v pamětní knize Doudlebského panství. SOA Zámorsk, Velkostatek Doudleby nad Orlicí – Horní Jelení, Pamětní kniha doudlebského panství inv. č. 1, s. 21; K doudlebskému panství též SOMMER, Johan Gottfried, *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt, Vierter Band*, Prag, 1836, s. 315; TÝŽ, *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt, Fünfter Band*, Prag, 1837, s. 15.

¹⁸¹ K potvrzení rozhodnutí o správcovství pro Marii Karolinu došlo v červenci roku 1802. SOA Zámorsk, Velkostatek Doudleby nad Orlicí – Horní Jelení, Pamětní kniha doudlebského panství inv. č. 1, s. 21.

¹⁸² „*Madame qui n'avait jamais été élevée pour suivre une économie rurale, ne demandait pas mieux voyant que l'économie allat mal de remettre cette administration dans des mains sures.*“ Fotokopie pamětního záznamu Marie Karoliny vypovídající o prodeji části bubnovského panství. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 2, neinventarizováno.

¹⁸³ Hraběnka Marie Karolina a ani jiné prameny se bohužel nezmiňují k osobě hraběte Auersperga o ničem bližším. Mohlo by se však jednat o hraběte Josefa Karla Auersperga (1797-1829).

navrátit původní postavení. Tímto plánem byl prodej žamberského panství.¹⁸⁴

Do žamberského panství v té době patřily: město a zámek Žamberk, hrad a ves Litice, vsi Lišnice, Helvíkovice, Hautov, Kameničná, Německá Rybná, Záchlum, Česká Rybná, Slatina, Pičín, Kunvald, Bubnov¹⁸⁵, Kunačice, Zaječí, Klasterec, Zbudov, Lhota, Pastviny, Sedlina, Worlička, Čihaf, Bartošovice, Vostrov.¹⁸⁶

K provedení tohoto prodeje bylo však zapotřebí navrátit právně správu majetku hraběti Antonínu Vítovi, který jako jediný mohl tuto část fideikomisu prodat. Dále bylo třeba najít kupce, který žamberské panství zakoupí pokud možno za vyšší cenu, než byl výše zmíněný soudní odhad z roku 1798.

Pro návrat hraběte Bubny do pozice správce majetku muselo být dokázáno, že část dluhů byla splacena. Hrabě Auersperg navrhl proto hraběnce Marii Karolíně, aby se vzdala manželské smlouvy, která jí zaručovala nemalé finanční prostředky a závazky ze strany jejího manžela.¹⁸⁷ Hraběnka nakonec svolila a zřekla se svého majetku ve prospěch manžela.

Kupec panství se našel v podobě mladého hraběte Werianda Windischgrätze (1790-1867), který žamberské panství koupil v dubnu roku 1809 za 600 000 zl.¹⁸⁸ Hrabě Windischgrätz však nedlouho na to panství opět prodává svobodným pánům Parishům von Senftenberg. Tato původně hamburská kupecká rodina začala svůj nový predikát Senftenberg odvozovat od německého jména pro Žamberk – Sengtenberg.¹⁸⁹

Hraběnka Marie Karolina následně popsala, že kromě žamberského panství v té době byly prodávány i dva domy v Praze, které nedlouho před tím Bubnové koupili¹⁹⁰, mobiliář zámku v Doudlebách a Žamberku. Prodeji se nevyhnula ani žamberská zámecká knihovna. Ta byla rozprodána postupně v menších dražbách¹⁹¹ a kromě jediného výtisku, který před

¹⁸⁴ Fotokopie pamětního záznamu Marie Karoliny. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 2, neinventarizováno.

¹⁸⁵ Bubnov je dnes částí obce Kunvald. Tato vesnička byla založena po roce 1777 na 18 dílech rozparcelizovaného panského dvora zvaného Horský původně s názvem Bubeneč nesoucí jméno podle majitele panství hraběte Antonína Víta Bubny z Litic. TREJTNAR, František: *Přeměna panského dvora na ves Bubeneč*, in: Panorama: z přírody, historie a současnosti Orlických hor a podhůří, svazek 8, Dobré, 2000, s. 93; k výstavbě Bubnova Tamtéž, s. 95.

¹⁸⁶ SOMMER, Johan Gottfried: *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt, Vierter Band*, Prag 1836, s. 277-282.

¹⁸⁷ Manželská smlouva měla hraběnce zaručovat například jednu třetinu majetku, 10 000 zl. v hotovosti, 19 000 zl. v cenných papírech, 3 000 zl. vdovského důchodu a užívání zámku Doudleby v případě vdovství. Fotokopie pamětního záznamu Marie Karoliny SOA Zámorsk, rodinný archiv Bubnů z Litic, kart. 2, neinventarizováno.

¹⁸⁸ SOA Zámorsk, Velkostatek Doudleby nad Orlicí – Horní Jelení, Pamětní kniha doudlebského panství inv. č. 1, s. 22-23; LAŠEK, Gotthard Josef, *Hejtmanský Rychnovský*, s. 92; KOĐOUSEK, Václav, *Monografie*, část 3., s. 168.

¹⁸⁹ ŘEZNÍK, Miloš: *Desková držba v severovýchodních Čechách od konce 18. do poloviny 19. století – mezi konkurencí a kompromisem statkářských elit?*, In: Šlechtic podnikatelem - podnikatel šlechticem: šlechta a podnikání v českých zemích v 18. - 19. století: výstup z mezinárodní konference pořádané ve dnech 8.-9.11.2007 Ostravskou univerzitou v Ostravě a statutárním městem Ostrava, Ostrava 2007, s.111.

¹⁹⁰ Jednalo se o dům ve Spálené ulici v Praze, který hrabě Bubna z Litic zakoupil za 16.000 zl. zhruba tři roky před tím, než spadl pod správu, a o dům v Hradební ulici. Fotokopie pamětního záznamu Marie Karoliny SOA Zámorsk, rodinný archiv Bubnů z Litic, kart. 2, neinventarizováno.; SKOPAL, Michael: *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 384.

¹⁹¹ LIFKA, Bohumír: *Zámecké a palácové knihovny v Čechách. Přehled historicko topografický*, in: Český bibliofil 6, Praha 1934, s. 44.

několika lety náhodou objevili pracovníci Národní knihovny ČR v Praze ve svém trezoru, se žádné další bubnovské knihy ani mobiliář z té doby nedochovaly.¹⁹²

V době prodeje žamberského panství nebyli Bubnové z Litic však jediní, kteří měli v období od konce 18. století do sklonku první poloviny 19. století finanční problémy a museli zrušit a prodat svůj fideikomis.¹⁹³

Bubnové z Litic museli po prodeji Žamberka opustit rodinné sídlo v žamberském zámku a přesídlit do Doudleb. Doudlebský zámek se pak stal, až na nucenou komunistickou přestávku v letech 1949-1993, sídlem rodu do dnešních dnů.¹⁹⁴

Po prodeji majetku a smrti hraběte Antonína Víta se po dosažení plnoletosti v roce 1816 ujal zmenšeného fideikomisu Antonínův syn František Adam Bubna z Litic. Během doby jeho spravování mělo panství rozlohu 7.851 jiter. Z této celkové výměry bylo 4.794 jiter dominikální a 3.025 rustikální půdy a celkový počet obyvatel činil 5.441 osob.¹⁹⁵

Františku Adamovi zůstaly ke správě panství Doudleby a Jelení. Doudleby zahrnovaly kromě samotných Doudleb vesnice Vyhnanov, Vrbici, Chlinky a Příkazy. Do panství Jelení pak náležely vesnice Horní a Dolní Jelení, Rousínov, Čicová, Prostřední Libchavy, Malá Čermná, Říčky, Velká a Malá Skrovnice.¹⁹⁶

Hrabě František Adam se o svěřené panství staral pravděpodobně velice dobře, jelikož podle soupisu obyvatel z roku 1848 počet obyvatel usedlých v těchto vsích od roku 1836 vzrostl a obývalo je celkem 6 315 osob.¹⁹⁷ Právě v této době docházelo ke změnám v ekonomickém smýšlení šlechtických majitelů panství. Od třicátých let 19. století se totiž pozemková šlechta začala ve větší míře zapojovat do industrializace země¹⁹⁸ a Bubnové z Litic nebyli výjimkou.

¹⁹² V roce 1998 vyšel článek Milady Svobodové, která informovala o nalezení rukopisu z první poloviny 15. století. Tato kniha se našla v trezoru Národní knihovny ČR v Praze s razítkem orlické zámecké knihovny. Jednalo se o český překlad Švábského zrcadla s dochovanou barokní vazbou na jejichž bohatě zlacených deskách lze spatřit zlacené heraldické supralibros patřící pánům Bubna a Litic. Jedná se o jediný známý kus z rozprodané bubnovské knihovny. K popisu rukopisu SVOBODOVÁ, Milada: *Neznámý středověký právníký rukopis ze zámecké knihovny na Orlicku; Nálezová zpráva*, in: *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků - Miscellanea Department of the Manuscript and Early Printed Books 15*, Praha 1998, s. 65-68.

¹⁹³ Kromě bubnovského Žamberka to byli Schwarzenberkové, kteří museli postoupit Vlčice císaři (1789), Vrchlabí (1796) a Lomnice (1806) hrabat Morzinů, v druhém případě při prodeji panství Ignazi Felgemu. ŘEZNÍK, Miloš, *Desková držba v severovýchodních Čechách*, s. 118.

¹⁹⁴ Doudlebský zámek byl vystavěn na místě bývalé tvrzi Mikulášem Bubnou v letech 1585-1590. Již tehdy byl zámek opatřen sgrafitovou výzdobou. VLČEK, Pavel, *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 231-232.

¹⁹⁵ Do této výměry byly zahrnuty plochy polí, pastvin, lesů, rybníků a zahrad. SOMMER, Johan, Gottfried, *Das Königreich Böhmen; statistisch = topographisch dargestellt*, Prag, 1836, s. 315-316.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 319-321.

¹⁹⁷ PALACKÝ, František: *Popis království českého čili podrobná poznamenání všech dosavadních krajův, panství, statkův, měst, městeček a vesnic, někdejších hradův a tvrzí, též samot a zpustlých osad mnohých v zemi České, s udáním jejich obyvatelstva dle popisu r. MDCCCXLIII vykonaného / v jazyku českém i německém zhotovil a vydal František Palacký*, Praha 1848, s. 157.

¹⁹⁸ Šlechta se především začala angažovat v potravinářské výrobě, docházelo k první vlně zakládání cukrovarů zpracovávajících cukrovou řepu. Cukrové řepě často ustupovaly i plochy rybníků, jelikož zpracovávání řepy bylo v té době výnosnější než chov ryb. SMUTNÝ, Bohumír, *Moravská šlechta mezi protoindustrializací a průmyslovou revolucí- Podnikatelské aktivity pozemkové aristokracie v 18. a 19. století*, in: *Šlechta v proměnách věků*, Brno, 2011, s. 191-192; Ostatně mezi pozemkovou šlechtou se již od 18. století objevuje nová podoba šlechtice podnikatele, který se zapojuje do protoindustriální či majetkové manufakturní výroby od které v některých odvětvích přechází i k výrobě továrni, Tamtéž. s. 175.

Nezanedbatelným zdrojem příjmů šlechtických velkostatků se v této době stalo zpracovávání materiálů pro stavebnictví, především pak těžba kamene, písku, pálení cihel a vápna a zpracování dřeva na pilách. Řada podniků tohoto drobného průmyslu byla z části pronajímána za roční nájemné. Tato výroba se udržela ve velkostatech šlechty až do pozemkové reformy, někdy až do poloviny 20. století.¹⁹⁹

Současně s industrializací se majitelé panství začali po roce 1848 orientovat od zemědělské výroby na pěstování lesů. Ceny dříví vzrostly a prodej dříví se v tomto období stal velmi výnosným.²⁰⁰

Pro řadu šlechtických rodů se stalo toto průmyslové podnikání obnášející zmíněné pěstování lesů i průmyslovou výrobu či těžbu surovin hlavní otázkou jejich hospodářské aktivity a významným zdrojem důchodů.²⁰¹

Jak je patrné z rozlohy doudlebského panství v roce 1881, kdy již panství spravoval hrabě Michael Bubna z Litic, i Bubnové se přeorientovali na pěstování lesů a těžbu dříví. Největší část z výměry panství o celkové rozloze 2297.33 ha zabíraly lesy plochou 1831.88 ha.²⁰²

Panství se pak dále skládalo ze tří dvorů: dvora Doudleby o výměře 262.66 ha, Fabrova s výměrou 93.48 ha a Horního a Dolního Jelení o rozloze 146.76 ha. V této době byla část doudlebského statku o velikosti 93.48 ha a celý dvůr Fabrov pronajaty hraběti Karlovi Kinskému a dvůr v Jelení o rozloze 110.42 ha měl pronajatý Václav Sequardo. Zbylé pozemky dvoru v Doudlebech, 93.52 ha, a Jelení, 36.34 ha, zůstaly ve vlastní režii Bubnů.²⁰³

V Horním Jelení v té době navíc fungoval pivovar, který měl v pronájmu od Bubnů z Litic Antonín Veselý. Právě dlouhodobé pronájmy, čili pachtý, panských dvorů, ale také vrchnostenských podniků, jako například právě pivovar v Horním Jelení, přinášelo pravidelný, výdajovými položkami nezatížený důchod.²⁰⁴

V Doudlebách se už v té době nacházela i cihelna, kterou Bubnové z Litic provozovali ve vlastní režii. Kromě toho se zde nalézala vlnářská přádelna a tkalcovna patřící Františku a Josefu Suchánkovým a cukrovar Karla Stummera.²⁰⁵

Od prvního pololetí 19. století se novým odvětvím průmyslové aktivity šlechty

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 192

²⁰⁰ Dřeva se používalo jako stavebního materiálu (v rostoucích městech, pro výstavbu průmyslových závodů), bylo dosud hlavním konstrukčním materiálem pro produkci výrobních zařízení, používalo se jako palivo nejen v domácnostech, ale i v hutích, manufakturách a továrnách. MYŠKA, Milan: *Šlechta v Čechách, na Moravě a ve Slezsku na prahu buržoazní éry (Hospodářská aktivita české aristokracie a tzv. „kapitalistická modernizace“)*, In: Milan Myška: z díla hospodářského historika, Ostrava 2010, s. 207.

²⁰¹ MYŠKA, Milan: *Šlechta v Čechách, na Moravě*, s. 212-213.

²⁰² Celková výměra fideikomisu se skládala z 286.78 ha polí, 79.28ha luk, 4.92 ha zahrad, 37.10 ha pastvin, 1831.88 ha lesů, 9.94 ha rybníku, 3.10 ha stavební plochy a 44.33 ha neúrodné půdy. TITTL, Hynek, *Statistik und Beamten-Schematismus des Grossgrundbesitzes im Königreiche Böhmen*, Prag, 1881, s. 27.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ MYŠKA, Milan, *Šlechta v Čechách, na Moravě*, s. 207-208.

²⁰⁵ TITTL, Hynek, *Statistik und Beamten-Schematismus*, s. 26-28.

uhelného a hutnického průmyslu stalo v českých zemích řepkové cukrovarnictví.²⁰⁶ Cukrovar v Doudlebách byl postaven v roce 1870 na popud hraběte Otakara Bubny z Litic. Právě hrabě Otakar byl na prvním místě v konsorciu tohoto cukrovaru. Kromě něj zde pak byl i jeho tchán Michael baron Forgatsch a brněnský podnikatel Karl August Stummer.²⁰⁷

Náklady na výstavbu cukrovaru se vyšplhaly na 300 000 zlatých a cukrovar měl zpracovávat kolem tří set tisíc tun centů řepy. V téže době byl ale pod záštitou hraběte Kinského vystavěn v nedalekém Kostelci nad Orlicí taktéž cukrovar, který skoupil řepu ze širokého okolí. Cukrovar v Doudlebech byl kvůli nedostatku surovin a drahému dovozu uhlí z Chocně přeměněn na akciovou společnost. Myšlenka akciové společnosti neuspěla a majitelem cukrovaru se stal v roce 1872 Karl Stummer.²⁰⁸

O deset let později v roce 1891 se rozloha panství Doudleby nepatrně zmenšila na 2237,12 ha.²⁰⁹ I nadále největší rozlohu z panství zabíraly lesy, jejichž většina se rozkládala v okolí Horního Jelení, kde bylo rovněž sídlo lesnického úřadu panství. Celá lesní plocha byla rozdělena do tří revírů: I. revír – U jezírka s rozlohou 597,20 ha, II. revír – Dolní Jelení s rozlohou 670,08 ha a III. revír – V borku o rozloze 545,52 ha.²¹⁰ Jak již bylo řečeno, dřevo a výnosy z jeho prodeje se staly během 19. století velice výnosným artiklem a není tedy divu, že se právě zisk z prodeje dřeva stal jedním z hlavních příjmů Bubnů z Litic.

Hlavní příjmy rodiny se až po konec monarchie výrazně nezměnily. Kromě prodeje dřeva disponoval hrabě Michael Bubna z Litic příjmy z výnosů z výše zmíněných tří dvorů²¹¹,

²⁰⁶ Ve 30. letech patřilo šlechticům z 60 cukrovarů v Čechách 35, tj. 60%. v předvečer hospodářské krize 70. let patřilo šlechtickým podnikům v Čechách 32% cukrovarů, na Moravě 24% a ve Slezsku 30%. MYŠKA, Milan: *Šlechta v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 213; k hutnickým a uhelným aktivitám šlechty Tamtéž.: s. 212-213.

²⁰⁷ Radim Dušek uvádí, že v konsorciu byl „baron Karel Stummer z Tevernoků“. Zřejmě zde došlo k záměně, jelikož Karl Stummer (13. 11. 1826-25. 11. 1874), na rozdíl od svých bratrů Augusta Wilhelma (31. 10. 1827-26. 4. 1909) a Alexandra Viktora (23. 7. 1831-1914), nezáskal šlechtický titul. Radim Dušek si patrně zaměnil jméno Karla Stummera s firmou *Carl Stummer* z Brna, kterou založil v roce 1821 otec výše zmíněných, Karel Stephan Stummer (29. 1. 1797-13. 9. 1842). V této firmě působili všichni členové rodiny Stummerů. Poté, co August Wilhelm a Alexandr Viktor byli v roce 1874 povýšeni za zásluhy o obchod a průmysl do uherského šlechtictví, obdrželi predikát podle panství Tavarnok, nyní Továrníky na Slovensku. DUŠEK, Radim, *František Egerle a české cukrovarnictví*, Ústí nad Orlicí, 2003, s.88; SMUTNÝ, Bohumír, *Brněnští podnikatelé a jejich podniky : 1764-1948 : encyklopedie podnikatelů a jejich rodin*, Brno, 2012, s. 437-435; *Alexander Viktor Stephan Stummer*. in: Encyklopedie města Brna [online], 21. 7. 2013 [cit. 3. 4. 2014]. Dostupné z: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=17018> ; *August Wilhelm Stummer*. in: Encyklopedie města Brna [online], 2. 3. 2014 [cit. 3. 4. 2014]. Dostupné z: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=16995> ; *Karl August Stummer*. in: Encyklopedie města Brna [online], 10. 9. 2013 [cit. 3. 4. 2014]. Dostupné z: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=16993>

²⁰⁸ Stummer cukrovar přeměnil na rafinerii cukru. Po dokončení severozápadní železniční dráhy přes Doudleby byla do továrny zavedena železniční vlečka. V roce 1905 rafinerii koupila firma Hernych a syn z Ústí nad Orlicí a přestavěla budovu na textilní továrnu s přádelnou, bělidlem, barvírnou a tkalcovnou. Téhož roku však byla nucena firma ukončit v Doudlebách svou činnost. DUŠEK, Radim, *František Egerle*, s. 88-90.

²⁰⁹ Z toho orné půdy 271.41 ha, louky 65.77 ha, zahrady 8.74, pastviny 12.77, rybníky 35.31 ha, lesy 1825.13 ha, neúrodná půda 14.89, zastavěné plochy 3.10. Roční pozemková daň činila 3.660 zl. PROCHÁZKA, Johann, F., *Topographisch-Statistischer Schematismus des Grossgrundbesitzes im Königreiche Böhmen*, Prag, 1891, s. 68-69.

²¹⁰ SMUTNÝ, Bohumír, *Velkostatek Doudleby – Horní Jelení (1653-1949)*, [úvod k inventáři], Zámorsk, 1968, s. 6.

²¹¹ Celková výměra panství o rozloze 2237,12 ha byla v roce 1894 rozdělena na 272,41 ha orné půdy, 8,79 ha zahrad, 65,47 ha luk, 1277 ha pastvin, 1825,13 ha lesů, 35,31 ha rybníční plochy, 3,10 ha stavební plochy a

z čehož dvůr v Horním Jelení o rozloze 230.19 ha byl i nadále pronajat Václavu Sequardovi. Dále pak se jednalo o příjmy z výroby cihelny, která během roku vyprodukovala 100.000 cihel, z pronájmu pivovaru v Horním Jelení, který spolu s právem vyrobit 22.220 hl piva měl i nadále v pronájmu Antonín Veselý.²¹²

Celkový katastrální výnos panství podle Tittlova Schematismu byl v roce 1894 vyčíslen na 20.000 zl., z čehož se odváděla pozemková daň ve výši 6000 zl.²¹³

V roce 1913 Michael Bubna z Litic nechal v Doudlebech zřídit elektrárnu, jednu z prvních v kraji. Dne 19. května 1913 podal Michael žádost o udělení koncese na výrobu elektřiny. Ta mu byla 28. května 1913 udělena. Měl tedy právo k provozování živnosti na výrobu elektřiny a vedení elektřiny z elektrárny v Doudlebech, instalování elektrického osvětlení a motorů, zřizování domácích telegrafů a telefonů a k instalování hromosvodů.²¹⁴

3.3 Československá pozemková reforma 1919-1935

Po zániku Rakouska-Uherska se cílem ostré kritiky staly šlechtické fideikomisy. Požadavek na jejich zrušení byl vznesen již v únoru roku 1919 na jednání Národního shromáždění. Zákon, kterým byly fideikomisy nakonec zrušeny, byl vydán až 3. července 1924. Do té doby byly existující fideikomisy státem zmenšeny prostřednictvím pozemkové reformy²¹⁵, což znamenalo: „*státem regulovaný a prováděný proces přerozdělování půdy (změny vlastnických a užívacích práv k půdě) a dalšího zemědělského a lesního majetku probíhající v letech 1919-1935*“²¹⁶

Počátky reformy můžeme spatřit již v tzv. Washingtonské deklaraci z října roku 1918, v níž se můžeme dočíst následující větu: „*Čs. národ provede dalekosáhlé sociální a hospodářské reformy; velkostatky budou vyvlastněny pro domácí koloniaci; výsady šlechtické budou zrušeny.*“²¹⁷ Jak lze z tohoto citátu vyčíst, pozemková reforma a následné

14.84 ha neplodné půdy. Dvory Doudleby, Horní Jelení a Fabrov pak od roku 1881 nepatrně pozměnily svou rozlohu. Dvůr Doudleby se z rozlohy 262.66 ha zmenšil na rozlohu 115.10 ha, naopak dvůr Fabrov se z 64 ha zvětšil na rozlohu 95 ha. TITTL, Hynek, *Schematismus velkostatků v království Českém*, Praha, 1894, s. 81.

²¹² Tamtéž.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Koncese na výrobu elektřiny udělena C. k. místodržitelstvím pro království České v Praze dne 28. května 1913. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

²¹⁵ V poválečné Evropě nebyla pozemková reforma v Československu ojedinělým jevem. V různých podobách byla pozemková reforma provedena ve dvaadvaceti státech Evropy. Zejména v zemích „na východ od Labe“ v Lotyšsku, Estonsku, Rumunsku, Litvě a Polsku, kde velkostatky a s nimi i politická moc byly často v rukou německé nebo maďarské šlechty. V menším rozsahu proběhly pozemkové přesuny i v Jugoslávii, Finsku, Řecku, Bulharsku, Německu, Maďarsku a Rakousku, neprosadily se ve Francii a Švýcarsku. Kromě Ruska, kde došlo v letech 1928-34 ke kolektivizaci půdy, docházelo jinde v Evropě k posílení drobných a středních rolníků na úkor pozemkového vlastnictví velkostatků. HORÁK, Ondřej, *Liechtensteinové*, s. 70

²¹⁶ Tamtéž, s. 75.

²¹⁷ Citováno dle: HORÁK, Ondřej, *Liechtensteinové*, s. 75.

zrušení fideikomisů byly ve společnosti chápány jako krok vůči šlechtě a jejímu majetku²¹⁸ a následovaly hned po zrušení šlechtických titulů zákonem č. 61/1918 Sb.

Otázka pozemkové reformy obecně se stala prvorepublikovým politickým tématem číslo jedna. Byla prvním zásadním problémem, který musela republika vyřešit.²¹⁹ Zastánci i odpůrci pocházejících ze širokého politického i společenského spektra se předcházeli ve sdělování svých názorů veřejnosti přes politické projevy až po novinové články.

Například František Peroutka se ve svém díle Budování státu vyjadřuje k reformě takto: „...československá revoluce stojí na třech pilířích, jimiž byly státní převrat, pozemková reforma a přijetí ústavy.“²²⁰ Prezident Tomáš Garrigue Masaryk se rovněž často vyjadřoval k průběhu pozemkové reformy, mimo jiné uvedl: „Pozemková reforma je vedle převratu největším činem nové republiky; je dovršením a vlastním uskutečněním převratu.“²²¹ Uveďme ještě druhý, často citovaný Masarykův výrok: „Agrární reforma je ohromné dílo. Dílo nejen pro několik let, nýbrž pro dalekou budoucnost.“²²²

Nejvýznamnějším odpůrcem pozemkové reformy pak byl historik Josef Pekař. Obával se, že: „Postup násilný znemožní nejen vnitřní konsolidaci státu, ale odcizí nám mocné přátele nebo zmenší (a již vsutku zmenšuje) sympatie ve státech, na jejichž dobré vůli nám vysoce záleží. Nevěřím dále, že by metody hospodářsky tak hazardní bylo vůbec třeba, abychom cíle svého, tj. státi se pány na půdě své, dosáhli.“²²³ Následně se obával: „Krátce: reformou tak, jak je zamýšlena, utrpí velké škody krása a šlechtictví české krajiny a ohroženy budou její památky historické a umělecké“²²⁴

Během jednání o tom, jak má vlastní pozemková reforma vypadat se názory na reformu samotnou rozcházely a postupně se k ní utvořily dva základní postoje: sociálnědemokratický a agrárnícký. Nakonec zvítězil druhý ze jmenovaných názorů. Sociální demokracie požadovala zabránění půdy nad 100 ha (radikální křídlo dokonce nad 50 ha) a současně také vyvlastnění velkostatků bez náhrady. Zároveň nechtěla parcelizovat zabranou půdu, ale požadovala převedení velkých celků do správy zemědělských družstev. Nezískali však podporu samotných zemědělců a bezzemků a i z tohoto důvodu zvítězila agrární strana s

²¹⁸ Přitom podíl šlechtických fideikomisů na celkové výměře půdy nebyl nikterak velký. K roku 1882 činil v Čechách 11,3 % (58 fideikomisů na 220 statcích s výměrou 579 219 ha), na Moravě šlo o 8,2% (18 fideikomisů na 59 statcích se 177 539 ha) a ve Slezsku existovalo jen 5 svěřeneckví obhospodařujících 20 statků o 17 671 ha. GEORGIEV, Jiří, *České fideikomisy v posledních letech své existence (poznámky k aspektům archivním a právním)*, In: *Paginae historiae: sborník Státního ústředního archivu v Praze*, svazek 9, Praha, 2001, s. 72.

²¹⁹ Stále silněji se projevoval „hlad po půdě“ a hrozila možnost radikalizace rolníků, která mohla přerůst ve vlnu sociálních otřesů. HORÁK, Ondřej, *Liechtensteinové*, s. 69.

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Citováno dle: KLIMEK, Antonín, *Velké dějiny země Koruny české, svazek XIII. 1918-1929*, Praha-Litomyšl, 2000, s. 285-286.

²²² Z novoročního projevu adresovaného delegaci Národního shromáždění 1. ledna 1922 cit. dle KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky (1918-1938), díl 1, Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, Praha, 2000, s. 467.

²²³ PEKAŘ, Josef, *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*, Praha, 1923, s. 59.

²²⁴ Tamtéž, s. 56.

návrhem parcelizace velkostatků a přidělení půdy bezzemkům.²²⁵

Samotnou pozemkovou reformu zahájil tzv. Záborový zákon č. 215/1919 Sb. (O zabrání velkého majetku pozemkového) ze dne 16. dubna 1919. Podle něj měly být zabráný pozemky větší než 150 ha zemědělské půdy, sem spadaly pole, pastviny, louky, vinici a chmelnice, nebo větší než 250 ha veškeré půdy. Celkově záboru podléhalo kolem 29% půdy Československa o výměře 4 068 300 ha půdy.²²⁶

Záborový zákon byl pouze rámcovým zákonem. Nepřinášel tedy okamžité vyvlastnění, jen se vyslovoval o vyvlastnění budoucím. To pak provedl Státní pozemkový úřad (SPÚ) tím, že zabraný majetek převzal a následně přiděloval žadatelům.²²⁷

Po zabrání části majetku mělo dojít k vyplacení náhrady za zabraný majetek. To měl zajistit tzv. Zákon náhradový č. 329/1920 Sb. (O převzetí a náhradě za zabraný majetek pozemkový), který byl přijat 8. dubna 1920. Původní majitelé měli obdržet cenu odpovídající průměrné ceně v letech 1913-1915 při prodeji z volné ruky s výměrou nad 100 ha. U celků s rozlohou vyšší než 1000 ha se náhrada snižovala zhruba o jednu desetinu za každých 100 ha nad 1000 ha. Vzhledem k několikanásobnému snížení hodnot koruny se ve výsledku jednalo o mnohem menší částku, než kterou by měla půda při prodeji v době záboru mít.²²⁸

Samotné převedení vlastnictví mělo tři fáze. V první fázi byl vlastník vyrozuměn o tom, které z jeho nemovitostí stát respektive SPÚ hodlá podle svého pracovního plánu převzít. Oznámení bylo doručeno prostřednictvím soudu, v jehož knihách nemovitostí byl dotčený majetek evidován. Soud pak nařídil provedení „poznámky zamýšleného převzetí“ ve svých knihách a doručil vlastníkově nemovitostí způsobem pro doručení žalob oznámení spolu s výzvou, aby vlastník do třiceti dnů ode dne doručení písemně uplatnil své právo podle § 11 z. č. 215/1919 Sb. na propuštění některého majetku ze záboru.²²⁹ Pokud ve druhé fázi po vyřešení písemných námitek SPÚ rozhodl o záboru, byla dána zpravidla osobám na tomto majetku výpověď s šestiměsíční lhůtou. Ve třetí fázi došlo k právnímu převzetí zabraného

²²⁵ HORÁK, Ondřej, *Liechtensteinové*, s. 71. K politickým názorům na reformu Tamtéž, s. 39-43.

²²⁶ Z této výměry bylo 1 312 700 ha zemědělské a 2 755 600 ha nezemědělské půdy. Kromě majetků příslušníků nepřátelských států, příslušníků bývalé panovnické rodiny Habsbursko-lotrinské, zrádců apod., které byly převzaty bez náhrady, byla uzákoněna zásada náhrady za převzatý majetek, což mělo být provedeno zvláštním zákonem. HORÁK, Ondřej, *Liechtensteinové*, s. 76-77.

²²⁷ Státní pozemkový úřad byl zřízen §1 zákona č. 215/1919 Sb. Jeho pravomoc a působnost pak upravoval zákon ze dne 11. června 1919 č. 330/1919 Sb. (O pozemkovém úřadě). Pozemkový úřad pak zahájil svou činnost ke dni 15. října 1919. HORÁK, Ondřej, *Liechtensteinové*, s. 79; k přidělování půdy Státním pozemkovým úřadem tamtéž s. 80-81.

²²⁸ Prezident Masaryk upozornil na nesrovnalosti, kdy dvě právní normy vycházely z rozdílných cen půdy. Zatímco náhradový zákon operoval s cenami předválečnými, pro zákon č. 309/1920 Sb. (o dávce z majetku a dávce z přírůstku a majetku), bylo počítáno s cenami k 1. březnu 1919. HORÁK, Ondřej, *Liechtensteinové*, s. 82-83.

²²⁹ Podle tohoto paragrafu měly osoby či jejich dědicové, jejichž majetek se zabíral, právo, aby bylo ze zabraného majetku dodatečně přiděleno tzv. zákonné minimum, půda nepřesahující výměry uvedené v §2 zákona č.215/1919 (150ha zemědělské nebo 250 ha veškeré půdy), pokud možno podle jejich volby. Těmto osobám mohlo být s ohledem na potřeby půdy na jednotlivých místech, její jakosti, a s ohledy na účely hospodaření a zemědělský průmysl propustit ze záboru i větší výměru, která však nesměla přesahovat hranici 500 ha půdy. HORÁK, Ondřej, *Liechtensteinové*, s. 83-84.

majetku.²³⁰

Hrabě Michael Bubna z Litic byl o pozemkové reformě informován již od samého počátku a jistě mu dělala, stejně jako ostatním šlechticům, nemalé starosti. V roce 1921 bylo do záboru velkostatku Doudleby a Horní Jelení zahrnuto 2 237 ha půdy, tedy téměř veškerá výměra velkostatku z roku 1894.²³¹

Ze záboru bylo nakonec rozparcelováno pouze 248 ha a Michaelovi Bubnovi z Litic bylo tedy zpět propuštěno 1 989 ha.

Do záboru velkostatku Doudleby a Horní Jelení bylo v roce 1921 zahrnuto 2 237 ha. Z toho bylo nakonec rozparcelováno 248 ha. Ze záboru bylo tedy zpět propuštěno 1 989 ha.²³²

Ve vlastní režii zůstaly Bubnům z Litic všechny tři dvory: Doudleby, Fabrov a Horní Jelení. V roce 1933 byla výměra velkostatku 1.989 ha, z toho největší část tvořily lesy o rozloze 1.732 ha. Z původních tří revírů zůstaly na panství již jen dvě polesí v Horním Jelení, z nichž roční etát, čili těžební výměr, byl 6.700 m³.

V roce 1933 pak patřilo k panství Bubnů kromě lesů ještě 17 ha orné půdy, 40 ha luk, 14 ha zahrad, 11 ha rybníční plochy, 7 ha pastvin, 3 ha stavební plochy a 12 ha daně prosté plochy.²³³ Dále pak lihovar s výrobním oprávněním 260 hl, kruhová cihelna s roční výrobou 1 milionu cihel a nově mlékárna.²³⁴

V roce 1933 byla výměra velkostatku 1.989 ha, z toho největší část tvořily lesy o rozloze 1.732 ha, dále pak role 17 ha, louhy 40 ha, zahrady 14 ha, rybníky 11 ha, pastviny 7 ha, stavební plochy 3 ha a daně prostá plocha o rozloze 12 ha.²³⁵

Součástí pozemkové reformy bylo i zrušení fideikomisů. K tomu došlo prostřednictvím přijetí zákona č. 179/1924 Sb., kde v jeho § 1 se „*Svěřenectví (rodinné fideikomisy) všeho druhu se zrušují*“ a nová svěřenectví nemohou již být zřizována.²³⁶ Tímto zákonem byl rodinný fideikomis Bubnů z Litic po více než tři sta letech definitivně zrušen a majetek Bubnů byl nadále spravován již jen jako velkostatek.

3.4 Poválečná konfiskace

²³⁰ Tamtéž, s.85.

²³¹ LUSTIG, Rudolf a VĚTNIČKA, František, *Schematismus velkostatků v Čechách*, Praha, 1933, s. 233; TITTL, Hynek: *Schematismus velkostatků v království Českém*, Praha 1894, s. 81.

²³² LUSTIG, Rudolf a VĚTNIČKA, František, *Schematismus*, s. 233; Přídělová cena byla stanovena mezi 1.800-3.000 Kč. Tamtéž.

²³³ Tamtéž.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ GEORGIEV, Jiří, *České fideikomisy v posledních letech své existence (poznámky k aspektům archivním a právním)*, In: *Paginae historiae: sborník Státního ústředního archivu v Praze*, svazek 9, Praha, 2001, s. 79-80; Celé znění zákona č. 179/1924 Sb. o zrušení fideikomisů ze dne 3. července 1924 dostupné online: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=3660&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

Pozemkové konfiskace zemědělského majetku po druhé světové válce byly chápány jako součást tzv. druhé pozemkové reformy. V tomto období byl odebrán šlechtě zbytek majetku, který jí zůstal po pozemkové reformě během první republiky a nacistického záboru a byl zahájen definitivní proces vyvlastnění majetku šlechty, který nyní byl doplněn i o konfiskaci nemovitostí.

Tato druhá pozemková reforma se skládala ze tří částí. První fázi uvedl v českých zemích dekret prezidenta republiky č.12/1945 Sb. (O konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa). Jeho prostřednictvím přecházel zabraný majetek přímo na stát bez náhrady.²³⁷

Druhou fázi uvedl zákon č.142/1947 Sb. (O revizi první pozemkové reformy). Předmětem revize byl majetek vyloučený nebo propuštěný ze záboru při první reformě, zbytkové statky a tzv. Generální dohody o provedení pozemkové reformy. Třetí fáze pak byla provedena po únoru 1948 podle zásady „půdu těm, kdož na ní pracují“ zákonem č.46/1948 Sb. (O nové pozemkové reformě). Pozemkové vlastnictví jednoho a řádně hospodařícího vlastníka či rodiny mělo být zmenšeno na výměru maximálně 50 ha.²³⁸

Po vydání tohoto zákona došlo brzy k prohlídce velkostatku Doudleby-Horní Jelení. Ta proběhla 22. dubna 1948. a v zápise o této prohlídce se uvádí, že podle rozhodnutí ministerstva zemědělství ze dne 31. března 1948, že vlastníku, tedy Michaelovi Bubnu z Litic, se přiznává nárok na propuštění půdy ze záboru o výměře plochy 150 ha zemědělské a 100 ha jiné půdy. Současně se půda tímto výrokem propuštěná redukuje na plochu 501 ha podle revizního zákona. Výběr pozemků, který si chce vlastník ponechat má do 30 dnů uplatnit.²³⁹

K převzetí pozemků bubnovského velkostatku do vlastnictví československého státního podniku Státní les a statky došlo 17. září 1948. Přítomno tomu bylo celkem třináct zástupců jak ministerstva zemědělství a nejrůznějších zemědělských organizací, tak i zástupce vlastníka, tedy Michaela Bubny z Litic.²⁴⁰

Celková výměra velkostatku byla vyčíslena na 2.009 ha. Z toho bylo 1.798 ha lesní půdy, 16 ha rybníční plochy a 195 ha polnohospodářské půdy. Ze záboru bylo Michaelovi

²³⁷ Blíže HORÁK, Ondřej, *Liechtensteinové*, s. 86-93.

²³⁸ Tamtéž., s. 93-95.

²³⁹ Zápis o prohlídce velkostatku Doudleby nad Orlicí ze dne 22. dubna 1948. SOA Zámorsk, rodinný archiv Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

²⁴⁰ Přítomni byli za SOU v Hradci Králové z pověření ministerstva zemědělství Ing. Jiří Burák a Ing. Dr. Gaston Guth, za ministerský zemědělský odbor VIII a za ředitelství SL v Choceň Ing. Rudolf Žák, za důchod ředitelství SL Choceň Josef Brošek, za ONV a ORK Vysoké Mýto Josef Dostál, za ředitelství státních statků a rybníků, Bystré Josef Hromádko, za lesní referát ONV Pardubice Ing. Fr. Šrámek, za MNV Horní Jelení Ladislav Bahník, za MRK Horní Jelení Ladislav Bouzek, za závodní radu Vratislav Večerník, za majitele JUDr. Ervín Mayer, za správní orgány vlastníkovy a národní správu Valentin Řezáč a Ing. Rudolf Žák. Zápis o převzetí majetku velkostatku Doudleby – Horní Jelení ze dne 17. září 1948, SOA Zámorsk, rodinný archiv Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

jako vlastníku statku propuštěno 48 ha polnohospodářské půdy a 2 ha lesní půdy. Do vlastnictví státu tak připadlo podle zápisu 1.796 ha lesního majetku velkostatku nalézajícího se na katastrálním území obcí Horního a Dolního Jelení, Újezdu u Choceně, Velin, Malé Čermné a Čičové. Státu rovněž připadlo 147 ha polí převážně v okolí Doudleb.²⁴¹

Předmětem záboru byly i veškeré budovy a jejich vybavení stojící na zabrané půdě, inventář živý i mrtvý, zásoby provozních hmot, veškeré suroviny a výroby, hospodářské záznamy, registratury apod. Zaměstnancům velkostatku bylo téhož dne sděleno, že zatím zůstávají na svých dosavadních pozicích až do doby, kdy bude rozhodnuto o jejich případné propuštění či zařazení do pracovního poměru jako státní zaměstnanci. Toto rozhodnutí mělo být učiněno do šedesáti dnů.²⁴²

Definitivní konec panství rodu Bubnů z Litic nastal o rok později, kdy v březnu roku 1949 zemřel hrabě Michael Bubna z Litic. Během jeho pohřbu došlo k úplnému zabavení veškerého majetku, zámku v Doudlebech včetně osobních věcí příbuzných, které si po návratu z obřadu již nemohli vyzvednout.²⁴³

4. Hrabě Michael Maria Otakar Bubna z Litic

4.1. Dětství, mládí a studia

Hrabě Michael Maria Otakar Bubna z Litic se narodil 22. srpna roku 1864 na zámku v Doudlebech nad Orlicí hraběcímu páru Ottokarovi Františku Bubnovi z Litic a jeho ženě

²⁴¹ Tamtéž.

²⁴² Tamtéž.

²⁴³ DUJKOVÁ roz. BUBNA-LITIC, Eleonora, *Vzpomínání*, Chlumeck nad Cidlinou, 2009, s. 32.

Emílii hraběnce Bubna z Litic.

Michaelova matka Emilie pocházela z moravské úřednické rodiny svobodných pánů Forgatshů, vedlejší větve původně maďarského rodu pánů z Forgatsch.²⁴⁴ Emilie byla nejstarší ze čtyř dětí svobodného pána Michaela Jana Václava Forgatsche (26. 9. 1800–20. 12. 1888) c. k. místodržitelského komorního rady a jeho ženy Emilie rozené hraběnky Vetter z Lilie.²⁴⁵

V říjnu roku 1863 bylo v tisku oznámeno zasnoubení Emílie Forgatsch a hraběte Ottokara Bubna z Litic.²⁴⁶ Samotná svatba se pak konala o měsíc později, 20. listopadu v kostele sv. Jakuba v Brně.²⁴⁷

Necelý rok po svatbě spatřil světlo světa prvorozený syn hraběcího páru a budoucí dědic rodinného fideikomisu Bubnů z Litic.

Pět dnů po jeho narození se pak v zámecké kapli na zámku v Doudlebech uskutečnil, křest, který podle katolického rytu provedl děkan a farář kostela na Horním Jelení František Dařílek. Během křtu byli dětem vybíráni kmotři, kteří pocházeli většinou z okruhu příbuzných, známých a sousedů. Proto není divu, že malému hraběcímu synkovi šli za kmotry jeho prarodiče z matčiny strany Michael baron Forgatsch a jeho manželka Emilie baronka Forgatch. Budoucí hrabě dostal jméno Michael Maria Hermann Ottokar Emil Valentin Ferdinand.²⁴⁸

Následující rok se v Brně narodila Michaelova sestra Zdenka Marie Amálie (14. 12. 1865–12. 10. 1937). O dva roky později počátkem října 1867 se hraběcí rodina opět rozrostla. Na zámku v Doudleběch se hraběcímu páru narodila dvojčata Otakar a Marie. Bohužel ještě v té době byly znalosti péče o novorozence na nízké úrovni. Dvojčata často přicházela na svět většinou předčasně a právě díky nedostatku odborné péče se řadu týdnů pohybovala mezi životem a smrtí.²⁴⁹ Obě narozené děti se nedožily ani půl roku. Zemřeli po pěti měsících od

²⁴⁴ Jedná se o starý uherský rod. Který v roce 1649 získal český inkolát a stav svobodných pánů. Rod působil především na Moravě, kde měl v držení několik statků, např. Březolupy a Svárov, Dolní Moštěnice, Pohořelice, Slavičín aj. V 19. století byli mužští příslušníci rodu zaměstnáni na vysokých postech státní zprávy na Moravě. Ve 30. letech 20. století rod vymřel po meči. MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách a na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, díl I. A-M*, Praha, 2008, s. 238; VYSKOČIL, Aleš, *Slovník představitelů politické správy na Moravě v letech 1850-1918*, Praha, 2011, s. 83.

²⁴⁵ Titul komořího a místodržitelského rady získal Michael Forgatsch v roce 1862 při svém odchodu do penze. Svou úřednickou kariéru započal v roce 1822 jako krajský koncepční praktikant a během své úřednické činnosti střídavě působil v Brně, Olomouci, Uherském Hradišti a Znojmu. Před odchodem do penze zastával v Brně od roku 1855 funkci okresního představeného. VYSKOČIL, Aleš, *Slovník představitelů*, s. 82-83; též *Michael Forgatsch (Forgács)* in: Encyklopedie města Brna [online], 25. 8. 2013 [cit. 26. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=16138>.

²⁴⁶ Zpráva o zasnoubení zveřejněna in: *Moravská Orlice*, roč. 1, čís. 181 ze dne 15. října 1863, s. 3.

²⁴⁷ Svatbu mladému páru osvědčili Eugen hrabě Brdida c. k. komoří, Michael hrabě Bukmoky c. k. komoří, Rudolf hrabě Vetter a Bohuslav rytíř von Widmann. Oddací list Ottokara Bubny z Litic a Emilie rozené svobodné paní Forgatsch. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

²⁴⁸ Podle křestního listu Michaela Bubny z Litic z roku 1864. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno. Pouze u tohoto křestního listu je záznam o celém jméně Michaela Bubny z Litic. V archivu rodu Bubnů z Litic se dochovalo kromě tohoto původního křestního listu i čtyři jeho opisy z let 1881, 1910, 1934 a 1939. Všechny však zaznamenávají maximálně čtyři křestní jména. Kromě zkráceného jména se ostatní liší i tím, že kromě onoho prvního záznamu o křtu jsou již všechny psány v češtině a ve formě formuláře.

²⁴⁹ WINKELHOFEROVÁ, Martina, *Šlechtictví zavazuje. Osudy žen v c. k. monarchii*, Praha, 2012, s.198.

svého narození počátkem března 1868 a jsou pohřbeny v rodinné hrobce Bubnů z Litic u severní stěny kostela v Horním Jelení. Počátkem května roku 1869 se narodil nejmladší z rodiny Bubnů z Litic Heřman Maria Otakar (6. 5. 1869–21. 2. 1901).²⁵⁰

Jak probíhaly léta Michaelova dětství přesně nevíme, jelikož se nám z tohoto období nezachovaly žádné prameny. Můžeme se jen domnívat, že měly podobný průběh, jako u většiny šlechtických rodin.

O děti ve šlechtických rodinách se od jejich narození až do dospělosti staraly postupně chůvy, vychovatelé a domácí učitelé, kteří tvořili přirozenou součást personálu v jednotlivých aristokratických rodinách. Hned po narození se dítě dostalo do péče kojné a chůvy. Chůvy se o děti staraly zhruba do jejich čtyř až šesti let. Později byla chůva vystřídána vychovatelem a domácím učitelem u chlapců a guvernankou u dívek.²⁵¹

Učitelé měli děti vyučovat danou látku většinou v dopoledních hodinách, poté si malé šlechtice převzal do péče vychovatel, který s dětmi opakoval látku a dohlížel na ně.²⁵² S domácími učiteli a vychovateli trávily děti většinu svého času až do dokončení svého vzdělání a nebylo výjimkou, že je vídaly mnohem častěji, než své rodiče.

Ve šlechtických rodinách byl kladen důraz na vzdělání především v humanitních oborech, zejména pak na historii a jazyk, bez kterých se mladý šlechtic nemohl ve společnosti obejít. Byl totiž kladen důraz na to, aby plyně ovládal němčinu, dále češtinu, francouzštinu a v pozdějších dobách také angličtinu. Dále bylo nutné, aby ovládal základy řečtiny a latiny. Ostatně řečtina a latina byly běžně vyučovány na gymnáziích, tudíž pokud mladý šlechtic docházel jako privatista na gymnázium, musel z těchto jazyků skládat pololetní zkoušky. Jazyky, které šlechtic ovládal ovlivňovala rovněž tradice v rodině, respektive jazyky se kterými se hovořilo v kruhu příbuzných a místa, kde rodina vlastnila své statky.²⁵³

Veškerá výchova měla vést šlechtice k vědomí své vlastní výlučnosti, připravit jej na život, aby umě kultivovaně vystupovat, pohybovat se ve společnosti a v neposlední řadě dobře spravovat rodinný majetek.²⁵⁴

Pokud předpokládáme, že i Michael a následně i jeho sourozenci měli výše zmíněné kojné, vychovatele, domácí učitele a chůvy, jakou rodinu by poté během jejich dětství

²⁵⁰ SKOPAL, Michael, *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 385; Na rozdíl od Michaela, u kterého, jak bylo již řečeno, se zachovalo hned několik opisů křestních listů, o narození Michaelových sourozenců nejsou v archivu v Zámrsku jejich dokumenty zachovány.

²⁵¹ Chůvami či guvernankami bývaly svobodné slečny většinou z měšťanských rodin. Pokud s nimi byla rodina spokojená, vychovávaly postupně několik sourozenců. V opačném případě se s nimi rodiny brzy rozloučily. Můžeme proto předpokládat, že o mladé hraběcí děti se starala po celou dobu jedna chůva. K roli chův v životě mladých aristokratů VAŠÁKOVÁ, Zuzana, *Vývoj výchovy v rakouských šlechtických rodinách od počátku 19. století do 1. poloviny 20. století*, Rigorózní práce, Ústav světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2012, s. 34-36.

²⁵² Učitelé někdy bývali bývalí učitelé veřejných škol či faráři. U šlechtických rodin jako učitelé působilo i mnoho významných osobností 19. a 20. století. Například Jan Evangelista Purkyně, František Palacký, Bedřich Smetana či Karel Čapek. K domácím učitelům více VAŠÁKOVÁ, Zuzana, *Vývoj výchovy*, s. 36-41.

²⁵³ ŠVARÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila, *Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století*, Praha, 2007, 130-135; BEZECNÝ, Zdeněk, *Příliš uzavřená společnost*, s. 82-92.

²⁵⁴ Tamtéž.

zastávaly rodiče? V průběhu 19. století a v první polovině 20. století se postavení rodičů během výchovy a dospívání dětí několikrát měnilo.²⁵⁵ Z počátku o dětech rozhodovala matka. Vybírala chůvy, guvernanky a vychovatele svých dětí. Postupem času se dohledu nad dětmi ujímal otec. Měl hlavní slovo při výběru domácích učitelů a škol, které děti, především však synové, navštěvovali.

Ve svých 11 letech začal Michael navštěvovat c. k. gymnázium v Rychnově nad Kněžnou, nedaleko Doudleb nad Orlicí. Jak bylo tehdy u šlechtických dětí zvykem, navštěvoval Michael gymnázium jako privatista. To znamenalo, že Michaelova výuka se až do maturity odehrávala soukromě v domácím prostředí a pouze každé pololetí skládal zkoušku ze všech předmětů vyučovaných v daném ročníku na gymnáziu.

Přípravu na jednotlivé školní předměty vedl ve šlechtických rodinách především vychovatel. Podle zprávy v dobovém tisku z roku 1881 byl Michaelovým vychovatelem rodák z Horního Jelení J. August Dobeš.²⁵⁶

Jen některé předměty byly svěřeny dalšímu učiteli například náboženství vyučoval zpravidla domácí kaplan, v případě Michaela to tedy mohl být farář z Horního Jelení. Na francouzštinu a angličtinu, která byla u některých rodin rovněž vyžadována, byl najímán rodilý mluvčí. Zvláště pak byli najímáni učitelé hudby tance a kreslení. Tyto předměty nebyly vyučovány ve školách, ale patřily mezi základní dovednosti aristokratických dam a mužů. Každodenní součástí výuky byl rovněž tělocvik, jehož součástí byla například jízda na koni a šerm.

Soukromá výuka v rodinách byla vedena systematicky, podle předem daného rozvrhu a byla jí věnována zpravidla dopolední část všedního dne. V případě potřeby vyučující ukládal samostatné opakování učiva. Odpoledne bylo časem her a zábavy většinou za přítomnosti vychovatele, někdy i rodičů, když nebyli vytíženi pracovními či společenskými povinnostmi.²⁵⁷

Pololetní přezkoušení z vyučovaných předmětů se odehrávalo podle zvyku ve škole, i když v některých případech mohlo proběhnout i v domově mladého školáka za přítomnosti vyučujících daného předmětu ze školy. Někdy se jej mohly účastnit i rodiče.²⁵⁸

První vysvědčení, které Michael za své přezkoušení jako žák první třídy obdržel je

²⁵⁵ Během první třetiny 19. století pod vlivem rousseauovské výchovy převzaly matky více iniciativy při výchově dětí, zvláště v prvních letech jejich života, kdy sami své děti kojily, vozily na procházky a převzaly tak plně roli pečující a obětavé matky. Být matkou pak bylo všeobecně uznávanou hodnotou. VAŠÁKOVÁ, Zuzana, *Vývoj výchovy*, s.42-44; Dokonce i ze strany otců se dětem dostalo více srdečnosti a zájmu o ně samotné. Viz Tamtéž. s. 44-45; Po polovině 19. století došlo k určitému citovému ochlazení a objevují se větší odstupy mezi dětmi a rodiči Tamtéž. s.45. Od počátku 20. století se čím dál častěji prosazuje zvyk posílat děti na studia do internátních škol či je zapisovat k dennímu studiu místo domácí výchovy. Od poloviny 20. století se u šlechtických rodin objevuje model rodiny dnešního typu. Tamtéž. s. 50.

²⁵⁶ *Ohlasy od Nežárky*, roč. 11, č. 24 ze dne 2. června 1881, s. 201.

²⁵⁷ BEZECNÝ, Zdeněk, *Karel IV. ze Schwarzenbergu. Život šlechtice v devatenáctém století*, In: *Proměny elit v moderní době*, Sborník k narozeninám docenta Roberta Saka, České Budějovice, 2003, s. 96.

²⁵⁸ VAŠÁKOVÁ, Zuzana. *Vývoj výchovy*, s. 52.

datováno k 19. květnu roku 1875. Předmětů, které se doma učil a z nichž následně absolvoval zkoušky bylo celkem sedm. Mezi nimi na prvním místě nechybělo tehdy zcela běžně vyučované náboženství. Následovaly jazyky, konkrétně latina, čeština a němčina. Nesměla chybět ani matematika, přírodopis a předmět dějepis-zeměpis, který zahrnoval látky z obou oborů. Podle vysvědčení absolvoval Michael s vyznamenáním i přes trojku z českého jazyka.²⁵⁹

Druhé přezkoušení z druhého pololetí školního roku 1874/1875 proběhlo o necelé dva měsíce později, 13. července 1875. Znamku z českého jazyka si Michael polepšil na dvojku. Na vysvědčení je připsaná poznámka od přezkušujícího učitele, že onu dvojku z českého jazyka získal Michael „hlavně za psaním písemným“.²⁶⁰

Důvod, proč byly tyto dvě přezkoušení tak brzy po sobě mohl být ten, že Michael nastoupil do školy někdy během začátku roku 1875 a potřeboval tak čas na doučení požadované látky, která se vyučovala na gymnáziu. Jiným důvodem mohla být nepřítomnost rodiny Bubnů z Litic na zámku v Doudlebech. Bývalo totiž pravidlem, že šlechtické rodiny pravidelně na zimu odjížděly ze svých venkovských sídel do velkoměst Vídně či Prahy, kde se účastnily společenského života.

Následující školní rok Michael absolvoval první přezkoušení již v obvyklém termínu na konci prvního pololetí a to 30. ledna 1876. Během tohoto školního roku 1876/1877 přibyl Michaelovi dva předměty, ze kterých Michael skládal pololetní zkoušky. Jednalo se o řečtinu a silozpit, obdobu dnešní tělesné výchovy. Přezkoušení z druhého pololetí proběhlo začátkem prázdnin 8. července s téměř stejným výsledkem.²⁶¹ V tomto školním roce se Michael Bubna z Litic jako gymnazista stal přispívajícím členem Literárního řečnického spolku „Slavia“ v Praze.²⁶²

Tento spolek pořádal časté přednášky převážně o slovanské vzájemnosti, literatuře, Slovanech, slovanském lidu a jeho životě. Pořádal Slovanské večery a různé slavnosti. Po zřízení „Pohádkové komise“ v roce 1870 vydávala Slavia cenné sbírky národních písní, pohádek, pověstí, obyčejů apod. Celkově byl zaměřen na podporu národního smýšlení nejen u

²⁵⁹ Z přírodopisu a latiny obdržel dvojky a ostatní předměty absolvoval na jedničky. Jako jediné se toto vysvědčení zachovalo ve dvou opisech a to v českém i německém jazyce. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

²⁶⁰ Absolvoval opět s vyznamenáním. Kromě zmíněné dvojky z českého jazyka obdržel dvojku i z latiny. Zhoršil se v přírodopise, kde obdržel trojku, ostatní předměty byly na výbornou. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

²⁶¹ První přezkoušení proběhlo ještě před Vánocemi, 16. prosince 1876. Druhé přezkoušení proběhlo 3. července 1877 bez vyznamenání. Během tohoto školního roku byly výsledky Michaela nejhorší za celou dobu jeho studií na gymnáziu. Zatímco z českého jazyka obdržel na konci roku dvojku, objevily se u něj kromě trojek i čtyřky z latiny a řečtiny. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

²⁶² V roce 1848 byl založen akademický spolek „Slavia“, který měl pěstovat slavistiku a propagovat mezi studenty slovanskou vzájemnost, české národní myšlenky, cvičit se v řečnictví a v neposlední řadě i v tělocviku. Rok po svém založení byl však nuceně rozpuštěn a v prosinci roku 1869 došlo k jeho znovu ustanovení jako Literární a řečnický spolek „Slavia“ v Praze. Podrobněji k historii spolku Slavia DONNER, T., *Co určitě nevíte o Slavii a o její bohaté historii*, [online], 1. 10. 2009 [cit. 10. 3. 2014] Dostupné z: <<http://www.fo-slavia.cz/?p=500>>.

studentů. V roce 1889 po rozpuštění Akademického čtenářského spolku se Literární a řečnický spolek „Slavia“ stal střediskem českého studentstva. V jejích řadách figurovalo mnoho významných osobností například v roce 1892 byl za předsedu zvolen pozdější československý ministr financí JUDr. Alois Rašín. Kromě literární činnosti podporoval spolek i sport. Pod jeho záštitou působily oddíly šermířský, šachový, cyklistický, atletický, plavecký, veslařský, tenisový a v roce 1896 byl ustanoven fotbalový klub S. K. Slavie.²⁶³

V době, kdy se Michael Bubna z Litic stal přispěvatelem tohoto spolku, tedy v roce 1876, měl spolek jen hrstku členů a jeho největší sláva jej teprve čekala. Konkrétně měl Literárně řečnický spolek „Slavie“ v roce 1876 dva čestné členy, čtyřadvacet zakládajících, pět přispívajících a sto jedna činných členů.²⁶⁴ O několik let později se spolu s popularitou spolku rozšířila i jeho členská základna. V roce 1893 měl již spolek celkem patnáct set padesát osm členů, z toho třináct set šest činných, patnáct čestných, sto čtyřicet čtyři zakládajících a třiadvadesát přispívajících.²⁶⁵

Skutečnost že se Michael Bubna z Litic stal přispěvatelem tohoto ryze českého studentského spolku spolu s jeho navštěvováním českého gymnázia napovídá, že již od mládí byl veden k českému vlastenectví a myšlence. Můžeme se pouze domnívat, zda do spolku vstoupil z vlastní iniciativy.

V následujících letech až do maturity během přezkoušeních v únoru, popřípadě v březnu, a červenci, zůstávaly Michaelovy výkony vesměs stále na stejné úrovni. Převládaly u něj jedničky a dvojky, občas se objevila trojka.

Koncem května roku 1881 zasáhla celou rodinu Bubnů z Litic tragická událost, smrt hlavy rodiny hraběte Ottokara Bubny z Litic. „*Ottakar hrabě z Bubna a Litic, držitel svěřeneckého velkostatku Doudleby a Jelení, zemřel dne 26. m.m. mrtvicí raněn a byl dne 29. m.m. v Jelení za vřelého účastenství v rodinné hrobce slavnostně pohřben. Zesnulý vždy věrně stál při tak zvané historické šlechtě v Čechách. Dědicem jmenovaných velkostatků jest syn Michael hrabě z Bubna a Litic, nyní žák 7. třídy českého gymnasia rychnovského.*“²⁶⁶

Ode dne Ottokarova úmrtí, 26. května, až do Michaelovy plnoletosti v jeho 21 letech, spravovala celý Bubnovský majetek jménem svého syna jako poručník Michaelova matka Emilie Bubna z Litic. Velkou oporou jí při správě majetku byl určitě její otec Michael baron Forgatsch, který se tak plně chopil role kmotra mladého hraběte.

Rychnovské gymnázium Michael Bubna z Litic ukončil maturitní zkouškou. Michaelovo maturitní vysvědčení je datováno ke dni 18. července roku 1882 a na jeho zadní

²⁶³ Tamtéž.

²⁶⁴ Kromě Michaela se čestnými členy staly i učitel z Bystřice J. Mrazík a úředník Ed. Jelínek. *Národní listy*, roč. 16, č. 353 ze dne 22. prosince 1876, s. 3.

²⁶⁵ Z činných členů bylo 40 % studentů práv, 35 % mediků, 15 % studujících na technice, 6 % studentů filosofie a 4 % studentů lékárnictví. DONNER, T., *Co určitě nevíte o Slavii a o její bohaté historii*, [online], 1.10.2009 [cit. 10.3.2014] Dostupné z: <<http://www.fo-slavia.cz/?p=500>>.

²⁶⁶ Citováno dle: *Národní listy*, roč. 21, č. 131 ze dne 1. června 1881, s. 2.

straně můžeme číst: „*Ježto examinand předpisům zákona s vyznamenáním dosti učinil, vydává se mu vysvědčení dospělosti k studování na univerzitě.*“²⁶⁷ Tímto tedy ukončil hrabě Michael Bubna z Litic svá středoškolská studia a od října téhož roku se stal jedním z prvních posluchačů práv na právnické fakultě české Karlo-Ferdinandovi univerzity v Praze.

K rozdělení Karlovy univerzity došlo po několikaletých sporech mezi českými a německými studenty i představiteli školy prostřednictvím zákona schváleného říšskou radou 28. února roku 1882.²⁶⁸ Hrabě Michael Bubna z Litic ve svých osmnácti letech patřil do prvního ročníku českých studentů, kteří po rozdělení univerzity byli přijati na studia jako první studenti české univerzity vůbec. O přijetí posluchačů na českou univerzitu informoval i dobový tisk. Čtenáři časopisu *Svobodný občan* se mohli v říjnu roku 1882 například dočíst, že: „*na fakultu právnickou a filozofickou dalo se do 17. t. m. zapsati 1010 posluchačů, z nichž jest 688 právníků.*“²⁶⁹ Tento časopis dále uvedl několik českých šlechticů, mezi kterými nechyběl ani hrabě Michael Bubna z Litic, kteří se na univerzitu zapsali.²⁷⁰

Prvním rektorem české univerzity se stal historik Václav Vladivoj Tomek.²⁷¹ V prvním studijním roce 1882/1883 začaly přednášky na české univerzitě pouze na filozofické a právnické fakultě. Celkem se na tyto dvě fakulty zapsalo 1055 studentů. Na čtyři fakulty německé univerzity pak 1695 studentů.²⁷²

Největší zájem mezi studenty byl o studia práv, protože umožňovaly nejširší možnost uplatnění. Právní fakulta připravovala převážně úředníky vyšších hodnostních tříd. Vyučovaly se zde obory historickoprávní (římské právo, věda o římském právu, církevní právo, německé právní a říšské dějiny), judiciální (civilní právo procesní, komerční právo, kambialistika, trestné právo), veřejnoprávní (správní právo, finanční právo) a státoprávní (rakouské státní právo, ústavní právo, právní filosofie, politická ekonomika a národní hospodářství, statistika, dějiny právy německé, rakouské a slovanské).²⁷³

Na české právnické fakultě studoval Michael Bubna z Litic od zimního semestru roku 1882 do zimního semestru roku 1884. Ze záznamů posluchačů můžeme u hraběte Michaela Bubny z Litic vyčíst, že se, jak se dalo předpokládat, hlásil k české národnosti. Jelikož Michaelův otec nebyl již mezi živými, nalézáme v Michaelově záznamu místo jména otce

²⁶⁷ Michael skládal zkoušky z deseti předmětů. Konkrétně se jednalo o náboženství, latinu, řečtinu, český a německý jazyk, matematiku, fyziku, přírodopis, dějepis-zeměpis a filozofii. Z jazyků, matematiky a fyziky obdržel chvalitebně, z latiny dostatečně a výborně z náboženství, přírodopisu, filozofii a dějepis-zeměpisu. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

²⁶⁸ BOROVIČKA, Michal a kol., *Velké dějiny země Koruny české, sv. XII.a, 1860-1890*, Praha – Litomyšl, 2012, s. 488.

²⁶⁹ *Svobodný občan.*, roč. 11, č. 42 ze dne 21. října 1882, s.2.

²⁷⁰ Kromě Michaela jmenoval časopis knížete Adolfa Schwarzenberga, hraběte Jindřicha Clam Martinice, hraběte Zdenka Waldsteina a hraběte Marcella Czarnieckého. Tamtéž. s. 2.

²⁷¹ Jmenování prvního českého rektora do funkce se neobešlo bez menšího incidentu. Představitelé německé části univerzity odmítli propůjčit univerzitní insignie k rektorské instalaci prvního rektora české univerzity. Inaugurace se musela odložit na dobu, než budou zhotoveny insignie nové. EFMERTO VÁ, C. Marcela: *České země v letech 1848-1918*, Praha 1998, s. 365.

²⁷² BOROVIČKA, Michal a kol., *Velké dějiny, XII.a*, s. 490.

²⁷³ EFMERTO VÁ, C. Marcela, *České země*, s. 359; BOROVIČKA, Michal a kol., *Velké dějiny, XII.a*, s. 488.

jméno jeho poručníka a kmotra, jeho děda barona Michaela Forgatsche.²⁷⁴

Během svých studií uvedl Michael bydliště v Praze na Senovážném náměstí, dům banky Slavia. Na této adrese měli Bubnové z Litic pravděpodobně pronajatý byt, jelikož v roce 1891 je Michaelova matka hraběnka Emilie Bubna Litic uvedena v letech 1884 a 1891 v adresáři města Prahy právě na Senovážném náměstí č. 23.²⁷⁵ Od roku 1896 však již v adresáři jméno hraběnky nefiguruje.²⁷⁶ Dům banky Slavia byl na Senovážném náměstí postaven v letech 1872-1873. Koncem století došlo k její přestavbě.²⁷⁷

Podle indexu Michaela Bubny z Litic a zápisu v katalogu posluchačů na fakultě právnické si v zimním semestru roku 1882/1883 mladý hrabě zapsal pět předmětů. Jednalo se o Instituce práva římského a Dějiny práva římského vyučované profesorem Heyrovským, Dějiny práva německého, které přednášel profesor Hánel, Filozofii právnickou pod vedením profesora Durdíka a Dějepis mocnářství rakouského vyučované profesorem Václavem Vladivojem Tomkem.²⁷⁸

Michael Bubna z Litic si během prvního semestru na univerzitě brzy kolem sebe vytvořil okruh známých, kteří jej během jeho nepřítomnosti v Praze informovali o dění ve škole, zasílali mu poznámky z přednášek a podobně. Michaelova nepřítomnost v Praze, zapříčiněná pravděpodobně jeho snahou pomoci řídit a spravovat Bubnovský velkostatek, byla poměrně častá.

Již začátkem prosince se totiž zdržoval opět v Doudlebách. Dokazuje to dopis od Františka Krulicha z 5. prosince, ve kterém Krulich Michaela informuje o blížící se imatrikulaci: *„při které každý posluchač od nastoleného rektora naší university přijme hodnost akademickou, k tomu je třeba list provizorní, který vám s průkazným listem posílám. Já bohužel již zítra odjedu do svého domova do Skuhrova, ježto otec listem mně domů volá, nemohu tedy Vám pane hravě určitě sdělit den té slavnosti, tuším kolem 18., ostatně lze se o tom dovědět téměř v každém časopise. Já jsem nucen dáti se zastoupiti při imatrikulaci jiným*

²⁷⁴ Archiv Univerzity Karlovy, fond Právnická fakulta Univerzity Karlovy, *Katalogy posluchačů Právnické fakulty UK, ZS 1882-1883*, inv. č. 1, záznam č. 50.

²⁷⁵ LEŠERA, Václav, *Adresář královského hlavního města Prahy a sousedních obcí Bubenče, Holešovic-Buben, Karlína, Smíchova, Kr. Vinohradů a Žižkova*, Praha 1884, s. 48; TÝŽ, *Adresář královského hlavního města Prahy a sousedních obcí Bubenče, Karlína, Smíchova, Kr. Vinohrad, Vršovic a Žižkova*, Praha 1891, s. 67; Kromě zveřejnění v Adresáři jsou na tuto adresu adresovány i některé dopisy a vojenská nařízení. Například v roce 1887 vojenský rozkaz pro Michaela Bubnu z Litic z c. k. doplňkového okresního velitelství č. 13 v Hradci Králové z 10. března 1887, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno; nebo též korespondenční list od Emilie hraběnky Bubna z Litic adresovaný Michaelovi ze dne 18. srpna 1886 SOA, Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 5, neinventarizováno. Dům banky Slavia byl na Senovážném náměstí postaven v letech 1872-1873. Koncem století došlo k její přestavbě. KOSTLÁN, Václav, *Senovážné náměstí 23* [online], 29. 11. 2007 [cit. 15. 3. 2014] dostupné na internetu: <http://www.langweil.info/200711297668/Senovazne-namesti-23.html>.

²⁷⁶ LEŠERA, Václav, *Adresář královského hlavního města*, Praha 1896, s. 55.

²⁷⁷ KOSTLÁN, Václav, *Senovážné náměstí 23* [online], 29.11. 2007 [cit. 15.3.2014] dostupné na internetu: <http://www.langweil.info/200711297668/Senovazne-namesti-23.html>

²⁷⁸ Vysokoškolský index Michaela Bubny z Litic, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno; též seznam přednášek v katalogu posluchačů fakulty AUK, fond Právnická fakulta Univerzity Karlovy, *Katalogy posluchačů Právnické fakulty UK, ZS 1882-1883*, inv. č. 1, záznam č. 50.

kolegou, za Vás jsem si neodvažoval důstojného zástupce postavit, páni profesori Vás již bezpečně znají. Přednášky, které snad do svátků vánočních ještě vyjdou, obešle za mě můj kolega, po svátcích zase Vám budu pravidelně posílati. Se vší úctou Fr. Krulich“²⁷⁹

František Krulich se zmiňuje o svém domově ve Skuhrově. I když je obcí s názvem Skuhrov v Čechách několik, mohlo by se jednat o Skuhrov, který je dnes součástí České Třebové, města ležícího jen zhruba třicet kilometrů od Doudleb nad Orlicí. Navíc František Krulich se podle Katalogu posluchačů právnické fakulty narodil v obci Nová Ves, která je rovněž v blízkosti Doudleb. Necelých dvacet kilometrů vzdálená Nová Ves náleží správně pod Týniště nad Orlicí. Následně i další z Michaelových dopisovatelů, Josef Petřík, mohl pocházet z východních Čech, pokud jeho rodná obec Osečnice je tatáž, která se nachází v okrese Rychnov nad Kněžnou, kam spadají i Doudleby.²⁸⁰ Právě díky jejich spojení s prostředím východních Čech a okolím Doudleb mohlo být důvodem právě toho, že si je Michael vybral za své dopisovatele.

Tito dopisovatelé zasílali hraběti Bubnovi již výše zmíněné přednášky ze všech předmětů, na které byl Michael zapsán. Většina z nich byla zaslána formou litografií, u těch které nebyly litografovány se snažil František Krulich vždy po částech text sám přepisovat a Michaelovi zasílat.²⁸¹

Imatrikulace prvních českých posluchačů se uskutečnilo 21. prosince v dopoledních hodinách ve velké síni v Karolinu. Sliby studenti skládali přímo rektoru V.V. Tomkovi, který k nim rovněž pronesl řeč.²⁸² Zda se hrabě Bubna sám účastnil imatrikulace, nebo zda se nechal zastoupit, například Josefem Petříkem, který, jak sám uvádí, by jej po zaslání nutných imatrikulačních listin sám zastoupil, nevíme.²⁸³

Josef Petřík se nabídl své služby Michaelovi i ke konci školního roku, kdy mu napsal: „*Poněvadž se již blíží konec roku budou páni profesori – snad již budoucím hned týdnem počínajíc testovati indexy. Přejete-li si tedy pane hrabě bych Vám obstaral testování, račte prosím zaslati mi v brzce Váš index, s obvyklou ochotou posloužím.*“²⁸⁴ Michael se v této záležitosti nechal Petříkem zastoupit, jelikož Petřík index v srpnu odeslal zpět.²⁸⁵ Petřík Michaelovi zároveň s indexem zaslal i vyčíslení nákladů, které měl spojené se zakupováním litografií přednášek určených pro Michaela. Podle tohoto účtu zaslal během prvního semestru Michaelovi 64 litografických archů za 3 zl. 20 Kr. a druhý semestr 100 archů za 5 zl. Celkem

²⁷⁹ Dopis ze dne 5. prosince 1882 SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

²⁸⁰ Záznam Františka Krulicha AUK, fond Právnická fakulta Univerzity Karlovy, *Katalogy posluchačů Právnické fakulty UK*, LS 1883, inv. č. 2, záznam č. 295; záznam Josefa Petříka AUK, fond Právnická fakulta Univerzity Karlovy, *Katalogy posluchačů Právnické fakulty UK*, ZS 1882-1883, inv. č. 1, záznam č. 437.

²⁸¹ Nedatovaný dopis Františka Krulicha pro Michaela Bubnu z Litic SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

²⁸² *Pražský deník*, roč. 17, č. 291 ze dne 22. prosince 1882, s. 2.

²⁸³ Dopis Josefa Petříka ze dne 17. prosince 1882, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

²⁸⁴ 17. května 1883 Michaelovi opět Petřík

²⁸⁵ Dopis Josefa Petříka ze dne 26. srpna 1883, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

tedy Petřík vyčíslil zaslané materiály na 8 zl. a 20Kr.²⁸⁶

V tomtěž dopisu, kdy nabízí obstarání testování, si přál Petřík stát se Michaelovým zpravodajem v Praze, ale tím byl od roku 1883 Josef Mazanec, který Bubnovy zasílal zprávy a informoval jej o dění v hlavním českém městě. Mazancovy dopisy jsou mnohem srdečnější a přátelštější než Petříkovy, i když zachovávají zdvořilostní oslovení.

Například v dopise z května roku 1884 se ptá, jak se hraběti daří a jak je daleko s oponováním, doporučuje mu knihu, která by doplnila začátek litografických přednášek, a stěžuje si na horko, ve kterém se mu špatně učí a zároveň se omlouvá, že dlouho nepsal, protože mu jakýsi dvorní rada přikázal, aby připravoval ke druhé státní zkoušce syna advokáta Rubelia a že čeká na termín státní zkoušky.²⁸⁷

Počátkem srpna roku 1884 zažádal Mikuláš Bubna z Litic děkanát právnické fakulty „o *dobře připustění ku státní zkoušce z oboru historického v termínu říjnovém*“ Svou žádost podpořil příloženými dokumenty. Jednak to byl imatrikulační list, kterým byl uznán za řádného posluchače na právnické fakultě a seznam přednášek, kterých se za poslední 4 semestry účastnil. „*V závěru žádosti sděluje, že: Žadatel podrobí se zkoušce v jazyce českém a z německého práva v jazyce německém.*“²⁸⁸ Podle poznámky na zadní straně žádosti, byla tato Bubnova prosba povolena 5. srpna.²⁸⁹

Tuto zkoušku zdá se Michael neabsolvoval, jelikož 12. října zažádal o prozatímní zápis do pátého semestru a o povolení složit státní zkoušku ve velikonočním termínu. Svou žádost následně podpořil lékařským vysvědčením s datem 12. září 1884 vydaném lékařem v Kostelci nad Orlicí, které bylo dále potvrzeno okresním lékařem a krajským hejtmanem ze dne 18. září. Tento dokument dosvědčuje, že: „*byl Mikuláš hrabě Bubna z Litic držitel fideikommissu na Doudleboch a Jelení po delší dobu totiž od 30. června až po 15. srpna 1884 na spalničky (moebilli) nemocen, takže po tuto dobu nejen v dalším studiu pokračovati nemohl, nýbrž i větší část z látky prostudované mnohé pozapomněl. Vzhledem k této nepředvídané okolnosti a dále pak, že mu budoucím rokem povinnosti branné jakožto jednoročnímu dobrovolníku dostáti jest, osměluje se opakovati nejponiženější prosbu aby: c. k. vysoké ministerstvo jemu provisorní zápis do V. semestru studia universitního a odbytí státní zkoušky v termínu velikonočním r. 1885 co nejmilostivěji povoliti ráčilo.*“²⁹⁰

Michaelův zpravodaj Josef Mazanec se byl informovat na schválení tohoto zvláštního

²⁸⁶ Petřík uvádí, že přijal 9. ledna 1883 2 zl., 12. dubna 1883 5 zl. čili dohromady 7 zl na zasílání materiálů, dále informuje, že výsledná částka 8 zl a 20 Kr je pak uvedena bez poštovného. K výdajům Petřík dopsal: „*Přinéstí příjmy s výdaji v rovnováhu na to tuším dosti času až po prázdninách až zavítáte osobně do Prahy.*“ Dopis Josefa Petříka ze dne 26. srpna 1883, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

²⁸⁷ Dopis z Prahy ze dne 27. května 1884 SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

²⁸⁸ Žádost Michaela Bubny z Litic ze 3. srpna 1884 pro c. k. děkanát fakulty právnické české v Praze SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

²⁸⁹ Tamtéž.

²⁹⁰ Žádost Michaela Bubny z Litic o mimořádný termín státní zkoušky, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

termínu pro Michaela na rektorátu a své poznatky Michaelovi zaslal: „*Žádost Vaše dosud vyřízena není, mluvil jsem o tom s prof. Randou a ottem Randa z počátku mně pravil že nebude možno žádosti Vaši vyhověti. Když pak jsem mu vylíčil fingoanou Vaši nemoc a poukázal na pilné studium, smířil se a zároveň mně nařídil, abych Vám vyřídil byste pilně ve studiích pokračoval a pak v měsíci března se ke zkoušce přihlásil.*“²⁹¹

Profesor Antonín Randa (1834–1914) byl profesorem občanského práva na právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity a během akademického roku 1883/1884 zastával funkci rektora.²⁹²

Toto žádané zapsání do pátého semestru a odklad státní zkoušky bylo Michaelu Bubnovi povoleno. Začátkem prosince mu přišlo vyrozumění, že: „*Výsocešlavné c.k. ministerstvo vyučování a kultu vynesem ze dne 24. listopadu 1884 č. 22660 povolilo Vám, abyste se podrobil c. k. státní zkoušce odboru právo historického v období mimořádném*“²⁹³ Mikuláš se měl následně do tří dnů zapsat do pátého semestru a přihlásit se v příslušný termín ke zkoušce.

Před Vánocemi v roce 1884 navštívil Josef Mazanec Dudleby. Děkuje za tento pobyt a píše, že: „*Na Doudleby velmi často pamatuji a vzpomínám...milostivé paní hraběnce, contesse a panu Heřmanovi prosím račte přednésti moji hlubokou poklonu...*“²⁹⁴ Zároveň pak přeje paní hraběnce a ostatním členům rodiny vše nejlepší k novému roku a Michaelovi přeje dobré zvládnutí zkoušek a těší se na jeho návštěvu Prahy, až si budou moci ústně promluvit.²⁹⁵

Hrabě Michael Bubna z Litic se patrně setkal s Josefem Mazancem koncem ledna, kdy se účastnil prvního plesu národní besedy, který se konal 21. ledna na Žofíně. Michael byl na prvním místě vyjmenovaných čestných členů výboru, jemuž předsedal Bedřich Schwarzenberg.²⁹⁶

Z výše zmíněného dopisu také vyplývá, že Mazanec doučoval Michaela některé předměty a pomáhal mu s učením. A dodává: „*po Vánocích zase věnuji své síly Vaší ctěné a mě vždy milé osobě. Při tom všem vás ctěný pane hrabě prosím, byste neustával pracovati...neboť jest to velmi krátký čas.*“²⁹⁷

Josef Mazanec tedy pomáhal hraběti Michaelovi s přípravou ke státní zkoušce, kterou

²⁹¹ Blíže nedatovaný dopis Josefa Mazance pro hraběte Michaela Bubnu z Litic z roku 1884, SOA Zámrsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

²⁹² Viz *Antonín Randa* [online], 24. 4. 2014 [cit. 16. 5. 2014] dostupné na internetu: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Anton%C3%ADn_Randa>.

²⁹³ Rozhodnutí děkanství c.k. české fakulty právnické ze dne 10. prosince 1884, SOA Zámrsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

²⁹⁴ Dopis Josefa Mazance pro hraběte Michaela Bubnu z Litic ze dne 1. ledna 1885, SOA Zámrsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

²⁹⁵ Tamtéž.

²⁹⁶ Dalšími čestnými členy byli kromě Michaela Bohumír hrabě Clam Martinic, Bedřich hrabě Deym, Otto hrabě Harrach, Zdenko hrabě Waldstein z Wartenberka, hrabě May Wratislav z Mitrovic a další tři nešlechtici. O tomto chystaném plesu informovaly Národní listy. *Národní listy*, roč. XXIV, č. 356 ze dne 25. prosince 1884, s. 2.

²⁹⁷ Dopis Josefa Mazance pro hraběte Michaela Bubnu z Litic ze dne 1. ledna 1885, SOA Zámrsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

měl Michael absolvovat v dubnu 1885.

Dubnový termín byl opět pro Michaela Bubnu z Litic posunut a počátkem července dostal Michael vyrozumění o termínu státní zkoušky. Podle jistého pana Jiráňka, který mu tuto informaci zaslal prostřednictvím korespondenčního lístku, se měla ona zkouška uskutečnit 25. července v osm hodin ráno.²⁹⁸

Tuto zkoušku z právních ději Michael opravdu 25. července 1885 podstoupil a to v českém i německém jazyce. Bohužel neuspěl a měl zkoušku opakovat v následujícím roce.²⁹⁹ K tomu již však nedošlo, jelikož Michael Bubna z Litic nastoupil službu jako jednoroční dobrovolník u jezdeckva.

4.2 Působení Michaela Bubny z Litic v armádě

Ještě před ukončením vysokoškolských studií byl hrabě Michael Bubna z Litic v roce 1884 povolán k povinné vojenské službě.

Povinná vojenská služba byla v Habsburské monarchii zavedena prostřednictvím branného zákona o všeobecné branné povinnosti z 5. prosince roku 1868. Tento zákon byl jedním z důsledků vojenské porážky rakouských vojsk v roce 1866 během Prusko-rakouské války³⁰⁰ a upravoval dosavadní patent z roku 1858, kterým sice byla zavedena všeobecná branná povinnost, ale měla ještě velké množství výjimek osvobozující mnoho obyvatel, včetně šlechticů, od jejího plnění.³⁰¹

²⁹⁸ Korespondenční list pro Michaela Bubnu z Litic ze dne 6. července 1885, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

²⁹⁹ Státní vysvědčení o zkoušce ze dne 25. července 1885, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

³⁰⁰ Prusko ve snaze o sjednocení Německa 16. června 1866 vojensky vpadlo do Rakouskem spravovaného Holštýska. Zároveň jeho severní armáda pod vedením generála von Moltkeho vpadla do Čech. Válečné operace probíhaly během června a července. Rozhodující bitva války se uskutečnila 3. července u Hradce Králové a její výsledek rozhodl ve prospěch Pruska. K válce v roce 1866 BĚLINA, Pavel, FUČÍK, Josef, *Válka 1866*, Praha-Litomyšl, 2005; PERNES, Jiří a kol., *Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526-1918*, Praha, 2003, s. 287-303.

³⁰¹ BROFT, Miroslav a kol., *Vojenské dějiny Československa II. díl (1526-1918)*, Praha, 1986, s. 357; BOROVIČKA, Michal a kol., *Velké dějiny, sv. XII.a*, s. 174; branná povinnost platila v Rakousku-Uhersku po definitivním zavedení všeobecné branné povinnosti pro všechny mužské obyvatele od 20. do 22. roků jejich věku. Pokud byli při odvodu uznáni za „toho času neschopné“, bylo jejich povinností se dostavit k odvodu i v následujícím roce, v případě stejné klasifikace ještě třetí rok. Odvody se konaly každoročně v březnu a dubnu, v případě potřeby byly ještě dodatečné. Při odvodu měl každý bránc možnost požádat o úlevu při výkonu vojenské služby, a to buď o dobrovolnou službu jednoroční v armádě a dvouletou námořnictvu, nebo o zařazení do tzv. náhradní zálohy. Podrobněji NEDOROST, Libor, *Češi v I. světové válce. I. díl, Mým národům*, Praha, 2006, s.62-63; Kromě všeobecné branné povinnosti byly zákonem z 5. prosince 1868 dosavadní jednotné ozbrojené síly celé monarchie v souladu s politickým uspořádáním říše současně rozděleny na čtyři relativně samostatné části. Bylo to tzv. Společné císařské a královské vojsko (Kaiserliches und königliches Heer) a císařské a královské válečné námořnictvo (Kaiserliche und königliche Kriegsmarine), budované jednotlivě v celé říši. Dále pak byla zavedena zeměbrana (Landwehr), budovaná odděleně v Předlitavsku (Kaiserlich-königliche Landwehr) a v Zalitavsku (Königliche ungarische Landwehr neboli Magyar királyi honvéd), k níž bylo zvlášť v obou částech říše připojeno i četnictvo. Tamtéž, s. 46

Odvodní povinnost platila v Rakousko-Uhersku po zavedení všeobecné branné povinnosti pro všechny zdravotně schopné mužské obyvatele říše od dosažení dvaceti let do 31. prosince roku, v němž dovršili svých 42 let života. Prezenční služba trvala v armádě tři roky, poté následovalo sedmileté působení v záloze a následně deset let v náhradní záloze. Vykoupení ze služby, jak tomu bylo dříve, již nebylo možné.³⁰²

Michael Bubna z Litic měl původně sloužit u C. a K. husarského pluku hraběte Josefa Radeckého z Radče č. 5.³⁰³ Ještě v prosinci roku 1884 však Michael Bubna z Litic zažádal o převelení, aby mu bylo umožněno vojenskou službu nastoupit u jiného pluku. Jeho žádosti bylo vyhověno a měl se tedy hlásit u C. a K. dragounského pluku č. 7³⁰⁴ s umístěním v Praze. Změnu pluku uvádí i Michaelova vojenská knížka, kde původní název husarského pluku je přeškrtnut a dodatečně uveden dragounský pluk č. 7. V záznamech této vojenské knížky se pak nalézají poznámka, že byl Michael převeden k dragounskému pluku ke dni 18. února roku 1885.³⁰⁵

Společné vojsko Rakouska–Uherska se členilo na tři hlavní druhy vojsk. Byly to pěchota (Infanterie), jezdeckvo (Kavallerie) a dělostřelectvo (Artillerie).³⁰⁶ Hlavní údernou silou armády byla pěchota, která tvořila zhruba 62% celkového počtu mužstva.³⁰⁷ Oproti tomu jezdeckvo hrálo jen druhotnou roli. Bitvu začínalo většinou dělostřelectvo, po dělostřelecké palbě následoval útok pěchoty a jezdeckvo svou činnost omezovalo na průzkum nepřátelských řad před bitvou. Během bitvy pak jezdeckvo mělo za úkol chránit křídla bojové sestavy a tyl vojska. V případě vítězství pak pronásledovalo ustupujícího nepřítele.³⁰⁸

Jezdecký pluk se zpravidla členil na dvě jezdecké korouhve (oddíly) a každá z nich se skládala ze tří jezdeckých švadron (setnin). Jezdecká eskadrona se pak členila na čtyři jezdecké čety a každá dále na tři jezdecké hlídky. Jezdecká švadrona měla v době míru 150-170 mužů, u zeměbrany byl její početní stav nižší.³⁰⁹

Služba v jezdeckvu byla oblíbená převážně u šlechty. Právě u jezdeckva byli nejvíce zastoupeni šlechtičtí důstojníci. V roce 1896 tvořila šlechta více jak 28% důstojnického sboru armády z čehož 32-75% důstojníků působilo právě u jezdeckva. Některé pluky, jako například

³⁰² PERNES, Jiří a kol., *Pod císařským praporem*, s. 307.

³⁰³ K tomuto pluku viz HARALD, Skala, *Slávné časy císařské jizdy v 17.-19. století*, Prešov, 2008, s. 111.

³⁰⁴ Od roku 1888 plným názvem C. a K. český dragounský pluk Karla V. vévody Lotrinského a Bárského, generálporučík a polní maršál č.7. Pluk byl založen původně jako kyrisnický v roce 1663. v roce 1867 pak přeměněn na dragounský. Tamtéž, s.109.

³⁰⁵ Vojenská knížky hraběte Michaela Bubny z Litic, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

³⁰⁶ Další součástí vojska byly různé jednotky pomocných druhů vojsk a služeb v tylu. NEDOROST, Libor: *Češi v I. světové válce. I. díl*, s. 66.

³⁰⁷ BROFT, Miroslav a kol., *Vojenské dějiny II. díl*, s.440; NEDOROST, Libor, *Češi v I. světové válce. I. díl*, s. 70-71; K výstroji a organizaci pěchoty Tamtéž, s. 101-111.

³⁰⁸ BROFT, Miroslav a kol., *Vojenské dějiny, II. díl*, s. 414-415; Taktika těchto bitev se na počátku 20. století díky novým vojenským vynálezům změnila. Ke změně taktiky, novým vynálezům a reorganizaci armády Tamtéž s. 418-422.

³⁰⁹ K počtu jednotlivých pluků a jejich členění BROFT, Miroslav a kol., *Vojenské dějiny, II. díl*, s. 444; K jezdeckvu a jeho výstroji NEDOROST, Libor, *Češi v I. světové válce, I. díl*, s. 114.

7. dragounský pluk, měly tři čtvrtiny šlechtických důstojníků.³¹⁰ Možná, že právě tento fakt o počtu šlechticů v řadách důstojníků u 7. dragounského pluku vedl Michaela k tomu, že zažádal o to, aby mohl svou službu splnit právě u tohoto pluku.

Od 1. října tedy Michael nastoupil službu jako jednoroční dobrovolník.³¹¹ Služba jednoročních dobrovolníků se konala zásadně na vlastní náklady dobrovolníků, proto si musel náklady spojené s vojenskou službou hrabě Michael hradit sám, včetně toho, že měl mít k dispozici svého vlastního koně, kterému hradil krmivo a ustájení.³¹²

Každý jednoroční dobrovolník měl na konci své služby složit důstojnickou zkoušku, po jejímž absolvování byl povýšen do hodnosti důstojníka v záloze. Pokud zkoušku nesložil, musel odsloužit ještě další rok.³¹³

Přestože byl Michael převeden k dragounskému pluku č. 7, podle záznamu ve vojenské knížce nastoupil aktivní službu u 13. dragounského pluku prince Evžena Savojského³¹⁴. V tomto pluku byl rovněž dne 6. dubna roku 1886 povýšen do hodnosti desátníka.³¹⁵

Po splnění roční služby měl Michael v září roku 1886 složit důstojnické zkoušky. Během prvního pokusu však zkoušky nesložil. Zažádal o možnost jejího opakování v dubnu následujícího roku, což mu nebylo povoleno a následného opakování se měl účastnit v pravidelném termínu v září roku 1887.³¹⁶

K opravnému pokusu o složení důstojnické zkoušky se měl hrabě Bubna z Litic dostavit 19. září v 10 hodin dopoledne u C. k. 10. divize v Josefově.³¹⁷

Během této zkoušky měl Michael prokázat své znalosti například z organizace vojska, vojenské administrativy, předpisů, polního a stálého opevnění a jízdy na koni, která u Michaela byla ohodnocena „*sehr gut*“ tedy velmi dobrá. Důstojnickou zkoušku Michael úspěšně vykonal a následně byl povýšen do hodnosti poručíka jezdeckva v záloze.³¹⁸ Jmenovací dekret c. k. říšského ministerstva války o povýšení Michaela Bubny z Litic s

³¹⁰ BEZECNÝ, Zdeněk, *Příliš uzavřená společnost*, s. 30.

³¹¹ Na jednoroční službu měl právo každý absolvent veřejné či právem veřejnosti nadaného vyššího gymnázia, reálky, jim na úroveň postavené vyučovací ústav anebo se podrobil přijímací zkoušce u sborového velitelství. Jednoroční dobrovolník si mohl zvolit zbraň, u které chtěl sloužit a měl právo odkladu činné služby až do 24. roku věku. NEDOROST, Libor, *Češi v 1. světové válce, 1. díl*, s. 87-88.

³¹² Pouze nemajetní mohli sloužit na státní náklady, pokud se prokázali dobrým prospěchem nebo maturitním vysvědčením. U jízdy a dělostřelectva bylo požadováno, aby dobrovolník měl vlastního koně, nebo aby v hotovosti zaplatil 480 korun. Tamtéž, s.87.

³¹³ Pokud neuspěl ani pak, šel do zálohy u vojska, nebo do neaktivní služby u zemských obran. NEDOROST, Libor, *Češi v 1. světové válce. 1. díl*, s. 88; HARALD, Skala, *Slávne časy cisárskej jazdy*, s. 62.

³¹⁴ K historii tohoto pluku podrobněji: Tamtéž, s. 201-221.

³¹⁵ Vojenská knížky hraběte Michaela Bubny z Litic, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

³¹⁶ Vyrozumění k žádosti o opakování důstojnické zkoušky pro desátníka Michaela hraběte Bubna Litic ze dne 20. ledna 1887, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno.

³¹⁷ Vyzvání C. k. doplňujícího okresního velitelství č. 18 v Hradci králové ze dne 17. září 1887, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno.

³¹⁸ Vysvědčení o důstojnické zkoušce – výtah z protokolu zkušební komise, SOA Zámorsk, rodinný archiv Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno; Poručík – *Lieutenant* byl zástupce velitele kompanie (roty) a pomáhal mu plnit jeho úkoly. Byl zodpovědný za výcvik mužstva. HARALD, Skala, *Slávne časy cisárskej jazdy*, s. 60.

platností od 1. ledna roku 1888 je datováno k 18. prosinci 1887.³¹⁹

O Michaelově povýšení do hodnosti poručíka v záloze a následně i službě u 7. dragounského pluku, kde byl nadále zapsán jako poručík mimo službu, informoval v roce 1889 každoročně vydávaný seznam všech pluků společné armády a jejich důstojníků.³²⁰ Veškeré náklady spojené s pořízením uniformy a výstroje, stejně jako požadované servisní knížky a předpisy, si měl Michael i nadále opatřovat sám.

Podle zápisu ve jmenovacím dekretu C. k. říšského ministerstva války o povýšení se Michael Bubna z Litic v době od 1. do 28. června roku 1889 účastnil ve Vídni se svým regimentem svého prvního vojenského cvičení jako poručík.³²¹

Následující měsíc byl vyzván, aby se účastnil manévřů v okolí Litomyšle. Tyto manévry odehrávající se v první polovině září roku 1889 mezi Chrudimí a Moravskou Třebovou byly pro východní Čechy velkou událostí, jelikož se jich osobně účastnil císař František Josef I. spolu i s následníkem trůnu arcivévodou Františkem Ferdinandem d'Este.³²²

Takováto velká dvoustranná cvičení s vojsky, jaké se mělo uskutečnit v okolí Litomyšle, se konala každoročně zpravidla v září, po sklizni aby z pohybu nevznikly velké škody na nesklizených polních plodinách. Jen v některých případech u specializovaných manévřů se cvičilo na jaře, nejčastěji v červnu. Manévřům předcházela cvičení praporů, pluků a divizí jakož i soustředění velitelů. Císařských manévřů se v jednom roce mohlo konat i několik. Všechny se zpravidla až do pokročilého věku účastnil císař.³²³

Námět cvičení býval jednoduchý, přizpůsobený metodickému cíli cvičení. Velitelům obou cvičících stran, označeny barvou či světovou stranou-modrá červená, severní, jižní, byly vydány tzv. denní dispozice. Vojáci z jedné strany byly označeny bílou páskou kolem pokrývky hlavy. Pěší manévry éry generálmajora Becka měly stabilizovaný průběh: vojska byla přivedena do prostoru soustředění, první den zpravidla proběhla průzkumná činnost jezdeckta, druhý den probíhal ve znamení boje hlavních sil s ukázkou velkého jezdeckého útoku. Mezitím nastoupily hlavní síly pěchoty a v dalších dvou až třech dnech se uskutečnil jejich střetnutí.

Boje probíhaly jen za dne. Oběma stranám byla vždy vytyčena demarkační čára, která mohla být překročena pouze v určitou hodinu. Přes ní mohla pokračovat zabezpečovací a

³¹⁹ Jmenovací dekret c. k. říšského ministerstva války, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

³²⁰ *Kais. Königl. Militär – Schematismus für 1889*, Wien, 1889, s. 553 a 571.

³²¹ Jedná se o první takovýto zápis ve jmenovacím dekretu. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

³²² František Josef I. byl ubytován na zámku v Litomyšli. Díky tomu bylo zavedeno elektrické osvětlení nejen v zámku, ale bylo osvětleno i náměstí Litomyšle. O možnosti elektrifikace již na jaře městská rada začala jednat s Františkem Křížikem. KONEČNÝ, Stanislav, *Císařské manévry v okolí Litomyšle v roce 1889*, in: Pomezí Čech, Moravy a Slezska, svazek 10, Litomyšl, 2009, s. 302.

³²³ Nejčastěji se konaly manévry pěší (vševojsko s účastí jezdeckta a dělostřelectva) organizovaly se i manévry jezdecké, pevnostní horské a výsadkové námořní. V čele manévřů stál ředitel cvičení, které řídil „podle rozkazu Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I.“ zpočátku jím byl arcivévoda Albrecht, později šéf generálního štábu. PERNES, Jiří a kol., *Pod císařským praporem*, s. 314.

průzkumná činnost. Manévry býval velkou společenskou událostí nejen pro zúčastněné, ale především pro místní obyvatelstvo.³²⁴

Podle rozkazu vydaného 22. července se měl hrabě Michael Bubna z Litic účastnit ve dnech 10. - 14. září manévru jako ordonanční důstojník u vyššího velitelství.³²⁵

Vrchní řízení manévru a dozor nad armádou měl maršál arcivévoda Albert.³²⁶ Během manévru se měly střetnout proti sobě dvě armády „česká“ a „moravská“. Českému IX. armádnímu sboru se sídlem velitelství v Josefově, nazývanému zde „severní armáda“, velel podmaršálek Philipp hravě Grünne. Moravskému X. armádnímu sboru se sídlem v Brně, označeném jako „jižní armáda“ naopak velel podmaršálek Wilhelm baron Reinländer.

Grünneho IX. armádní sbor, do kterého patřil i Michael Bubna z Litic, byl složen z 37. praporů pěchoty, 15 a půl eskadrony jezdeckta a 14 baterií dělostřelectva. Oproti tomu disponoval X. armádní sbor 38 prapory pěchoty, 16 eskaron jezdeckta a 16 baterií dělostřelectva. Celkem se na improvizovaném bojišti mělo střetnout 60 000 mužů a 108 děl.³²⁷

Základní myšlenkou manévru byl útok severní armády na jiho-východ vysunutím IX. armádního sboru až k Vysokému Mýtu. IX. sbor představoval levé křídlo velké armády, která se táhla od Kolína až k Jihlavě. Naproti severní armádě měla k severozápadu vyrazit jižní armáda a vyslat svůj X. armádní sbor, tedy pravé křídlo své armády, směrem ke Svitavám a Moravské Třebové, aby nepřítele vytlačil z oblasti okolo Litomyšle. Mezi těmito dvěma liniemi, uprostřed s Litomyšlí, se měly oba sbory střetnout jako v opravdové válce.³²⁸

Všechna nařízení směřovala k tomu, aby se manévry co nejlíže podobaly skutečné válce. Vojska se nesměla navzájem stýkat, veškerý kontakt se měl odehrávat pouze prostřednictvím parlamentářů, na válečné půdě se nesměl nikdo dát vidět, maximálně válečné hlídky a rekognoscenti terénu. Každý sbor měl denně podávat zprávy veliteli o všem, co se mu v noci i za den přihodilo, kde měl srážku, kde pozoroval nepřítele a jak pokročil.³²⁹

V neděli 15. září pak měly být v hlavním stanu arcivévody Alberta v Nových Hradech porovnány operace obou stran a smířčí válečný soud měl rozhodnout o jejich povaze i ceně. Rozhodčími soudci byli určeni arcivévoda František Ferdinand d'Este, polní zbrojmistr Gütter baron König, podmaršálkové Leopold princ Croy, Edmond šlechtic Krieghammer, Anton Galgóczy a Herman rytíř Bardolo von Barco, dále dva generálmajoři, pět plukovníků, dva

³²⁴ Tamtéž.

³²⁵ Podle dopisu měl mít Michael hrazeny výdaje spojené s cestou na manévry a zpět, ubytování a denní dávky ve výši 2 zlatých, krmivo pro vlastního koně a k dispozici mu měl být jeden sluha. Dopis z C. k. doplňujícího okresního velitelství č. 18 v Hradci králové z 25. července 1889. SOA Zámorsk, RA Bubna z Litic, kart. 25, neinventarizováno.

³²⁶ Arcivévodův hlavní stan sídlil 10. a 11. září ve Svitavách, ve čtvrtek 12.9. přesídlil do Litomyšle a od 13. 9. do soboty 14. září zakončil manévry v Nových Hradech. KONEČNÝ, Stanislav, *Císařské manévry*, s. 302.

³²⁷ Tamtéž, s. 302-303.

³²⁸ O tomto plánu manévru již předem informoval dobový tisk. *Moravská orlice*, roč. 27, č. 206 ze dne 8. září 1889, s. 4.

³²⁹ KONEČNÝ, Stanislav: *Císařské manévry*, s. 303.

podplukovníci, tři majoři a jeden hejtman.³³⁰

Manévry začaly ve středu 11. září přípravými operacemi, aby se druhého dne mohly armády navzájem střetnout. V osm hodin ráno jezdecko obou stran vyrazilo od Svitav a od Vysokého Mýta směrem k Litomyšli a srazilo se nad Janovem. Severní jezdecko bylo zatlačeno zpět a pronásledováno směrem k Litomyšli. Dvěma praporům myslivců ze severní armády se podařilo donutit jižní jezdecko k ústupu do roklí u Čisté. Severní jezdecko tak získalo čas na oddech a po desáté hodině opět vyrazilo proti soupeři. Ovšem i tentokrát bylo donuceno k ústupu, dosáhlo však svého stanoveného cíle, nepustit nepřítele do Litomyšle. Císař, stejně jako i následující dny, si nenechal průběh cvičení ujít. Proto od osmi hodin ráno manévry sledoval spolu s arcivévodou Karlem Ludvíkem a Františkem Ferdinandem a jinými vznešenými pány.³³¹

Následující den se po několika menších jezdeckých potyčkách strhla první hlavní srážka armád u dolního Újezdu.³³²

Druhého dne 13. září následovalo další střetnutí armád, přičemž hlavním úkolem bylo, aby jižní armáda pokračovala ve včerejším útoku a severní armáda ubránila své pozice. Při posuzování tohoto pátečního manévru konstatovali rozhodčí, že zejména zemská obrana si počíná den ode dne statečněji a že operace z obou stran jsou prováděny s obdivuhodnou důkladností i opatrností.³³³

Posledního dne manévrů se role obránců a útočníků prohodily. Severní doposud se bránící armáda začala útočit na jižní, která měla za úkol uhájit svá doposud získaná postavení. Během dopoledne bylo z postupu armád zřejmé, že jižní armáda by musela ze svých pozic v následujících hodinách ustoupit a severní armáda by tak získala hájenou Poličku. Z toho důvodu dal v jedenáct hodin císař František Josef třikrát zatroubit a tím ukončil celé manévry.

³³⁴

V listopadu roku 1889 byl Michael Bubna Litic převelen k C. a K. dragounskému pluku hraběte z Montecuccoli č. 8.³³⁵ O tomto přeložení informoval i Věstník vojenský zveřejněný v Národních listech.³³⁶ V tomto pluku byl hrabě Michael jako poručík v záloze zařazen do roku 1894. V roce 1893 pak byl k 8. dragounskému pluku přiřazen i Michaelův

³³⁰ Tamtéž.

³³¹ Do Litomyšle kromě hojného veřejného publika dorazil i ministerský předseda Eduard hrabě Taaffe a ministr zahraničních věcí Gustav hrabě Kálnoky a další významní představitelé vlády. KONEČNÝ, Stanislav, *Císařské manévry*, s. 306.

³³² Tamtéž, s. 307.

³³³ Tamtéž, s. 309.

³³⁴ Podle telegramu císaře císařovně Alžbětě se Františku Josefovi manévry v Litomyšli líbily. Svě ženě napal, že poprvé od nešťastné smrti korunního prince Rudolfa († 30.1. 1889) se cítí zase spokojený. Tamtéž, s. 310.

³³⁵ Jmenovací dekret C. k. říšského ministerstva války záznam ze dne 15. listopadu 1889, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno. List z C. k. doplňujícího okresního velitelství č. 18 v Hradci Králové ze dne 8 listopadu 1889 SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno.

³³⁶ Tento věstník, kromě přeložení celkem třicet většinou důstojníků v záloze z pěších, dragounských a mysliveckých pluků, informoval i o jmenování mediků a zvěrolékařů a složení šarží. *Národní listy*, roč. 29, č. 260 ze dne 20. září 1889, s. 3.

bratr Heřman, který zde byl rovněž v hodnosti poručíka v záloze.³³⁷

Po svém odchodu od dragounského pluku č. 8 byl hrabě Michael Bubna z Litic zařazen od dragounů k zeměbraně. Jednotky zeměbrany byly původně určeny k podporování bojových akcí společného vojska. Na území Předlitavska se označovaly jako Landwehr, v oblastech Zalitavska pak jako honvéd. Mimo svá území mohly být použity pouze se svolením zákonodárných sborů svých zemí.³³⁸ Od roku 1895 byl tedy Michael Bubna z Litic převelen k C. a k. zeměbranskému hulánskému pluku č. 2 se sídlem ve Vysokém Mýtě.³³⁹

V roce 1896 dekretem arcivévody Ludvíka Viktora, zastupujícího protektora Červeného kříže³⁴⁰ v rakousko-uherské monarchii, byl hrabě Michael Bubna z Litic „*über Vorschlag des Bundespräsidenten der Österreichischen Gesellschaft vom Rothen Kroize Franz Grafen Falkenhayn*“³⁴¹ jmenován pro případ mobilizace a války delegátem Červeného kříže ve funkci velitele transportní kolony zraněných č. 20 v Praze.³⁴²

Ke dni 31. prosince roku 1906 byl hrabě Michael z pluku zeměbrany propuštěn a převeden mimo službu.³⁴³ Mohlo by se zdát, že po takřka dvaadvaceti letech služby jako důstojník v záloze skončilo již působení hraběte Bubny v řadách habsburské armády. Tomu se však nestalo. Po vypuknutí první světové války v létě roku 1914 byl Michael Bubna v rámci mobilizace vyzván k návratu do služby.³⁴⁴ Měl se tedy opět vrátit do stavu důstojníka v záloze. Ještě v říjnu téhož roku však žádal o své propuštění ze zálohy³⁴⁵ to mu bylo zamítnuto s odůvodněním, že v době mobilizace to není možné a následně byl vyzván, aby oznámil, ke

³³⁷ *Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und die kaiserliche und kaiserliche Kriegs-Marine für 1893*, s. 647.

³³⁸ Tuto úlohu později převzala domobrana (Landsturm a népfelkelés), zřízená odděleně pro obě části říše v roce 1886 zahrnující všechny bojeschopné muže ve věkovém rozmezí 19 až 42 let, které nebyly odvedeny do žádné z ostatních pravidelných složek ozbrojených sil, a dále vysloužilce. NEDOROST, Libor: *Češi v I. světové válce, I. díl*, s. 48.

³³⁹ V Michaelově vojenské knížce je přechod k zemské obraně datován k 31. prosinci 1894. Vojenská knížka hraběte Michaela Bubny z Litic, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno; od roku 1895 je pak veden v seznamu důstojníků zeměbrany. *Schematismus der k.k. Landwehr und der k.k. Gendarmerie der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Landen für 1895*, s. 390; Zeměbranceckých hulánských jezdeckých pluků byly v českých zemích umístěny tři a to: č. 2 ve Vysokém Mýtě, č. 4 v Olomouci a č. 6 v Praze. BROFT, Miroslav a kol., *Vojenské dějiny II. díl*, s. 402.

³⁴⁰ Podmětlem k založení Červeného kříže byla krvavá bitva u Solferina v roce 1859. Červený kříž založili v roce 1863 Henrich Dunant, Gustav Moynier, Louis Appia, Theodor Maunoir a Henri Guillaume Dufour. Henri Dunant získal v roce 1901 za tento počín první Nobelovu cenu míru. K založení Červeného kříže ŠVEJNOHA, Josef, *Historie Mezinárodního Červeného kříže*, Praha, 2008, s. 29-38.

³⁴¹ „*Na návrh celostátního prezidenta společnosti Červeného kříže Františka hraběte Falkenhayna.*“

³⁴² Dekret byl vydán 19. srpna 1896 v sídle arcivévody Ludvíka Viktora na zámku v Klessheim. Dekret arcivévody Ludvíka Viktora SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

³⁴³ Od roku 1907 již Michaelovo jméno není v seznamu důstojníků zeměbrany v záloze. Viz *Schematismus der k.k. Landwehr und der k.k. Gendarmerie der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Landen für 1907-1913*.

³⁴⁴ Mobilizace byla vyhlášena 26. července u poloviny sborů. O dva dny později Rakousko-Uhersko vyhlásilo válku Srbsku a o další tři dny později pak došlo k všeobecné mobilizaci. Základní službou procházely ročníky 1890-92 povolání byli muži náhradní zálohy těchto ročníků a nováčci ročníků 1893, dále záložníci a náhradní záložníci ročníků 1882-1889 a první výzva domobranských těchto ročníků. Postupně byly lidské rezervy vyčerpány tak, že v roce 1918 byli povoláni schopní muži ročníků 1865 a nováčkové ročníků 1900. BROFT, Miroslav a kol.: *Vojenské dějiny II. díl*, s. 495.

³⁴⁵ Žádost Michaela Bubny z Litic pro C. k. ministerstvo národní obrany ve Vídni ze dne 1. října roku 1914. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno.

kterému služebnímu výkonu se hlásí.³⁴⁶

Koncem listopadu dostal hrabě Michael povolávací rozkaz, podle kterého se měl na rozkaz c. k. vojenského velitelství v Litoměřicích hlásit jako inspekční důstojník ve Vídni. Zde se měl ohlásit na místním velitelství. Ve Vídni Michael působil jako inspekční důstojník nádražního velitelství na vídeňském východním nádraží³⁴⁷

Právě někdy v této době byl poručík hrabě Michael Bubna povýšen do hodnosti nadporučíka. O upřesnění tohoto povýšení mi není bohužel nic bližšího známo. O této události informují pouze vojenské rozkazy, ve kterých je od roku 1915 již označován jako Oberleutnant – nadporučík.

Od srpna roku 1915 byl pak Michael Bubna převeden do neaktivního stavu a uvolněn z vojenské služby. V tomto stavu zůstal až do března roku 1917, kdy byl vyzván C. k. zemským doplňujícím velitelstvím v Hradci Králové s odůvodněním, že vojenské velitelství v nadcházejícím čase bude potřebovat větší počet důstojníků, aby se dobrovolně přihlásil k útvaru, ke kterému je zařazen³⁴⁸. Michael se chtěl přihlásit ke službě ve Vídni, kde již začátkem války působil, ale to mu bohužel nebylo umožněno. Dne 30. března bylo Michaelovi zasláno následující vyrozumění: „*Euer Hochgeboren werden hiermit verständigt, dass eine Transferierung in die Evidenz des Landw. Erg. Bez. Komdos. Wien aus organisatorischen Gründe nicht erfolgen kann, da der Aufenthalt in Wien nur als vorübergehend angesehen werden kann.*“³⁴⁹ Jako odůvodnění byl tedy uveden fakt, že Michael zde neměl trvalé bydliště a jeho byt ve Vídni byl považován pouze za dočasný.³⁵⁰ Následně byl Michael vyrozuměn, že s jeho službou prozatím není z tohoto důvodu uvažováno.³⁵¹ Poté následovala série vyrozumění o zproštění či odkladů ze služby, které pokryly zbytek války.

S koncem monarchie a vznikem Československé republiky však vojenská činnost hraběte Bubny neskončila. Necelý rok po konci války byl Michael vyzýván ministerstvem

³⁴⁶ Vyrozumění o rozhodnutí číslo 963 c. k. vojenského velitelství v Litoměřicích z 6. října 1914 z C. k. velitelství zemského doplňujícího okresu v Hradci Králové z 8. října 1914. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno.

³⁴⁷ Povolávací rozkaz pro poručíka Michaela Bubna Litic z c. k. velitelství zemského doplňujícího okresu v Hradci Králové z 28. listopadu 1914 SOA Zámorsk, rodinný archiv Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno; a následující povolávací rozkaz z Vídně ze 14. července roku 1915, Tamtéž.

³⁴⁸ Výzva z C. k. velitelství zemského doplňujícího okresu v Hradci Králové z 5. března 1917. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno

³⁴⁹ „*Vaše vysokourozenost nechť je tímto srozuměna, že převedení v evidenci zemského vojska ve Vídni z organizační důvody nemůže proběhnout, protože pobyt ve Vídni je považován pouze za dočasný.*“ (překlad autor) C. k. velitelství zemského doplňujícího okresu v Hradci Králové z 30. března 1917. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno.

³⁵⁰ Podle vyzvání z 21. března 1917 měl Michael Bubna z Litic uvést přesnou adresu ve Vídni a oznámit, zda je zde pobyt trvalý či dočasný. Na tuto výzvu Michael vlastnoručně napsal koncept odpovědi s datem 28. března, ve které uvedl adresu Wien I. Kaise Wilhelm Ring a následně dodal, že zde na této adrese bude pobývat do konce dubna a od května do listopadu pak v Doudlebach. List C. k. velitelství zemského doplňujícího okresu v Hradci Králové z 21. března 1917. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno.

³⁵¹ List C. k. velitelství zemského doplňujícího okresu v Hradci Králové z 2. dubna 1917. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno.

Národní obrany³⁵², aby se dostavil za účelem složení přísahy ve středu 24. září 1919 v deset hodin dopoledne na velitelství v Jiříkově. Za tímto účelem mu byl zaslán i cestovní průkaz.³⁵³

Z přísahy, která se měla konat 24. září se vak v den přísahy telegraficky omluvil. Podle korespondenčního lístku z následujícího dne mu bylo umožněno složit přísahu kterýkoliv den do 11 hodin dopoledne.³⁵⁴ Koncem roku již byl zařazen mezi důstojníky československé armády ve výslužbě.

Československá armáda byla od roku 1920 budována na principu všeobecné branné povinnosti podle rámcového systému. Armáda byla tedy tvořena vedle „aktivní armády“ rovněž vycvičenými zálohami. Tvořili ji vojáci z povolání, kteří byli základní rámeček armády, branci povolání k prezenční vojenské službě a příslušníci zálohy, tedy vycvičení branci.³⁵⁵ Zároveň byla podle ustanovení branného zákona z 19. března 1920 oficiálně zvana „československá branná moc“. Jejím hlavním cílem bylo hájit svobodu, celistvost a nezávislost republiky.³⁵⁶

V listopadu roku 1922 bylo Michaelovi zasláno prohlášení o dalším ponechání v branné povinnosti. V důsledku § 121:3 branného předpisu z roku 1921 měl předložit písemné prohlášení o další ponechání v záloze mimo službu. Pokud by tak ke konci roku neučinil, a jelikož již dosáhl 50 let věku, byl by k 31. prosinci roku 1922 propuštěn z branné moci. Toto prohlášení Michael zaslal, jelikož 10. ledna 1923 mu ministerstvo národní obrany zaslalo vyrozumění, že v důsledku podané žádosti je nadále ponechán ve stavu branné zálohy³⁵⁷ jako nadporučík jezdeckta.³⁵⁸

Konečné a definitivní propuštění z armády bylo nadporučíku mimo službu Michaelovi Bubna Litic uděleno doplňovacím okresním velitelstvím v Hradci Králové prostřednictvím propouštěcího listu ze dne 5. srpna roku 1947. Michael byl své branné povinnosti tímto listem zproštěn zpětně ke dni 31. prosince roku 1946.³⁵⁹

Michaelovi přišel propouštěcí list několik dní před jeho třiaosmdesátými

³⁵² Ministerstvo národní obrany bylo ústředním správním úřadem československé armády. BÍLEK, Jiří a kol., *Vojenské dějiny Československa III. díl (1918-1939)*, Praha 1987, s. 117.

³⁵³ Dopis z Velitelství zemb. doplň. okresu v Hradci Králové včetně přílohy, cestovního průkazu na cestu z Doudleb nad Orlicí do Hradce Králové, ze dne 19. září 1919. SOA Zámorsk, rodinný archiv Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno.

³⁵⁴ Korespondenční list ze zeměbranského doplňujícího okresního velitelství v Hradci Králové ze dne 25. září 1919, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno.

³⁵⁵ BÍLEK, Jiří a kol., *Vojenské dějiny III. díl*, s. 178-179.

³⁵⁶ Právo disponovat armádou bylo vyhrazeno nejvyšším státním orgánům – Národnímu shromáždění, prezidentu republiky a vládě. Tamtéž, s. 117.

³⁵⁷ Prohlášení o dalším ponechání v branné moci z Okresního velitelství v Hradci Králové z 8. listopadu 1922 a vyrozumění Ministerstva Národní Obrany v Praze z 10. ledna 1923 adresované panu nadporučíku mimo službu Michaelu Bubnovi Litic. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno.

³⁵⁸ Jako nadporučík jezdeckta byl Michael Bubna z Litic uveden i ve schematismu branné moci československé, kde jeho jméno ovšem nalezneme pouze u dvou ročníků vydání tohoto schematismu, a to v roce 1934 a 1937. *Schematismus branné moci československé*, Praha, 1934, s. 324; *Schematismus branné moci československé*, Praha, 1937, s. 324.

³⁵⁹ Propouštěcí list nadporučíka mimo službu Michaela Bubny Litic. SOA Zámorsk, rodinný archiv Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

narozeninami. V armádní službě tedy hrabě Bubna strávil od svého povolání v roce 1884 do propuštění roku 1946 dlouhých šedesát dva let. Drtivou většinu času byl však pouze v evidenci jako důstojník jezdeckta v záloze. V mládí se jako důstojník rakousko-uherské armády účastnil několika manévřů a cvičení a během bojů první světové války působil nějaký čas, dokud nebyl zproštěn služby, v týlu armády. Michaelova aktivita v československé armádě se soustředila pouze na složení vojenské přísahy a občasné zaslání požadovaných informací pro účely evidence.³⁶⁰

4.3 Manželství a rodina

Dne 29. srpna roku 1893 informoval list *Národní politika* o zasnoubení Michaela hrabě Bubny z Litic s hraběnkou Eleonorou Marií Strassoldo-Graffenberovou (26. 3. 1872–5. 5. 1935).³⁶¹

Michael a Eleonora se znaly již od dětství jelikož byli vzdálenými příbuznými. Eleonory matka, rovněž Eleonora (3. 1. 1850–7. 4. 1904), byla dcerou Vincence Antonína Bubny z Litic (19. 10. 1806–2. 1. 1888) a Rosy Elizabethy hraběnký Bubny z Litic (2. 10. 1816–31. 12. 1862).³⁶² Eleonora se v dubnu roku 1871 ve Vídni provdala za hraběte Leopolda Josefa Strassoldo-Graffenberga (15. 3. 1831–22. 10. 1882), se kterým měla postupně tři děti: již zmíněnou Eleonoru Marii, Rudolfinu (†1904) a Leopolda Vladimíra (12. 7. 1881–8. 12. 1952).³⁶³ Eleonořina babička Rosa tedy byla sestřenicí Michaelova otce Ottokara a Michael a Eleonora byli navzájem bratranec a sestřenice druhého stupně, čili přes koleno.

Není proto divu, že Eleonora a Michael se znali pravděpodobně již od dětství.

³⁶⁰ Například v roce 1927 měl Michael Bubna zaslat informace o dosaženém školním vzdělání. List Doplňovacího okresního velitelství v Hradci Králové ze 4. ledna 1927. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 25, neinventarizováno.

³⁶¹ *Národní politika*, roč. 11, č. 239 ze dne 29. srpna 1893, s. 2; šlechtická rodina Strassoldo je starým friaulským rodem známým již od 12. století. Rod se před rokem 1622 rozdělil na tři linie Villanova, Graffenberg a Soffunberg. Zatímco Vhillanova linie byla v roce 1622 povýšena do stavu svobodných pánů, linie Graffenberg a Soffunberg byly v roce 1644 povýšeny do hraběcího stavu. Tento rod žil převážně v Rakousku a Itálii. MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách a na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, díl II. N-Ž*, Praha, 2010, s. 323-324.

³⁶² Rosa Elizabetha byla jedinou dcerou Františka Adama Bubny z Litic (8. 5. 1792–12. 4. 1863) a Eleonory Enis (12. 2. 1795–5. 8. 1866). Rosa byla tedy se svým manželem Vincentem Antonínem rovněž v příbuzenském vztahu. Vincenc Antonín pocházel z linie Kunaty Jaroslava a byl synem Antonína Leopolda Bubny z Litic (1763–13. 5. 1809) a Antonie Žlutické za Žlutic (12. 5. 1782–23. 2. 1846). Vincencův otec Antonín byl bratrem Ferdinanda Adama Bubny z Litic, slavného rakouského vojevůdce z období napoleonských válek. Hrabě Vincenz Antonín a Rosa Elizabetha měli kromě zmíněné dcery Eleonory provdané Strassoldo-Graffenberg ještě dceru Rosu (8. 6. 1842–2. 10. 1851) a syny Franze (28. 2. 1844-1905), Emanuela (4. 5. 1845–18. 12. 1891), Karla (29. 2. 1848-10. 4. 1906) a Josefa (5. 5. 1857–26. 12. 1897). Dle Dobřenského rodokmenu Bubnů z Litic. NA Praha, Dobřenského genealogická sbírka, Bubna z Litic, sign 117.

³⁶³ Tamtéž, s. 384.

Eleonora rok před zasnoubením s Michaelem pobývala nějaký čas na zámku v Doudlebách. V listopadu roku 1892 napsala své matce dopis, ve kterém ji informuje o tom, jak se jí zde velice líbí a s nadšením oznamovala, že: „*Tante Emilie war heute so gütig mir zu erlauben dass ich noch weitere 8 Tage hier bleiben soll*“³⁶⁴

Možná, že právě během tohoto pobytu vzniklo zalíbení mezi oběma mladými lidmi. Koneckonců právě na konci 19. století šlechta pomalu uvolňovala svoji dosavadní sňatkovou politiku, kdy během plesové sezóny vybíraly matky pro své dcery ty nejvhodnější partnery převážně z řad prvorozených synů zámožných rodin, kteří by své manželce dokázaly zajistit patřičné společenské postavení s dostatečným finančním zajištěním. V tomto období se však stále častěji dávala přednost sňatkům z lásky. Manželství se sice i nadále uzavírala v rámci stavu, ale při výběru partnera se již pokládaly za rozhodující citové důvody. Nebylo neobvyklé, že: „*Mnohá mladá komtesa se kvůli osobnímu štěstí zřekla sňatku s majorátním dědicem a vzala si nějakého později narozeného syna s menším jménem.*“³⁶⁵

Samotné zasnuby měly v této době ještě ritualizovanou podobu. Hlavním obsahem byl verbální slib snoubenců, ale patřila sem i dohoda obou stran o svatební smlouvě, která určovala výši věna a i objem nevěstiny výbavy. Rámcem zasnub byla zpravidla zasnubní večeře, na kterou se ženich dostavil s bílou kyticí a zasnubním prstenem. Otec nevěsty vložil její ruku do pravé dlaně jejího nastávajícího a následně se směli snoubenci poprvé oficiálně políbit.³⁶⁶

Již prvního září, tedy pár dnů po zasnubní večeři, která jistě proběhla, zaslala Eleonora Michaelovi láskyplný telegram, kde doufá v opětovné setkání následující neděli a posílala Michaelovi „*Tausend Küsse*“³⁶⁷. Z častých dopisů mezi Eleonorou a Michaelem v průběhu podzimu roku 1893 lze vyčíst, že měli mezi sebou již od začátku hluboký a vřelý vztah.

V době od září do začátku následujícího roku, kdy došlo ke svatbě, Michael Bubna z Litic pravidelně navštěvoval Eleonoru a její rodiče ve Vídni, kde mu dokonce byl během jeho pobytu u rodiny Strassoldo k dispozici vlastní pokoj. Během jeho návštěv se jistě dojednávaly detaily svatby.

I když délka zasnub nebyla v této době striktně daná, pohybovala se zpravidla v rozmezí od tří neděl po několik měsíců. Během této doby došlo se odehrávaly intenzivní přípravy na svatbu. Bylo stanoveno přesné datum svatby, došlo ke konečnému vyjednání výše věna nevěsty, nechybělo šití svatebních šatů a obstarávání nevěstiny výbavy. Důležitou součástí zasnub byly ohlášky. Farář je oznamoval z kazatelny v průběhu tří církevních svátků následujících po sobě. Pokud byli snoubenci z různých farností, musel být ohlášky provedeny

³⁶⁴ „*Teta Emilie byla dnes tak laskavá, že mi dovolila dalších 8 dní zde zůstat.*“ Dopis pro Emilii Strassoldo ze dne 17. listopadu 1892. SOA Zámbrsk, RA Bubnů z Litic, kar. 5, neinventarizováno.

³⁶⁵ WINKELHOFEROVÁ, Martina, *Šlechtictví zavazuje. Osudy žen v c. k. monarchii*, Praha, 2012, s. 68-69.

³⁶⁶ LENDEROVÁ, Milena, *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*, Praha, 2009, s. 147.

³⁶⁷ „Tisíce polibků“ Telegram pro Michaela Bubnu z Litic ze dne 1. září 1893. SOA Zámbrsk, RA Bubnů z Litic, kar. 5, neinventarizováno.

současně na obou místech.³⁶⁸

Podle záznamu v matrice sňatků se první ohlášky Eleonory a Michaela uskutečnily 31. prosince 1893, dále pak 1. a 6. ledna 1894. Bohužel v záznamu se nenalézá místo konání ohlášek. Pravděpodobně však se ohlášky uskutečnily v kostele sv. Jiří v Kostelci nad Orlicí, jelikož stejná data ohlášek s určením právě tohoto kostela se nalézají u záznamu o sňatku Michaelovy sestry Zdenky, která se vdávala ve stejný den jako její bratr Michael.³⁶⁹ Jelikož Michael a Eleonora nepatřily do stejné farnosti, druhé ohlášky se mohly uskutečnit ve Vídni či v italském Strassoldu.³⁷⁰

Kromě přípravy svatby se musel vyřešit ještě příbuznost obou snoubenců. Protože Michael a Eleonora byli navzájem v příbuzenském vztahu, bylo ke svatbě nutné získat dispens. O dispensu a jeho zařizování, které měla obstarat Eleonořina matka ve Vídni, se Eleonora zmiňuje Michalovi koncem září 1893.³⁷¹ Bohužel žádné další bližší informace, kdy a kým byl udělen, nejsou známy.

Pokud šlo o příbuzenské sňatky, nebyly sice svazky mezi sestřenicemi a bratranci prvního stupně zvláště žádoucí a některé rodiny si je ani nepřály, ale tabu nebyly. Mezi šlechtou sice koloval výrok „*sňatek mezi příbuznými-hluchoněmé děti*“, ale tento argument sloužil spíše v případě, kdy si rodina sňatek nepřála a nechtěla pravý důvod přiznat.³⁷²

Jelikož Michael a Eleonora byli sestřenice a bratranec druhého stupně, nevyvolal jejich sňatek ve společnosti jistě žádné větší pobouření. Za přímo nevhodné se sňatky, mezi příbuznými nepokládaly a rozhodně byly lepší než sňatky s muži, kteří nebyli pokládáni za čistokrevné aristokraty.³⁷³

Manželství Michaela a Eleonory nebylo ovšem v Rakousku-Uhersku z hlediska příbuznosti ničím výjimečným. Omezený počet šlechtických rodů žijících v habsburské monarchii vedlo poměrně k častým příbuzenským sňatkům, a to někdy velice blízkým. Například v roce 1861 si František hrabě Lamberg vzal za ženu svou vlastní sestřenicí Annu Lambergovou. Kníže Richard Metternich se oženil se svou neteří hraběnkou Paulino Sandorovou a její dědeček, se stal zároveň jejím tchánem. Častější byly samozřejmě sňatky v příbuzenství vyššího stupně, které se však stejně vyžadovaly církevní dispens. Setkat se můžeme i s manželstvím mezi sešvagřenými osobami. Například Frantšek Colloredo-

³⁶⁸ LENDEROVÁ, Milena, *Z dějin české každodennosti*, s. 147-150.

³⁶⁹ Záznam v matrice kostela Panny Marie u Skotů ve Vídni o sňatku Michaela a Eleonory společně se záznamem o sňatku Zdenky Marie Bubny z Litic s Karlem Johannem svobodným pánem z Eggeru ze dne 23. ledna 1894. Pfarraamt Unsere Liebe Frau zu den Schotten, Trauungsbuch, 1893-1898, sign. 02/54, Fol. 60, dostupné online na internetu: http://www.matricula.data.icar-us.eu/php/view2.php?ar_id=3670&be_id=1802&ve_id=222724&count=>, Bildnr. 02-Traunng_0061.

³⁷⁰ Zachovalo se potvrzení o inkolátu – právo obyvatele Eleonory s datem 31. prosince 1890 právě s uvedením obce Strassoldo, kde byl Eleonořin otec Leopold uveden jako majitel tohoto městečka. Potvrzení o inkolátu SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kar. 1, neinventarizováno.

³⁷¹ Dopis pro Michaela Bubnu z Litic ze dne 21. září 1893. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kar. 5, neinventarizováno.

³⁷² WINKELHOFEROVÁ, Martina: *Šlechtictví zavazuje*, s. 48.

³⁷³ Tamtéž.

Mansfeld po smrti Marie rozené Lexové z Aehrenthalu vzal za ženu její sestru Alžbětu.³⁷⁴

Dlouho očekávaný sňatek snoubenců se uskutečnil 23. ledna 1894 ve Vídni v chrámu Panny Marie u Skotů. Za svědky šel mladému páru jejich vzájemný příbuzný, Eleonořin strýc, Franz Bubna z Litic³⁷⁵, Michaelův strýc baron Michael Forgatsch³⁷⁶ advokát Hugo Raste a rytíř Alfred Rosomanithe³⁷⁷.

V rámci společného svatebního obřadu se zároveň provdala i Michaelova sestra Zdenka Marie Amálie, která se vdala za Karla Johanna svobodného pána z Eggere (19. 12. 1867–10. 6. 1928).³⁷⁸

Po svatebním obřadu, jehož nejdůležitější součástí byla mše, které předcházela zpověď snoubenců³⁷⁹, se zpravidla konala slavnostní hostina, která se uskutečnila většinou v domě rodičů nevěsty. Lze předpokládat, že hostina obou manželských párů byla společná a pravděpodobně se uskutečnila v rodině Strassoldo-Graffenberg za finanční podpory Bubnů z Litic.

Následně se oba mladé páry, jak bývalo zvykem, vydaly na svatební cestu. Ta byla prvním krokem k novému životu mladých manželů, jejím cílem bylo získat klid a intimitu k vzájemnému poznání bez vyrušujících návštěv a gratulací příbuzných. Oblíbenou destinací, kam se na konci 19. století jezdilo na svatební cesty, byla Itálie.³⁸⁰

Již třetí den po svatbě psala Eleonora své matce, že dobře a v pořádku dorazili do Benátek a popisuje pobyt a cestu.³⁸¹ Následující den matce Eleonora popsala návštěvu baziliky sv. Marka a svěřila jí své pocity z Benátek: „*ich war ganz entzückt überhaupt Venedig ist reizend bis auf die zudringlichen Lente*“³⁸²

Také Michaelova sestra Zdenka byla se svým novomanželem Kari v Benátkách, kde se setkali s Michaelem a Elonorou a navštívili zde spolu divadlo, dorazili tam však, jak se zdá později a již počátkem února odcestovaly zpět přes Vídeň do Čech, konkrétně do Trutnova³⁸³

Zatímco Zdenka se mohla těšit z pobytu v novém domově, Michael a Eleonora

³⁷⁴ BEZECTNÝ, Zdeněk: *Sňatky české šlechty ve druhé polovině 19. století*, in: Sex a tabu v české kultuře 19. století, Praha 1999, s.90.

³⁷⁵ Franz Bubna z Litic bratr Eleonory Strassoldo rozené Bubna z Litic. viz poznámka č. 362.

³⁷⁶ Stejnomený Michaelův děd a kmotr baron Michael Forgatsch zemřel již v roce 1888. Jednalo se tedy Michaelova strýce Michaela Forgatsche (*1850). *Michael Forgatsch (Forgács)* in: Encyklopedie města Brna [online], 20. 11. 2012 [cit. 15. 1. 2014]. Dostupné z: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=16194>.

³⁷⁷ Oddací list Michaela a Eleonory SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno; Pfarramt Unsere Liebe Frau zu den Schotten, Trauungsbuch, 1893-1898, sign. 02/54, Fol. 60, Dostupné z: <

³⁷⁸ SKOPAL, Michael: *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 381-393; Pfarramt Unsere Liebe Frau zu den Schotten, Trauungsbuch, 1893-1898, sign. 02/54, Fol. 60, Dostupné z: <

³⁷⁹ LENDEROVÁ, Milena, *Z dějin české každodennosti*, s. 151.

³⁸⁰ Tamtéž, s. 154.

³⁸¹ Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou Bubna z Litic ze dne 26. ledna 1894, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 5, neinventarizováno.

³⁸² Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou Bubna z Litic ze dne 27. ledna 1894, Tamtéž.

³⁸³ Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou Bubna z Litic ze dne 4. února 1894, Tamtéž.

začátkem února odcestovaly dále na jih a strávily nějaký čas v Římě. Díky dopisu z Říma, ve kterém Michael popsal své tchyni přesný harmonogram jejich budoucího pobytu se dovídáme, kam se novomanželé po Itálii podívaly. V Římě se měli Michael s Eleonorou zdržet až do 10. února a pak odcestovat do Neapole, kde se měli pobýt do 14. února. Během pobytu zde pak byli ubytováni v Grand hotelu. Následně měli odjet na ostrov Corfu, kde je loď měla vysadit 16. února dopoledne. Zde by zůstali do 23. února a následně se přesunuli do Terstu a z hotelu De la Ville v pondělí 26. února odjeli do Vídně, kam měli podle plánu dorazit v 10 hodin dopoledne 27. února.³⁸⁴

Následně Eleonora psala své matce, jaké památky v Římě navštívili. Jelikož katolictví bylo jedním ze znaků šlechty nesměly Michael a Eleonora vynechat návštěvu jednoho z nejvýznamnějších míst křesťanského světa a to basiliky sv. Petra a Pavla ve Vatikánu, zde strávily, jak Michael popsal, přes dvě hodiny a Eleonora byla z tohoto svatostánku nadšená. Dále navštívili císařský palác a muzeum na kapitolu. V závěru dopisu pak Eleonora dodává „*Rom hat mich entzückt*.“³⁸⁵ Během návštěvy Neapole pak Eleonora s Michaelem nevynechali návštěvu Vesuvu a Pompejí.³⁸⁶

Před plánovaným odjezdem na Corfu však Michaela a Eleonoru zastihla v přístavu v Brindisi bouře, která jim neumožnila na Corfu odcestovat. Pobyly tedy v Brindisi tři dny a následně se rozhodli odjet do Terstu.³⁸⁷

Již z Terstu pak Emilie napsala, že „*Mimilizizi hat schon Heinweh nach Doudleb und ich freue mich auch schon sehr darauf bis wir dort sein werden*.“³⁸⁸

Láskyplné oslovení Mimilizizi pro Michaela Eleonora používala téměř v každém dopisu své matce prvních pár měsíců po svatbě. Oproti tomu Michael Eleonoru oslovoval jako Ellu. Ostatně „*petit nom*“ čili zkrácené křestní jméno bylo jedním ze znaků aristokracie. Šlechta si svá jména zkracovala běžně a „*Tato zkrácená jména byla jakýmsi členským průkazem aristokracie, ba ještě více – ve spojení s důvěrným Ty představovala neoficiální kód příslušnosti k této exkluzivní společnosti*.“³⁸⁹ I u rodiny Bubnů se tak setkáváme s oslovením Michel, Mimizizi a Mimini pro Michaela, Kari bylo pak oslovení pro Michaelova švagra Karla, Leo otec Eleonory. Později pak došlo také ke zkrácením jmen Michaelových dětí, kdy syn Mikuláš byl oslovován Niky či Nikita, dcery Margareta a Marie Eleonora jako Marga a Marietta a druhorozený syn Zdeněk pak jako Zdeni či Zdenko.

I Michael byl patrně velice šťastný se svou manželkou. Z Benátek píše: „*liebe mama wir so glücklich mit Ella wie ich es ein zu werde glaubte*“³⁹⁰

³⁸⁴ Tamtéž.

³⁸⁵ „*Řím mě nadchl*“ Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou Bubna z Litic ze dne 7. února 1894, Tamtéž.

³⁸⁶ Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou Bubna z Litic ze dne 13. února 1894, Tamtéž.

³⁸⁷ Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou Bubna z Litic ze dne 18. února 1894, Tamtéž.

³⁸⁸ „*Mimilizizimu se již stýská po domově v Doudlebech a já se již také těším, až tam spolu budeme*“ Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou Bubna z Litic ze dne 21. února 1894, Tamtéž.

³⁸⁹ WINKELHOFEROVÁ, Martina, *Šlechtictví zavazuje*, s. 108.

³⁹⁰ „*Drahá maminko, jak jsem věřil, jsme tak šťastni s Ellou*“ Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou Bubna z

Koncem února konečně dorazili Michael a Eleonora do Doudleb. Bylo zvykem, že příjezd novomanželů do ženichova sídla se stal veřejnou událostí, kterou doprovázely slavobrány, uvítací projevy představitelů samosprávy, devótní deklamovánky místních učitelů. Nadšeně vítali novou paní zaměstnanci na zámcích a velkostatecích. Podobně veřejnou událostí bývalo narození dědice.³⁹¹

Ani Doudleby nebyli výjimkou. Eleonora nadšeně popsala příjezd do Doudleb a uvítání místními, kde nechyběla řeč starosty, transparenty s rodinným erbem Bubnů z Litic a iniciálami M a E, květinami slavnostně vyzdobená hlavní zámecká brána. Novomanželé prošli špalírem místních dětí a poslechli si uvítací řeč, kterou pronesl „*klaine Dobeš*“, zřejmě syn Michaelova vychovatele Augusta Dobeše. Michael představil své manželce rovněž všechny zaměstnance zámku.

Následovala návštěva zámecké kaple, kde se novomanželé pomodlili a poté si vyslechli menší koncert na nádvoří zámku. Následně si prohlédli pokoje, které byly podle Eleonory kromě nádherného osvětlení i *wunderschön und gemüthlich eingerichtet* – krásně a útulně zařízeny, poté se konečně novomanželé dostavili do svých pokojů, kde Michael začal vybalovat zavazadla a Eleonora ho při tom doprovázela hrou na klavír.³⁹²

O několik dnů později Eleonora popisoval matce, že se jim daří velice dobře a jsou šťastní. Dny jim utíkají velice rychle. Začala se prý pilně učit češtinu a s domácím personálem vychází dobře³⁹³

Eleonora se tedy začínala věnovat úkolům, které náležely paní domu. K tradičním úkolům šlechtičny totiž kromě výchovy dětí patřila péče o domácnost. Domácnost šlechtické rodiny zahrnovala vedle rodinných příslušníků také veškerý personál. Péče o domácnost neznamena věnovat se nějaké manuální práci, ale vedení četného personálu.

„*Pánem domu byl muž, který svou ženu měl šatit, živit, poskytnout střechu nad hlavou. Ona mu za to vytvářela nezbytné zázemí, v němž nalezl zázemí, útočiště a místo odpočinku. V domácnosti měl panovat pořádek, čistota, krása a poezie.*“³⁹⁴ Žena měla v domácnosti působit vlídně, klidně a kdykoliv muže vyslechnout. Doménou šlechtičny jako hospodyně pak bylo zakládání a pečování o zahrady, upravování interiérů zámků podle dobové módy, zakladatelská činnost, starost o hosty a jejich rozptýlení, dohled na materiální zázemí a služebnictvo. Rozhodovala, kdy začíná topná sezona a v době nepřítomnosti manžela odpovídala spolu s vrchnostenskými správci o chod panství. Její společenskou povinností bylo také podporovat místní školy, kostely, špitály a chudobince.³⁹⁵

Litic ze dne 26. ledna 1894, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 5, neinventarizováno.

³⁹¹ BEZECTNÝ, Zdeněk: *Sňatky české šlechty*, s. 92.

³⁹² Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou Bubna z Litic ze dne 1. března 1894, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 5, neinventarizováno.

³⁹³ Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou Bubna z Litic ze dne 10. března 1894, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 5, neinventarizováno.

³⁹⁴ LENDEROVÁ, Milena, *Z dějin české každodennosti*, s. 156.

³⁹⁵ SMÍTKOVÁ, Lenka, *Eleonora Kounicová (1809-1898)*, Bakalářská práce, Ústav českých dějin Filozofické

Zatímco Michael měl na starost dohlížet na správní, hospodářský a lesní personál. Eleonora měla řídit osobní služebnictvo, ke kterému patřil domácí personál, zaměstnanci kuchyně, sloužící a kočí včetně dalšího pomocného personálu. A jako většina šlechticů dbala na řádný chod prací v domácnosti a pokyny dávala jen tehdy, když chtěla nějaké změny nebo když byla s něčím nespokojená.³⁹⁶

Dvanáctého března pak mladý hraběcí pár čekala cesta do Horního Jelení. Již cestou míjeli vyzdobené sloupy s vlajkami. V Horním Jelení je pak opět uvítaly slavobrány a slavnostní špalír zaměstnanců lesní správy a loveckého zámečku. Po mši v kostele se Eleonora seznámila se všemi přítomnými včetně faráře a představitelů obce na slavnostním pohoštění.³⁹⁷

První měsíc pobytu v Doudleboch byl ve znamení zabydlování nového páru, během kterého se Eleonora měla plně ujmout chodu domácnosti. Rovněž se snažila vše přizpůsobit svým a Michaelovým potřebám. Například pro potěšení svého manžela požádala matku, aby se přimluvila u strýce Karla³⁹⁸, aby z Brna zaslal novou vanu, jelikož Michael se velice rád koupe, ale vana, kterou mají na zámku k dispozici je pro něj příliš malá.³⁹⁹

V srpnu již bylo zřejmé, že mladý hraběcí pár očekává příchod prvního potomka, který se podle doktora měl narodit 20. listopadu.⁴⁰⁰ V témže dopisu se Eleonora domlouvala s matkou na zaměstnání chůvy. Ta měla nastoupit již od 15. listopadu. Měsíční mzda byla Michaelem stanovena na 15 zl. včetně ubytování a jídla. Chůva měla být najatá na delší čas, jelikož již v dopise o jejím najmutí Eleonora informuje, že s Michaelem brzy plánují další dítě. Eleonora matce rovněž popsala i cestu, kterou by nová zaměstnankyně měla z Vídně podniknout. „*Sie soll am 14/11 um 6 Uhr Abends von Wien (Staatsbahn) wegfahren und kommt um ½ 6 früh am 15ten hier an. Die Reise kostet bis Doudleb 4 fl 55 k. Mimi sendet 10 fl. 5Fl als Drangabe und 5 fl als Reisegeld*“⁴⁰¹

Prvorozené dítě Michaela a Eleonorory přišlo na svět na zámku v Doudleboch téměř o měsíc později, než se očekávalo, 17. prosince 1894, byla to zdravá holčička, kterou pojmenovali Margaretha Marie Michaela Eleonora Emilie Hermina (17. 12. 1894–12. 2. 1950).

V červnu roku 1896 přišla na svět druhá dcera Marie Eleonora Leopoldina Michaela (11. 6. 1896–2. 9. 1987). Teprve o rok později se hraběcí pár dočkal prvorozeného syna a

fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2010, s. 4.5-46.

³⁹⁶ WINKELHOFEROVÁ, Martina, *Šlechtictví zavazuje*, s. 84-85.

³⁹⁷ Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou Bubna z Litic ze dne 12. března 1894, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 5, neinventarizováno.

³⁹⁸ Bratr Eleonořiny matky Karel Bubna z Litic. Viz poznámka č. 362

³⁹⁹ Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou Bubna z Litic ze dne 15. března 1894, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 5, neinventarizováno.

⁴⁰⁰ Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou Bubna z Litic ze dne 7. srpna 1894, Tamtéž.

⁴⁰¹ „*Měla by 14/11 v 6 hodin večer vyjet z Vídně a přijet sem patnáctého o půl šesté ráno. Cesta do Doudleboch stojí 4 zl. 55 K. Mimi – Michael – posílá 10 a půl zl jako dar a 5zl na výlohy za cestu.*“ Tamtéž.

dědice fideikomisu.

O narození prvorozeného syna nechala šťastná rodina Bubnů z Litic zveřejnit zprávu v tisku. V německém deníku *Politik* ze dne 16. června 1897 můžeme nalézt krátkou *Familiennachricht* – rodinnou zprávu, že: „paní Eleonora hraběnka Bubna z Litic, rozená hraběnka Strassoldo, svobodná paní z Graffenbergu, choť hraběte Michaela Bubna Litic, držitele fideikomisu, c. a k. poručíka dragounského regimentu č. 8, šťastně porodila na zámku v Doudlebách v podělí 14. tohoto měsíce zdravého chlapečka.“⁴⁰²

O několik dní později se 26. června 1897 uskutečnil křest mladého hraběcího synka, který vedl Antonín Kaška, děkan v Kostelci nad Orlicí. Budoucí hrabě dostal jméno Mikuláš Maria Michael Alois (14. 6. 1897–17. 8. 1891). Mikulášovými kmotry se stali Michael svobodný pán Forgatsch, c. k. nadporučík ve Vídni, bratr Mikulášovy babičky Emilie a Aloisie hraběnka Strassoldo⁴⁰³, kterou zastoupila Mikulášova babička Eleonora Strassoldo.⁴⁰⁴

V říjnu roku 1902 se pak narodil nejmladší z rodiny Bubnů syn Zdeněk Maria Michael Karel (16. 10. 1902–29. 9. 1967). Křest Zdeňka se uskutečnil 20. října a za kmotry mu šli strýc Leopold Vladimír hrabě Strassoldo (12. 7. 1881–8. 12. 1952) v zastoupení Karla svobodného pána z Eggerů a Eleonora hraběnka Strassoldo v zastoupení Zdenkovy tety Zdenky hraběnky z Eggerů.⁴⁰⁵

Ještě před narozením Zdenka v prosinci roku 1900 se Michael Bubna z Litic rozhodl pronajmout byt ve Vídni.

Pro šlechtu bylo typické, že alespoň část zimních měsíců trávila ve Vídni. Zde zpravidla oslavila příchod nového rok. Poté začala plesová sezona, která trvala do konce masopustu a byla společensky nejdůležitější částí roku. Během masopustu se pak sjela do Vídně téměř celá aristokracie. Taneční sezona skončila o masopustním úterý, po němž se už tančit nesmělo. Nadále ale společenský život pokračoval návštěvami a večírky bez tance až do konce jara. Pobyt ve Vídni tradičně ukončovalo týden derby v Krieau. Rok šlechtice pak pokračoval na rodinných venkovských sídlech.⁴⁰⁶

Hraběnka Eleonora se 7. prosince svěřuje matce, že přes realitního makléře našli s Michaelem pro ně vyhovující byt ve Vídni, který by během pronájmu na čtyři měsíce stál 1 200 zl.⁴⁰⁷ Počátkem nového roku se pak Michael a Eleonora na vybraný byt měli jet podívat

⁴⁰² „Frau Eleonora Gräfin Bubna von Litic geborene Gräfin Strassoldo, Freiin von Graffenberg, Gemalin des Grafen Michael Bubna Litic, Fideikommißherrn, k. u. k. Lieutenant b. R. des Dragoner Regiments Nr. 8, wurde auf Schloß Doudleb am Montag den 14. d. M. von einem gesunden Knaben glücklich entbunden.“ *Politik*, ročník 36, č. 163 ze dne 16. června 1897, s. 2.

⁴⁰³ Pravděpodobně se jednalo o Leopoldovu neteř Aloisii Isabellu Marii Theodoru (*26. 2. 1854), která byla členkou Tereziánského ústavu šlechtičen na Pražském hradě. *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Gräflicher Häuser*, Gotha, 1911, s. 919.

⁴⁰⁴ Opis křestní listu Mikuláše Bubny z Litic ze dne 31. května 1915 SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart.1, neinventarizováno.

⁴⁰⁵ Stejně jako u Mikuláše vedl křest děkan Antonín Kaška z Kostelce nad Orlicí. Opis křestního listu Bubny z Litic ze dne 4. července 1913 Zdenka. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart.1, neinventarizováno.

⁴⁰⁶ WINKELHOFEROVÁ, Martina, *Šlechtictví zavazuje*, s. 161-167.

⁴⁰⁷ Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou Bubna z Litic ze dne 7. prosince 1900, SOA Zámorsk, RA Bubnů z

Eleonora žádala matku zda by jí nepomohla byt obhlédnout.⁴⁰⁸ Není zřejmé, zda Michael Bubna z Litic tento byt opravdu pro svoji rodinu pronajal, nebo zda nakonec našli jiný, pro ně výhodnější byt. Nicméně od následujícího roku rodina pravidelně dojížděla na zimní měsíce do Vídně.

V této době, počátkem roku 1901, těžce onemocněl Michaelův bratr Heřman. Heřman stejně jako jeho Michael vystudoval české gymnázium v Rychnově nad Kněžnou, kde v roce 1889 odmaturoval s vyznamenáním. Na rozdíl od Michaela však nestudoval vysokou školu, údajně kvůli špatnému zdraví. Přesto je od roku 1893 v evidenci c. k. dragounského pluku hraběte z Montecuccoli č. 8.⁴⁰⁹ U tohoto pluku je pak v hodnosti poručíka v záloze veden až do roku 1900.⁴¹⁰

Heřman žil v jižním Štýrsku, kde mu byl zakoupen statek ve Frauenhofu. V roce 1899 se mu narodil syn František (26. 11. 1899–4. 11. 1939), s jehož matkou Rosalii Zöhler se oženil o rok později 26. února 1900.⁴¹¹

V lednu roku 1901 Heřman navštívil svou matku ve Vídni. Zde však těžce onemocněl a byl převezen do soukromého sanatoria, kde se podrobil třem operacím. Následně koncem 21. února zemřel.⁴¹²

V březnu inzerovala na stránce pro reklamy a inzeráty v listu *Národní politika* Emilie Bubna z Litic rozená baronka Frogatsch děkovnou zprávu: „*jsouc hluboce dojata vzdává tímto veledůstojnému duchovenstvu, všem korporacím a spolkům, jakož i všem, kteří jejího nezapomenutelného syna Heřmana hrab. z Bubna a Litic c. a k. poručíka m. sl. a majitele statku ve Frauenhofu ve Štýrsku, ke hrobu v Horním Jelení doprovodili – hluboce procítěný, upřímný dík.*“⁴¹³

Pár dnů po této zprávě, konkrétně dne 14. března 1901, se zesnulému Heřmanovi narodil syn, který získal jméno po svém otci Heřman (14. 3. 1901–4. 9. 1995).⁴¹⁴

Mikuláš od roku 1903 studoval jako privatista obecní čtyřtřídní školu v Doudlebách. Tuto obecní školu zakončil v červenci roku 1907 frekvenčním vysvědčením.⁴¹⁵ Ovšem již od roku 1906 se Mikuláš chystal na přijímací zkoušky na gymnázium. Za tímto účelem byl na

Litic, kart. 5, neinventarizováno.

⁴⁰⁸ Dopis pro Eleonoru Strassoldo rozenou z Bubna Litic ze dne 4. ledna 1901, Tamtéž.

⁴⁰⁹ *Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und die kaiserliche und kaiserliche Kriegs-Marine für 1893*, s. 647.

⁴¹⁰ *Shematismus für 1900*, s. 689.

⁴¹¹ SKOPAL, Michael, *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 386; POUZAR, Vladimír, *Almanach českých šlechtických rodů*, Praha, 1996, s. 49.

⁴¹² Tuto zprávu o úmrtí Heřmana podala *Národní politika*. *Národní politika*, roč. 19, č. 55 ze dne 24. února 1901, s. 6; totožný text o Heřmanově úmrtí byl vytištěn o den později v *Plzeňských listech*. *Plzeňské listy*, č. 46 ze dne 25. února 1901, s. 2-3. *Národní politika*, roč. 19, č. 55 ze dne 24. února 1901, s. 6.

⁴¹³ *Národní listy*, roč. 41, č. 67 ze dne 8. března 1901, s. 7.

⁴¹⁴ V roce 1934 byl Heřman adoptován Josefem svobodným pánem Warlichem z Bubna (1852–1934), posledním mužským členem tohoto rodu, a přijal jméno Bubna-Warich. POUZAR, Vladimír, *Almanach*, s. 50; SKOPAL, Michael, *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 387.

⁴¹⁵ Frekvenční vysvědčení Mikuláše hraběte Bubny z Litic ze dne 6. července 1907 SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno

přelomu let 1905 a 1906 během zimního pobytu rodiny Bubnů ve Vídni pro mladého Mikuláše najat domácí učitel Karel Exner. Exner byl učitelem na české škole Komenského ve Vídni, která byla založena v roce 1872.⁴¹⁶

Je zajímavé, že zpočátku Exner Michaelovi píše prvních pár měsíců německy a následně, zřejmě po zjištění poměrů v rodině, kde Michael dával přednost češtině, pokud se nejednalo o komunikaci se svou manželkou, která se česky nikdy nenaučila, zhruba od března, kromě dopisů určeným hraběnce, již jen česky.

Exner měl Mikuláše připravit na zkoušky na gymnázium. Apeloval na Michaela, aby se synem pokud možno co nejvíce mluvil česky, jelikož měl zřejmě s češtinou problémy. Zároveň žádal Michaela, aby dohlédl na synovy písemné práce, „*neboť hrabě má na něj velký vliv a jeho slovo u něj velmi platí. Práce by se měl naučit psát bez chyb a pravopisně správně z počtu není třeba mít strach. Hlavní je věnovat se češtině.*“ z toho důvodu prý napsal i Mikulášovu vychovateli panu Dobešovi.⁴¹⁷ Následně Michaela požádal, aby Mikuláše „*denně 3 věty české nazpaměť ho naučiti, aby potom z hlavy bez dívání se do knihy je samostatně napsal.*“⁴¹⁸

S Karlem Exnerem měla rodina patrně velice dobrý vztah, neboť se několikrát Exner zmiňuje o vypůjčených detektivních románech od paní hraběnky, za které děkuje a v nejbližší době je navrátí.⁴¹⁹ V létě 1906 byl pozván, aby strávil pár dní prázdnin v Doudlebách na zámku.⁴²⁰

V roce 1907 dostal Mikuláš nového vychovatele. Karel Exner mu měl zaslat psaní popisující povahu a schopnosti „*pana Nikiho*“, neudělal tak prý pro jeho dobro, aby nový vychovatel si o něm udělal úsudek sám. „*Neboť úloha vychovatele oproti domácímu učiteli, který jen dochází je usnadněna tím, že vychovatel, maje svého svěřence neustále na očích, může celou svojí bytostí, celým svým já na duši svého žáka působiti a vlivem svým nepozorovaně nitro jeho utvářeti.*“⁴²¹

Exnerova práce jako domácího učitele tak v roce 1907 skončila. Jeho úkol, připravit Mikuláše na přijímací zkoušky na gymnázium, byl úspěšný, jelikož od tohoto roku navštěvoval jako privatista C. k. akademické gymnázium v Praze nalézající se na starém

⁴¹⁶ O působení na této škole se Exner zmiňuje v dopise popisující pětadvacetileté jubileum školy Komenského v dopisu ze dne 6. července 1908. SOA Zámrsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno; k historii školy ČZU- Školský spolek Komenský ve Vídni slaví 135. narozeniny,[online] 3. 4. 2007, Dostupné z: <<http://cesky-dialog.net/clanek/2646-czu-skolsky-spolek-komensky-ve-vidni-slavi-135-narozeniny/>>

⁴¹⁷ Jedná se patrně o stejného vychovatele, který byl vychovatelem i Michaela Bubny z Litic.

⁴¹⁸ Dopis pro Michaela Bubnu z Litic od K. Exnera ze dne 24. června 1906. SOA Zámrsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

⁴¹⁹ Tamtéž.

⁴²⁰ Tohoto pozvání bohužel nemohl využít, jelikož se staral o nemocnou příbuznou. Dopis pro Michaela Bubnu z Litic od K. Exnera ze dne 4. září 1906. SOA Zámrsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

⁴²¹ Dopis pro Michaela Bubnu z Litic od K. Exnera ze dne 14. června 1907. SOA Zámrsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno; od této doby již nebyl Exner Mikulášovým učitelem, přesto zůstal s rodinou Bubnů i nadále v kontaktu. Například v roce 1909 pak Michaela Bubnu z Litic žádal o laskavou přímluvu pro svého přítele v kandidatuře na místo ředitele školy ve Světlé nad Sázavou. Dopis ze dne 22. dubna 1909. SOA Zámrsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

městě. Středoškolská léta však Mikuláš dokončil v roce 1916 na C. k. českém státním gymnáziu na Malé straně v Praze.⁴²²

Doudlebskou obecní školu od roku 1909 navštěvoval rovněž Zdenko Bubna z Litic, kterou zakončil v roce 1913 frekvenčním vysvědčením.⁴²³ Poté Zdeněk, stejně jako jeho bratr, nastoupil na C. k. akademické gymnázium v Praze. Gymnázium Zdeněk dokončil osou třídou až v roce 1922, jelikož dvakrát opakoval třídu. Nejprve pátou z důvodu nedostatečné z matematiky a následně i šestou díky nedostatečné z latiny.⁴²⁴

Zatímco o vzdělání Mikuláše a Zdeňka Bubnů z Litic se zachovaly jejich vysvědčení, podle kterých můžeme určit, kde a jak studovali, u jejich sester Margarethy a Marie Eleonory se nám tato vysvědčení nedochovala. Jejich vzdělání proto můžeme pouze zobecnit.

Vzdělání šlechticů probíhalo stejně jako u chlapců v domácím prostředí. S výukou rovněž začínaly mezi pátým a sedmým rokem života, měly své domácí učitele, učitelky a vychovatelky. Podstatně větší roli než otec v jejich výchově hrála matka, ke které byly rovněž více citově svázány. A měly s ní i hlubší pouto. Matka měla za úkol dcerám vštípit náboženské a mravní základy, naučit je pokoře, trpělivosti a poddajnosti, ale především však péči o domácnost. Ve výuce pak nechyběla znalost jazyků. Na rozdíl od chlapců na dívky nebyl kladen požadavek hlubších znalostí latiny, řečtiny, matematiky. Ve výuce převažovaly humanitní předměty, zejména pak historie, literatura, estetika a dějiny umění. Důraz byl rovněž kladen na kreslení a malování. Dobrým zvykem bývalo ovládat hru nejméně na jeden hudební nástroj. Je proto pravděpodobné, že obě dívky ovládaly hru na klavír, stejně jako jejich matka. Hlavní náplní učiva šlechticů však bylo vedení domácnosti, vaření, hospodaření, základy účetnictví, ruční práce a příprava na roli matky.⁴²⁵

Zatímco chlapci ukončovali svá studia na gymnáziích či vysokých školách, vzdělání mladých dívek se slušelo ukončit pobytem v klášteře po dobu několika týdnů, ale i let.⁴²⁶

4.4 Záliby, koníčky, spolky

Jednou ze základních dovedností, zábav, koníčků a kratochvílí šlechty byl lov. Této tradiční zálibě šlechtici byli ochotni věnovat spoustu času i peněz. Například kníže Karel V.

⁴²² Vysvědčení Mikuláše Bubny z Litic v letech 1908-1913 na C. k. akademickém gymnáziu a vysvědčení ze dne 16. září 1916 z C. k. českého státního gymnázia v Praze. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁴²³ Frekvenční vysvědčení Zdenka hraběte Bubny z Litic ze dne 4. července 1913. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁴²⁴ Výroční vysvědčení Zdeňka Bubny z litic v letech 1913-1922. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁴²⁵ SMÍTKOVÁ, Lenka, *Eleonora Kounicová (1809-1898)*, Bakalářská práce, Ústav českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2010, s. 40.

⁴²⁶ Tamtéž, s. 42.

Schwarzenberg (1886-1914), byl velice úspěšným lovcem. Během svého skolil života přes 11.000 kusů zvěře.⁴²⁷

Hony představovaly oblíbenou kratochvíli šlechty především během podzimních měsíců, kdy se pořádaly někdy i tři až čtyři hony týdně. Každá šlechtická rodina pořádala na svém panství lovecké sešlosti, na které byli zváni kromě příbuzných i známí z okolních sousedních panství. Honu se účastnili nejen pánové, ale své místo zde našly i dámy. Lovilo se obvykle ve velkých skupinách a hosté často strávili na venkovském sídle hostitele delší dobu. Každý více či méně úspěšný lovecký den byl zakončen slavnostní večeří. Mezi nejslavnější a nejvyhlášenější patřily hony, které pořádaly Schwarzenbergové.⁴²⁸

Michael Bubna z Litic se již od února v roce 1884 stal členem pražského sportovního střeleckého klubu *Prager Taubenschiess-Club*.⁴²⁹ V roce 1887 pak přistoupil do loveckého klubu *Nies. Österr. Jadschutz-Verein* jehož prezidentem byl v té době hrabě František Colloredo Mansfeld. Podle členských karet, které Michael obdržel, byl členem až do roku 1914. V témže roce, kdy přistoupil do loveckého klubu se stal i členem šermířského klubu *Prager Fecht-Société* pro rok 1887/1888 pod prezidentem Maxem Egonem prvním z Fürstenbergu.⁴³⁰

Michael Bubna z Litic se spolu se svým bratrem Heřmanem v letech 1888, 1889 a 1893 účastnil několika lovů ve větší společnosti. Hony se uskutečnily v bažantnici v Zámrsku, ale převážně pak v bažantnici v Bačově poblíž Kolína. Účastníky byla většinou stejná společnost sestávající se kromě obou Bubnů z barona Weaždy, barona Eisensteina, hraběte Waldstejna, barona Eggera, barona Eisensteina. Během honů byli nejčastějšími úlovky bažanti, zajáci, králíci, koroptve, sluky a výjimečně i srnci. Nejúspěšnějším z této série honů byl hon v prosinci roku 1893, kdy společnost devíti střelců dohromady skolila 955 kusů zvěře, z toho 86 zajíců, 80 bažantů a neuvěřitelných 789 králíků⁴³¹

Po svatbě se zřejmě Michael již podobných honů neúčastnil. Přesto jeho manželka Eleonora psala s nadšením své matce, jak je Michael ve střelbě šikovný, když během jejich květnového pobytu v Horním Jelení v roce 1893 ulovil se svým bratrem zhruba deset srnců a čtyři jeleny.⁴³²

⁴²⁷ GLASSHEIM, Eagle, *Úrození nacionalisté*, s. 29.

⁴²⁸ WINKELHOFEROVÁ, Martina, *Šlechtictví zavazuje*, s. 172-173.

⁴²⁹ Tento sportovní klub se zabýval střelbou na hliněné holuby. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1 neinventarizováno.

⁴³⁰ Pro lovecký klub Nies. Österr. Jadschutz-Verein se zachovaly členské karty z let 1887, 1894, 1896, 1897, 1900, 1914. K šermířskému klubu pak máme pouze legitimyci z roku 1887/1888. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁴³¹ Lovecký lístek ze dne 20. prosince 1893, honu se účastnil Michael Bubna, baron Eisenstein, baron Berlepsch, pan a paní Gottlovi, J. Chaner, A. F. Haarche, F. Hoffmann a nejmenovaný lovcí. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno; Ostatní hony se uskutečnily 14. prosince 1888 v Zámrsku, 19. a 20. října v Bačově, 17. a 18. října 1889 v Bačově, 13., 14. a 19. prosince tamtéž, 2. října 1893 v Doudlebech a 20. prosince 1893 v Zámrsku. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁴³² Eleonora se o úspěšných loveckých výpravách Michaela v dopisech pro Eleonoru Strassoldo ze dnů 3. května, 7. května, 12. května a 17. května 1894. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 5, neinventarizováno.

K lovu neodmyslitelně patří a patřili i lovečtí psy. Není proto divu, že se Michael Bubna stal i členem dvou rakouských klubů věnujících se chovu krátkosrstých ohařů a norníků. Jednalo se o kluby *Club zur Züchtung, Veredlung und Dressur der deutschen „kurtshaarigen Vorstehhundes“*, který se věnoval chovu, šlechtění a výcviku krátkosrstých ohařů, z tohoto klubu se dochovaly Michaelovy členské karty z let 1894 a 1895. Druhým klubem *Oesterr-Ungar. Erdhund – Club*, který se věnoval právě chovu psů norníků. Mezi norníky patří například i jezevčící. Ti dodnes mají své místo v rodině Bubnů.⁴³³

V poválečných letech pak byl Michael v roce 1921 a 1922 členem rakouského klubu sdružující chovatele krátkosrstých ohařů *Oesterr Kurzhaar – club*.⁴³⁴

Kromě rakouských chovatelských klubů se během První republiky stal v roce 1933 členem *Československé myslivecké jednoty*. Z roku 1942-43 se dochovala jeho legitimace dokonce s fotografií, poslední příspěvek ve výši 150 Kčs zaplatil Michael v roce 1946.⁴³⁵ Je však těžko představitelné, že by ve svých osmdesáti letech se Michael ještě stále účastnil honů. Proto je pravděpodobné, že v tomto československém mysliveckém klubu byl pouze přispívajícím členem.

Michael podporoval i kulturní dění v Doudlebách, kde se stal v roce 1894 zakládajícím členem klubu velocipedistů. Tento klub byl založen „za účelem pěstování jízdy na velocipedu což se děje společným cvičením, výlety cestováním, pořádáním závodů, odbornými přednáškami a zábavy“⁴³⁶ Klub Velocipedistů Doudlebských byl ustanoven 6. ledna 1894. Michael byl jeho zakládajícím členem, kromě zakládajících členů měl klub dále čestné členy, činné a přispívající. V Michaelově členské knížce se dovídáme o přispěvcích za rok 1894, 1895 a 1896, kdy v prosince zaplatil 5 zl.

V téže roce se Michael stal zakládajícím členem ochotnického divadelního spolku *Divadelní jednoty „Orlice“* v Doudlebách. Podle legitimačního lístku z 28. listopadu zaplatil 10 zl v hotovosti.⁴³⁷

Spíše pro podporu se rovněž stal spolu se synem Zdeňkem členem Sportovního klubu Doudleby. Zdeňek se již v roce 1945 stal přispívajícím členem fotbalového klubu S.K. Velešov Doudleby.⁴³⁸

Mezi šlechtou byla ve velké oblibě jízda na koni a jejich chov. Před první světovou válkou i po ní existovaly v Praze a Vídni kluby vyhrazené pouze pro šlechtu. Zatímco ve Vídni to byl slavný *Jockey Club*, Praha měla své aristokratické společenské středisko v

⁴³³ Z *Oesterr-Ungar. Erdhund – Clubu* se zachovala členská legitimace Michaela z roku 1894

⁴³⁴ SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁴³⁵ SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁴³⁶ Stanovy klubu velocipedistů. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1 neinventarizováno.

⁴³⁷ K ochotnickému divadlu. *Z dějin Ochotnického divadla v Doudlebách nad Orlicí*, Dostupné z: <http://www.doudleby.cz/index.php?nid=3528&lid=cs&oid=430621>

⁴³⁸ Legitimace pro Michaela a deňka z roku 1948 a členská legitimace Zdeňka Bubny z Litic z roku 1945 se záznamem o příspěvku ve výši 70 Kč v roce 1946. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

jezdeckém klubu *Ressource*.⁴³⁹

Již v roce 1895 se Michael Bubna z Litic stal skutečným členem *Adels Ressource* v Praze.⁴⁴⁰ Z roku 1930 pak se zachovala Michaelova členská legitimace opravňující ho na vstup na závodiště při všech dostizích pořádaných *Čsl. Jockey-clubem*.⁴⁴¹

V roce 1901 se stal činným členem *Společnosti musea Království českého* legitimace tohoto spolku jej opravňovala k bezplatné návštěvě sbírek musea ovšem byla bez podpisu neplatná. Jelikož na Michaelově legitimaci podpis chybí, můžeme předpokládat, že ji nevyužil. Po druhé světové válce pak Michael vlastnil legitimaci *Společnosti národního musea*, kde se stal přispívajícím členem.⁴⁴² V roce 1906 se stal skutečným členem *Slovanské besedy ve Vídni* a v témže roce pak přistoupil do *Klubu českých turistů v Praze odboru v Rychnově nad Kněžnou* jako čestný člen.⁴⁴³

Láska k historii ho jistě vedla i v roce 1888, kde se stal členem *K. K. heraldische Gesellschaft „Adler“*.⁴⁴⁴ Ještě před vstupem do tohoto klubu se stal Michael Bubna z Litic členem zvláštního komitétu, které zamýšlelo v Praze vytvořit českou sekci tohoto rakouského genealogického spolku. „*Sekce tato má za účel hlavně v řadách české šlechty pro heraldické a historické vědomosti interes zvýšit*“⁴⁴⁵

V roce 1891 se Michael Bubna účastnil jubilejní výstavy v Praze.⁴⁴⁶ Během této celonárodní slávy, které se účastnil i císař František Josef I., vystavovalo mnoho šlechticů exponáty ze svých soukromých sbírek. Výstava českých kavalírů, tedy šlechticů, kteří vlastnili půdu v Čechách tvořila na jubilejní výstavě zvláštní „panskou čtvrť“. Skládala se z pavilonů hraběte Harracha⁴⁴⁷, knížete Lobkovice, Buquoye-Longuevala, místopředsedu hraběte Thuna z Hohensteinu, hraběte Černína, knížete Schwarzenberga, hraběte Sylva Taroucky-Nostice, knížete Hanavského a arcivévody Františka Ferdinanda d'Este. Česká šlechta se pak prezentovala také v pavilonech českých železáren a v pavilonech lesnictví⁴⁴⁸

Michael Bubna z Litic rovněž přispěl výstavním předmětem. Podle katalogu do

⁴³⁹ GLASSHEIM, Eagle, *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*, Praha, 2012, s. 131-133.

⁴⁴⁰ SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁴⁴¹ Československý Jockey Club byl založen již v roce 1919 a v roce 1921 pořádal první ročník Československého derby pod názvem „Cena Čsl. Jockey Clubu“ *Historie Jockey Clubu České republiky*, Dostupné z: <http://www.dostihyjc.cz/z_udaje.php?stranka=92>; legitimace Michaela Bubny z Litic. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁴⁴² Příspěvky za roky 1945, 1946 a 1947 ve výši dvakrát 21 K a jednou 25 K.

⁴⁴³ SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁴⁴⁴ V tomto heraldickém spolku byl Michael členem do roku 1895. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁴⁴⁵ *Národní politika*, roč. 4, č. 28 ze dne 28. ledna 1886, s. 3; *Pražský deník*, roč. 21, č. 26 ze dne 2. února 1886, s. 2.

⁴⁴⁶ K jubilejní výstavě v roce 1891 HLAVAČKA, Milan, *Jubilejní výstava 1891*, Praha, 1991.

⁴⁴⁷ Kromě vlastního pavilonu hrabě Jan Harrach během výstavy předsedal generální porotě výstavy. K jeho pavilonu se zachoval i katalog věnující se pouze jeho výstavě. *Katalog souborné výstavy Jana hraběte Harracha: na Všeobecné zemské jubilejní výstavě v Praze roku 1891, na oslavu jubilea první průmyslové výstavy 1791 Praze*, Praha, 1891.

⁴⁴⁸ HLAVAČKA, Milan, *Jubilejní výstava 1891*, Praha, 1991, s. 43.

„*sekce E a F umělecký průmysl*“ zapůjčil na výstavu čtyři bohatě vyřezávané, pozlacené, listovým ornamentem ozdobené „*rámce obrazů*“ z počátku 18. století.⁴⁴⁹ Označení rámce obrazů napovídá, že se zřejmě jednalo pouze o ukázkou rámu bez obrazů. Pravděpodobně se jednalo o některé z rámu, které je možno ještě dnes spatřit v zámecké kapli v zámku v Doudlebách.⁴⁵⁰

Tato sekce E a F se nalézaly v levém křídle budovy retrospektivní výstavy, kde se vystavovaly předměty uměleckoprůmyslové. Památky byly vystaveny a rozříděny podle materiálu, ze které byly zhotoveny od textilu po kovové, a to zlaté církevní a světské v obecných kovech jako byly hodinové strojky a hodinky, cínové, měděné, bronzové a železné. Třetí vystavovaná skupina byly předměty z polodrahokamů a křišťálů, skleněné předměty, kamenné a hliněné předměty. Ve čtvrté skupině pak měly místo řezbářské výrobky vykládané různými materiály. Ve volné prostoru byl rozestaven nábytek, obrazy a zrcadla byla rozvěšena, *jakož i jiné věci, které nebylo třeba sklem chrániti.*⁴⁵¹

Možná právě na této výstavě vznikl Michaelův zájem o nejmodernější vynálezy a technický pokrok. Sám dokonce žádal několikrát o udělení patentů na stroje vylepšující práci se dřevem na pilách. První patenty si nechal Michale Bubna z Litic přihlásit již v roce 1910, kdy spolu s Alexandrem Rybákem, ředitelem závodu v Doudlebech, podal 29. dubna 1910 patent pod názvem Dachfalzziegel – rýhovaná střešní taška. V roce 1911 byl tento patent označen za nepotřebný.⁴⁵² Svůj záměr nevzdal. Od roku 1928 byl v kontaktu s panem Arnoštem Herrmannem, který ve své továrně zařizoval výrobu dřevařských pil a spolu s Michaelem vedl registrování patentů Michaelových patentů. V tomto roce Michael podal československý patent č. 34229 s názvem „*Vůz k vodorovné pile na rozmítání klad se stálou výškou a svíslou stavitelností klad*“, který byl patentovým úřadem přijat a chráněn od května 1930. Arnošt Herrmann jednal o udělení říšského patentů pro tento vynález. Michael chtěl tento vynález patentovat i v Americe. V roce 1931 Michaelovi v této záležitosti Herrmann napsal: „*Německý patent je těžké získat, ale je uznáván po celém světě.*“ Dále uvádí, že k jeho získání jim jistě pomohou kladné ohlasy od majitelů vylepšených pil a uvádí, že: „*dosud ani jeden reklamní článek jsem pile nevěnoval. Kdo na prohlídku do Doudleb přišel, vlastně koupil. Zájem byl živý.*“⁴⁵³

S udělením říšského patentů byl Michael úspěšný. V roce 1930 pak podal k

⁴⁴⁹ Rámce byly uvedeny jako položka č. 833. V katalogu byly také uvedeny rozměry vystavených kusů. Výška vystavených rámu byla 1,25 m a šířka 0,9 m. *Katalog retrospektivní výstavy (skupina XXV)*, Praha, 1891, s. 339; seznam přihlašovatelů předmětů na výstavu mezi kterými byl uveden i Michael Bubna z Litic byl zveřejněn i v novinách. *Národní listy*, roč. 31, č. 29 ze dne 29. ledna 1891, s. 3.

⁴⁵⁰ Zámecká kaple v Doudlebách nad Orlicí je jedinou místností v zámku, kde se zachoval původní inventář a vybavení.

⁴⁵¹ Popis a úvod k výstavě *Katalog retrospektivní výstavy (skupina XXV)*, Praha, 1891, s. 231-235.

⁴⁵² Rozhodnutí patentového úřadu ze dne 16. listopadu 1911, že patent č. 48099 není potřebný. SOA Zámrska, RA Bubnů z Litic, kart. 29, neinventarizováno.

⁴⁵³ Dopis pro Michaela bubnu z Litic ze dne 24. června 1931. SOA Zámrska, RA Bubnů z Litic, kart. 29, neinventarizováno.

československému patentovému úřadu ještě k patentování další zlepšující vynález k pile a to: *Samočinně poddajné napínací uložení posuvného kotouče*. Tento patent s číslem 45454 se stal chráněným od dubna 1933.⁴⁵⁴

4.5 Syn Mikuláš Bubna z Litic

Po ukončení studií na v roce 1916 na C. k. českém státním gymnáziu na Malé straně v Praze se Mikuláš věnoval spolu s otcem správě statku. Především za jeho nepřítomnosti během Michaelových vojenských povinností v průběhu první světové války. Mikuláš se bojů a války samotné nikterak nezúčastnil, jelikož již v roce 1915 by ze zdravotních důvodů uznán neschopným vojenské služby.⁴⁵⁵

V listopadu roku 1926 se Mikuláš oženil ve Vídni s dvaadvacetiletou Margarethou Hansy (14. 10. 1902–16. 5. 1946), dcerou MUDr. Franze Hansy a Marie Theresi Hansy. Franz Hansa byl plicní lékař v rakouském Semmeringu, kde vlastnil léčebnu Kurhaus.⁴⁵⁶

Margarethu pak v Doudlebech uvítala její tchyně Eleonora slovy: „česky se nikdy nenaučíš a v Doudlebách si nikdy nezvykneš.“⁴⁵⁷

V srpnu následujícího roku se Mikulášovi narodil syn Adam Vít (*14.8.1927) a o dva roky později dcera Eleonora Marie Terezie (24. 4. 1929).

Během období První republiky Mikuláš postupně převzal správu rodinného panství. I když byl majitelem panství nadále Mikulášův otec Michael. O Mikulášově správcovství dobový tisk otisk: „*Mnoho roků se věnoval a věnuje výhradně jenom správě svého panství Doudleby-Jelení, kde se zejména přičinil o rozkvet jeho lesnictví. V kruzích hospodářských znalců byl velkostatek Doudleby-Jelení vždy označován jako objekt zemědělsky nejpokročilejší, jehož hospodářství je příkladné a jehož majitel vždy plně chápe význam svého podniku pro celý kraj, a proto je znám okolnímu obyvatelstvu daleko široko a těší se jeho úctě. Na tomto podkladě spočívá poměr opravdu pěkný a srdečný, ve kterém pánové doudlebského velkostatku žili se svým okolím.*“⁴⁵⁸ Mikuláš se stal prvotřídním lesním odborníkem a na Doudlebském panství uplatňoval nejnovější metody zalesňování.⁴⁵⁹

⁴⁵⁴ Rozhodnutí patentového úřadu ze dne 16. listopadu 1930, pro patent č.45454. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 29, neinventarizováno.

⁴⁵⁵ Propouštěcí list Mikuláše Bubny z Litic ze dne 20. října 1915. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 2, neinventarizováno.

⁴⁵⁶ Tuto léčebnu spolu s vilou rodiny Hansy počátkem druhé světové války Němci nuceně vykoupili, z léčebny se stal lazaret a z vily byty pro vojenské lékaře. Doktor Hansy s manželkou koupily dům v Badenu poblíž Vídně, kam se přestěhovali. DUJKOVÁ roz. BUBNA-LITIC, Eleonora, *Vzpomínání*, s. 9.

⁴⁵⁷ DUJKOVÁ roz. BUBNA-LITIC, Eleonora, *Vzpomínání*, s. 10.

⁴⁵⁸ Tento text doprovázel popis Mikuláše Bubny z Litic jako nového ministra zemědělství. Ve stejném znění vyšel hned v několika novinách. *Našinec*, roč. 76, č. 28 ze dne 4. února 1940, s. 1.; *Moravská orlice*, roč. 78, č. 28 ze dne 4. února 1940, s. 1.; *Český deník*, roč. 28, č. 33 ze dne 4. února 1940, s. 1.

⁴⁵⁹ VOTÝPKA, Vladimír, *Příběhy české šlechty*, s. 152.

V době ohrožení Československé republiky nacistickým Německem ve třicátých letech 20. století se česká šlechta přihlásila k českému národu prostřednictvím tří deklarácí, o nichž byla již výše řeč. Mikuláš Bubna z Litic se podepsal pod třetí z nich, deklaraci v roce 1939. Svou neúčast v předešlé deklaraci šlechty ze září roku 1938 ospravedlňoval v dopise z 18. září téhož roku, kde uvádí: „*Nepovažoval jsem za nutné připojit se k přihlášení mých sousedů. Jsem však hrdý, že jsem toto prohlášení učinil již o mnoho dříve do Vašich rukou při mé návštěvě u Vás v Kostelci nad Orlicí. Na mém stanovisku se nic nezměnilo a nepovažoval jsem za nutné toto opřítovat.*“⁴⁶⁰ Podle Dity Jelínkové, které tento dopis cituje se zřejmě jednalo o reakci na návštěvu ministra veřejných prací Jana Dostála v Kostelci nad Orlicí 15. dubna 1939. Patrně i jemu byl tento blíže neadresovaný dopis určen.⁴⁶¹

Počátkem února roku 1940 byli jmenováni noví ministři, ministr zemědělství a ministr průmyslu, obchodu a živností. Zatímco ministrem průmyslu, obchodu a živností byl 3. února 1940 jmenován Jaroslav Kratochvíl⁴⁶², který nahradil ve funkci Vlastimila Sádka. Ministrem zemědělství se téhož dne stal hrabě Mikuláš Bubna z Litic. Mikuláš se stal prvním aristokratickým ministrem ve vládě od roku 1918. O čtyři dny později převzal úřad od Jaroslava Krejčího, dočasného ministra, který funkci zastával po Ladislavovi Feierabendu, který uprchl do londýnského exilu.⁴⁶³

Mikuláš z Bubna se nikdy před tím výrazně politicky neangažoval. O jmenování nových ministrů informoval denní tisk. K Bubnovi se vyjádřili, že: „*nikdy nevystupoval na veřejnost v životě politickém a v životě veřejném vůbec, od mládí se však zajímal o sport, sportovních podniků se také činně účastnil a východočeským sportovcům je jeho osobnost i činnost velmi dobře známa.*“⁴⁶⁴

O několik dní později jmenování ministrů noviny hodnotili takto: „*Přihlédneme-li k osobním vlastnostem nově jmenovaných členů vlády, seznáme, že noví ministři jsou z těch skupin občanstva, které se dosud patřičně nepodílely na vládním výkonu....Po prvé od světové války je zemědělský resort podřízen vedení muže, který je znám přímo proslulou abstinencí od věci stranické politiky a při tom odbornou zdatností, jejíž skutečné výsledky lze snadno zjišťovat.....skutečnost, že dva noví členové vlády nemají politické minulosti, není jim ke škodě, ale spíše posiluje jejich kvalifikaci k vykonávání ministerských úřadů.*“⁴⁶⁵

Autor tohoto článku nezapomněl připomenout osud české šlechty po zániku monarchie

⁴⁶⁰ Citováno dle: JELÍNKOVÁ, Dita, *Mikuláš Bubna z Litic a jeho role v protektorátní politice*, in: Válečný rok 1941 v československém domácím a zahraničním odboji. Sborník k mezinárodní konferenci. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha, 2011, s. 73.

⁴⁶¹ Tamtéž.

⁴⁶² Jaroslav Kratochvíl se narodil v roce 1901, vystudoval českou univerzitu Karlovu, kde v roce 1923 získal titul doktora práv. O rok později vstoupil jako tajemník do Svazu majitelů dolů, kde byl v roce 1939 jmenován náměstkem ředitele. *Český deník*, roč. 28, č. 33 ze dne 4. února 1940, s. 1.

⁴⁶³ JELÍNKOVÁ, Dita, *Mikuláš Bubna z Litic*, s. 74-75.

⁴⁶⁴ *Našinec*, roč. 76, č. 28 ze dne 4. února 1940, s. 1.; *Moravská orlice*, roč. 78, č. 28 ze dne 4. února 1940, s. 1.; *Český deník*, roč. 28, č. 33 ze dne 4. února 1940, s. 1.

⁴⁶⁵ *Našinec*, roč. 76, č. 30 ze dne 7. února 1940, s. 1.

a jejího odstranění do pozadí: „V uplynulých dvaceti letech byla česká šlechta, která v celých našich dějinách hrála tak důležitou roli, vyřazena z politického života. Stalo se tak jednak vlivem událostí, zběhnuvších se v prvních letech trvání bývalé republiky, jednak proto, že mnozí šlechtici se veřejné činnosti úmyslně stranili. Bude proto velkým a čestným úkolem hraběte Mikuláše z Bubna a Litic, potomka slavného českého rodu, aby právě svou prací překlenul to, co v posledních letech oddělovalo šlechtu od ostatního národa“⁴⁶⁶

V závěru článku pak bylo čtenáři připomenuto, že: „Česká šlechta byla vždy národu věrná, ať už v dobách státoprávních bojů, nebo v dnešní době. Potřebujeme v čele národa jen šlechtice, a to šlechtu ryzího srdce a poctivosti, bez ohledu, zda jeho kolébka stála v zámku nebo v podzámčí.“⁴⁶⁷

Ve všech novinových listech byla větší pozornost novinářů upozorňující čtenáře o jmenování nových ministrů ve vládě upřena na úkor Jaroslava Kratochvíla právě na Mikuláše Bubnu z Litic, kde kromě jeho stručného životopisu a rodinném zázemí čtenáři byli informováni i o historii rodu Bubnů z Litic prostřednictvím otištěného hesla „Bubna z Litic“ z Ottova slovníku naučného.⁴⁶⁸

Rozhodnutí angažovat do protektorátní vlády šlechtice byl promyšlený krokem. Jak ve svých pamětech uvádí český právník a diplomat Hubert Masařík: „Šlo o promyšlený krok, sledující nejen zřetele co nejširší celonárodní fronty proti okupantům, ale též reflektující skutečnost, že Hitler, Göring, Goebbels i ostatní nacističtí pohlaváři se rádi obklopovali aristokracií a respektovali i jejich tituly.“⁴⁶⁹ A tak kromě Mikuláše Bubny z Litic působili ve vedoucích funkcích Národního souručenství za vlády generála Eliáše hrabě Hugo Strachwitz, hrabě Karel Belcredi a princ Frantšek Schwarzenberg.

Masařík dále k obsazení místa ministra zemědělství uvedl, že původně se uvažovalo nabídnout toto místo hraběti Karlu Belcredimu, ten však byl v té době již špatně zapsán u gestapa, a tak jeho jmenování nepřicházelo v úvahu.⁴⁷⁰

Aby se pak o novém kandidátovi dověděl něco bližšího, obrátil se Masařík na dr. Kunteho, který prý býval domácím učitelem v rodině Bubnů z Litic, ten uvedl, že: „Mikuláš Bubna sice není génius, ale zato je charakterní a česky cítící muž.“⁴⁷¹

Zpětně zhodnotil Masařík působení Mikuláše na pozici ministra zemědělství slovy: „dnes mohu konstatovat, že nás hrabě Bubna v nejmenším nezklamal a svou politickou roli sehrál dobře a čestně. Úřední agendě, pravda, příliš nerozuměl, byl však neústupný, nebojácný vlastenec a antinacista, stejně jako jeho rakouská manželka, která nám občas

⁴⁶⁶ Tamtéž.

⁴⁶⁷ Tamtéž.

⁴⁶⁸ *Našinec*, roč. 76, č. 28 ze dne 4. února 1940, s. 1.; *Moravská orlice*, roč. 78, č. 28 ze dne 4. února 1940, s. 1; *Český deník*, roč. 28, č. 33 ze dne 4. února 1940, s. 1.

⁴⁶⁹ MASAŘÍK, Hubert, *V proměnách Evropy: Paměti československého diplomata*, Praha, 2002, s. 314.

⁴⁷⁰ Tamtéž.

⁴⁷¹ Tamtéž, s. 315.

přinášela cenné zprávy z aristokratických kruhů.“⁴⁷²

Pár měsíců po jmenování do úřadu došlo k výraznějšímu střetu Mikuláše Bubny z Litic s nacistickou okupační mocí. Dne 18. května 1940 měl Mikuláš zahájit v Praze dvacátou hospodářskou výstavu a v Ústřední síni Průmyslového paláce za přítomnosti říšského protektora Konstantina von Neuratha přednést zahajovací projev v českém i německém jazyce. Text, který Mikuláš sám vypracoval, se vztahoval pouze k hospodářskému tématu a k výstavě, byl schválen státním komisařem Grossem.

Nedlouho na to ale bylo z úřadu kulturního referenta říšského protektora telefonicky nařízeno, aby projev byl doplněn politickým tématem. Mikuláš odmítl ve svém projevu se jakkoliv k politické situaci vyjadřovat, po nátlaku, který byl na něj vyvinut, však byl nucen projev upravit doplnit. Celý projev byl pozměněn pouze ve dvou větách, kdy se Mikuláš vyjádřil, že v *„německém národě, který se semknul za myšlenku přetvoření evropského života, přičemž velká vítězství statečné německé armády rychlými kroky přibližuje konečné řešení.“*⁴⁷³

I přes požadování Grosse, aby Mikuláš coby ministr pronesl další politický projev, hrabě Bubna tak až do konce svého působení ve funkci ministra nikdy neučinil.

Dalšího vzdoru vůči protektorátní německé politice a Mikuláše Bubny z Litic byl svědkem Hubert Masařík, který ve svých pamětech uvedl tuto příhodu: *„Při jedné příležitosti jsem měl ministry profesora Kaprase a hraběte Bubnu představit K. H. Frankovi. Rozhovor netrval ani pět minut a Frank už začal dle svého zvyku hrubě a urážlivě mluvit o českém národu. Nato Bubna vstal, změřil si Franka očima a prohlásil, že přišel na zdvořilostní návštěvu jako ministr, ale urážet se nenechá, ani ironizovat, to raději okamžitě odejde. Frank kupodivu ihned zkontroloval a zbytek návštěvy proběhl bez incidentu.“*⁴⁷⁴

V souvislosti s tímto incidentem pak následně Masařík k osobě Mikuláše Bubny z Litic dodává, že: *„Ve všech situacích, kdy bylo třeba rozhodně vystoupit proti nacistům, jsme se mohli na Bubnu spolehnout“.*⁴⁷⁵

Počátkem roku 1941 došlo k dalšímu incidentu vlády s protektorátní vládou prostřednictvím K.H. Franka, ten ostře zaútočil na české legionáře a žádal, aby všichni legionáři byli propuštěni z veřejných služeb. Důsledkem tohoto Frankova prohlášení bylo promýšlení podání demise celé vlády. Formální návrh a demisi vlády měl na žádost generála Eliáše podat Mikuláš Bubna z Litic. V této věci se měl vyjádřit slovy: *„Nemohu říci, že by mně legionáři zrovna byli nejbližší, ale zde jde o český národ jako o takový a o Eliáše osobně. Jsem Čech a Eliáš je můj přítel. I kdyby mne to mělo stát vězení gestapa, tak půjdu s Eliášem do konce. Uznávám plně politické důvody pro demisi, už jsme konečně hráli komedii dost*

⁴⁷² Tamtéž.

⁴⁷³ JELÍNKOVÁ, Dita, *Mikuláš Bubna z Litic*, s. 75-76.

⁴⁷⁴ MASARÍK, Hubert, *V proměnách Evropy*, s. 315.

⁴⁷⁵ Tamtéž.

*dlouho a já jsem ochoten dát návrh na úplnou a hromadnou demisi.*⁴⁷⁶ I když většina ministrů stála za Eliášem a byli ochotni demisi podat, nakonec k tomu nedošlo.

Po nástupu nového říšského protektora Reinharda Heydricha, se Heydrich ostře vyjádřil své nespokojení s vedením ministerstva zemědělství. Kritizoval vedení Mikulášova resortu kvůli nedostatečným dodávkám potravin z venkova. Mikuláš Bubna z Litic prý nebyl dostatečně ochotný se podřizovat nacistickým požadavkům a z venkova nedostal vše, co bylo možné získat, byl „*měkký*“ a „*nevýkonný*“.⁴⁷⁷

Není proto divu, že v obnoveném kabinetu, k jehož zřízení přistoupil Heydrich v rámci „politické neutralizace“ Protektorátu,⁴⁷⁸ hrabě Mikuláš Bubna z Litic již nezasedla. Jeho funkci převzal 19. ledna 1942 Adolf Hrubý.⁴⁷⁹

Po zatčení Aloise Eliáše v září 1941 a zostření poměrů po nástupu Reinharda Heydricha došlo k zatčení i několika spolupracovníků Mikuláše Bubny z Litic na ministerstvu. Zatčeni byli Otokara Frankenberga, sekční šéf Ministerstva zemědělství, Jan Pedála, oborový rada Ministerstva zemědělství a Ludvík Vaňka, rezidiální šéf Ministerstva zemědělství, kterého hrabě Bubna na své ministerstvo přivedl nedlouho po svém nástupu. Do té doby působil Vaňka na ministerstvu dopravy.

Mikulášovi se podařilo u Heydricha docílit propuštění Jana Pedála, ale další jeho kolegové byli popraveni. Ludvík Vaněk byl zastřelen během heydrichiády 31. května 1942 a Otokara Frankenberga popravili již během prvního stanného práva 10. října 1941.⁴⁸⁰

I sám Mikuláš se musel před německou mocí nějakou dobu skrývat. Mikulášova dcera Eleonora na to po letech vzpomínala slovy: „*Otcův ministerský tajemní doktor Vaněk byl popraven, tatínka někdo včas varoval a stačil ještě odjet na Moravu. Nevím, kde byl a u koho se skrýval, možná u Strachwitzů ve Zdounkách, byl pryč asi šest týdnů, potom se zdržoval střídavě v Praze a v Doudlebcích na našem panství, na které sice nebyla uvalena vnucená správa, ale byl tam dosazen protektorátní dohled z okresního hejtmanství v Rychnově nad Kněžnou.*“⁴⁸¹

Těště po skončení války byl Mikuláš Bubna z Litic 14. května 1945 zatčen a na čtrnáct měsíců držen ve vazbě v Pankrácké věznici. Teprve v březnu následujícího roku bylo proti němu vzneseno obvinění. Z celkem jednatřiceti svědků, kteří svědčili v Mikulášově případu, pouze jediný svědek mluvil o Mikulášovi negativně. Tímto svědkem byl Jaroslav Mrkvička,

⁴⁷⁶ Tamtéž, s. 342

⁴⁷⁷ TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert: *Obžalovaná je vláda*, Praha 1999, s. 48.

⁴⁷⁸ Podle Heydricha nastal čas k reorganizaci protektorátní vlády 29. listopadu 1941, kdy zaslal Háchovy přípis, ve kterém ho informuje o tom, že po osamostatnění Slovenska a zřízení Protektorátu se území bývalého státu zmenšilo a začlenilo do Velkoněmecké říše, a proto Čechy a Morava nadále nepotřebují tak rozsáhlý státní aparát jako dříve. Požadoval proto například zrušení například Ministerstva veřejných prací a Ministerstva sociální a zdravotní správy. Tamtéž, s. 48.

⁴⁷⁹ JELÍNKOVÁ, Dita, *Mikuláš Bubna z Litic*, s. 80.

⁴⁸⁰ Tamtéž, s. 79.

⁴⁸¹ Citováno dle: VOTÝPKA, Vladimír, *Příběhy české šlechty*, Praha-Litomyšl, 2002, s. 151.

který si zřejmě touto cestou chtěl s Mikulášem Bubnou vyřídit své osobní spory. Mrkvička v roce 1940 slovně napadl při podzimní schůzi výboru národního souručenství Mikuláše bubnu s nařčením z neodbornosti a vytýkal mu, že se v chladírnách kazí maso. Následná inspekce nic takového neprokázala a Mrkvička byl na návrh Bubny zbaven členství ve správní radě Českomoravského svazu.⁴⁸²

Ostatní vypovídající svědci se o Mikulášovi Bubnovi z Litic vyjadřovali veskrze pozitivně. Vesměs všichni se shodli na tom, že Mikuláš patřil k nejstatečnějším ministrům protektorátní vlády a své české smýšlení a nepřátelský postoj vůči nacismu dával jasně najevo.⁴⁸³

Po válce vypověděl Karel Vaněk, bratr popraveného Bubnova spolupracovníka na ministerstvu, že Mikuláš Bubna věděl o účasti jeho bratra v odboji a prý s ním v tomto směru i spolupracoval. O tom byl přesvědčen a své tvrzení podpořil příběhem, kdy prý při návštěvě svého bratra Ludvíka se setkal v jeho bytě s Aloisem Eliášem a Mikulášem Bubnou, kteří zde měli jakousi schůzi. Ludvík bratra požádal, aby opustil místnost a upozornit, aby o schůzce nikde nemluvil. Podle Karla Vaňka byly tyto chůze relativně časté. Co se na nich projednávalo nevěděl, kromě toho že nějak souvisely se zásobováním a přemísťováním zásob na různá místa tak, aby byly vyjmuty z německé evidence.⁴⁸⁴

Mikuláš měl ve vězení poměrně volný režim. Jak vzpomínala jeho dcera Eleonora: „*Mohli jsem mu při návštěvě přinést prakticky cokoliv – jídlo, oblečení, knížky – a on nás pokaždé, když jsme odcházeli, doprovodil kus cesty k tramvaji. Pouštěli ho s naprostou samozřejmostí.*“⁴⁸⁵ I přes tento volný režim byla Mikulášova rodina perzekuována, když jí byl během Mikulášova uvěznění zabrán pražský byt na Malé Straně a dcera Eleonora musela odejít z gymnázia.

V květnu roku 1946 nečekaně zemřela Mikulášova manželka Margaretha. Mikuláš se pohřbu účastnil v doprovodu dvou policistů v civilu.⁴⁸⁶ V důsledku této události již Mikuláš přestal usilovat o rehabilitaci svého jména a pověsti před soudem. Tím se urychlilo jeho propuštění. Jeho zajištění ve vazbě skončilo dne 13. února 1947, kdy se usnesla Trestní nalézací komise Ústředního národního výboru hlavního města Prahy, že trestní vedení proti Mikuláši Bubnovi z Litic pro přestupek dekretu prezidenta republiky ze dne 27. října 1945, č. 138/45 Sb.⁴⁸⁷, se zastavuje s odůvodněním, že šetřením a výslechem svědků bylo zjištěno, že „*obviněný se choval za okupace velmi statečně, jako se na řádného Čecha sluší a patří. Tento*

⁴⁸² JELÍNKOVÁ, Dita, *Mikuláš Bubna z Litic*, s. 82.

⁴⁸³ Tamtéž.

⁴⁸⁴ JELÍNKOVÁ, Dita, *Mikuláš Bubna z Litic a jeho role v protektorátní politice*, in: *Válečný rok 1941 v československém domácím a zahraničním odboji*. Sborník k mezinárodní konferenci. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha, 2011, s. 80-81.

⁴⁸⁵ VOTÝPKA, Vladimír, *Příběhy české šlechty*, s. 152.

⁴⁸⁶ K popisu pohřbu DUJKOVÁ roz. BUBNA-LITIC, Eleonora, *Vzpomínání*, s. 25-26.

⁴⁸⁷ Zvaný též malý retribuční dekret, o trestání některých provinění proti národní cti. Vydán za účelem potrestání zločinů okupantů, kolaborantů a domácích zrádců.

postoj prokázal obviněný zejména jako člen Eliášovy vlády. ⁴⁸⁸

Situace v poválečném Československu nadále zůstávala a vyvrcholila únorovým převratem v roce 1948, který v důsledku znamenal konec svobody a demokracie na dalších jednapadesát let „*Opravdu těžce na tatínka však dolehly až události v osmačtyřicátém roce. Věděl, že je konec, konec na dlouhou dobu a po něho možná napořád. Na podzim téhož roku přešel s Adamem ilegálně hranice do Rakouska a zůstal ve Vídni. Už nikdy se nevrátil. Nemohl.*“⁴⁸⁹

Mikuláš spolu se synem Adame emigrovali 28. října roku 1948. Zatímco Adamova cesta pokračovala dál až do Austrálie, Mikuláš se usadil v Rakousku, kde se v roce 1950 podruhé oženil s Marií Malburgou (*16. 2. 1919), s níž měl syny Patrika (*13. 5. 1951) a Jindřicha Jana (*12. 2. 1953). Mikuláš zemřel v roce 1954 v rakouském Grazu, do své rodné země se již nikdy nevrátil.⁴⁹⁰

4. 6 Život v Doudlebech

V okolí Doudleb byl Michael velice ctěn a uznáván. V březnu roku 1899 byl již poněkolkáté Michael Bubna z Litic zvolen v Kostelci nad Orlicí do čtyřiaadvaceti členného zastupitelstva okresu Rychnov nad Kněžnou⁴⁹¹, ve kterém působil již od roku 1891.⁴⁹²

Zostřování rozbrojů mezi národy v habsburské monarchii vedlo k zavádění některých byrokratických inovací. Tak bylo v 80. letech 19. století zavedeno nařízení, které mělo vyřešit půtky s financováním českých a německých škol. Problém měl být odstraněn zřízením německých a českých školních rad volených národními kuriemi. V obcích, které na to přistoupily se musel volič nechat registrovat v jedné z obou kurií a mohl volit pouze do české nebo německé školní rady.⁴⁹³

Zemský výbor Království českého během svého zasedání 26. října 1904 mimo jiné jmenoval zástupcem výboru v kuratoriu rolnické školy v Kostelci nad Orlicí Michaela Bubnu z Litic.⁴⁹⁴ Zástupcem tohoto kuratoriu byl na rolnické škole v Kostelci nad Orlicí několik let. Zástupci zemského výboru ho například opět jmenovali zástupcem zemského výboru v roce

⁴⁸⁸ JELÍNKOVÁ, Dita, *Mikuláš Bubna z Litic*, s. 82.

⁴⁸⁹ Citováno dle: VOTÝPKA, Vladimír, *Příběhy české šlechty*, s. 152.

⁴⁹⁰ POUZAR, Vladimír: *Almanach*, s. 47-49.

⁴⁹¹ Do zastupitelstva byli nově zvoleni: Josef Schutz, statkář v Častolovicích, který obhájil místo starosty, do výboru okresního na prvním místě byl zvolen Michael hrabě Bubna z Litic, Moravec Antonín, továrník v Kostelci n. Orlicí, Hlaváček Vincenc, stav. V Kostelci, Šeda Jan, rolník v Tutlekách, Škop J., rolník ve Žďáře, Till Matyáš, správce velkostatku v Borohrádku. *Národní listy*, roč. 39, č.81 ze dne 22. března 1899, s. 3.

⁴⁹² Pozvánka k valné schůzi okresního zastupitelstva v Kostelci nad Orlicí na den 17. prosince 1891 a následná pozvánka na schůzi zastupitelstva na den 18. ledna 1894. SOA Zámorsk, Velkostatek Doudleny nad Orlicí-Horní Jelení, Pozemková držba, kart. 76, sign. I/1.

⁴⁹³ GLASSHEIM, Eagle, *Urození nacionalisté*, s. 35-36

⁴⁹⁴ *Národní politika*, roč. 22, č. 305 ze dne 4. listopadu 1904, s. 4.

1911.⁴⁹⁵

V roce 1906 byl položen tisící kilometr zemských drah a slavnostně otevřena dráha Doudleby-Vamberk-Rokytnice. právě v Doudlebách se napojovala trať a hlavní severozápadní dráhu. Slavnostního otevření se účastnilo mnoho šlechticů, starostů obcí a jiných významných osobností kraje. Hrabě Michael Bubna z Litic byl jedním z vamberských koncesionářů, kteří se podíleli na stavbě trati.⁴⁹⁶ Ostatně šlechta byla tradičním podílníkem nejen na stavbě železničních tratí, ale podílela se i na projektech pro splavnost řek, výstavbu, infrastrukturu a pod.⁴⁹⁷

Kromě dění ve svém rodném kraji působil i na čestných místech českých reprezentačních plesů ve Vídni. Během prvního českého reprezentačního plesu, který se uskutečnil 10. února 1912 byl Michael Bubna z Litic jedním z představitelů čestného výboru.⁴⁹⁸ Druhý se pak konal o rok později a i zde byl Michael na předních místech mezi členy čestného výboru Michael Bubna z Litic⁴⁹⁹

Z výčtů pozemků v předešlé kapitole věnující se majetku Bubnů z Litic je patrné, že Bubnové nikdy nebyli příliš velkými pozemkovými majiteli a rozhodně se nemohli řadit po bok nejbohatších šlechtických rodin jako byly Schwarzenbergové či Lichtenštejnové. Majetková situace Bubnů z Litic se navíc po roce 1809 ještě více zkomplikovala.

Aby alespoň trochu zajistil finančně své dcery, nechal Michael Bubna z Litic již v červnu roku 1902 rozdělit vlastnické právo na mlýn v Doudlebech na polovinu mezi své dcery.⁵⁰⁰

Mikuláš neustále balancoval s finančními zisky. V roce 1905 byl Michael ručitelem své manželky Eleonory, která si za účelem splátky jistého dluhu vypůjčila od Spořitelního spolku v Doudlebech částku ve výši 20 000 K. Půjčka byla zřejmě úmyslně napsaná na Eleonoru, aby v případě jejího nesplacení nepřišly problémy se zadlužením velkostatku. Lhůta splatnosti půjčky z původních dvou let se postupem času prodlužovala až do roku 1913. Dlužních úpisů, kterých pak bylo na Eleonoru vystaveno do roku 1914 ještě několik, všechny za účelem splacení dluhu.⁵⁰¹

⁴⁹⁵ Do kuratoria německé rolnické školy v Budějovicích pak byl ten den jmenován V. Seim. *Národní politika*, roč. 29, č. 34 ze dne 3. února 1911, s. 5.

⁴⁹⁶ Popis slavnostního otevření trati *Národní politika*, roč. 24, č. 285 ze dne 16. října 1906, s. 4; *Národní listy*, roč. 46, č. 284 ze dne 15. října 1906, s. 2.

⁴⁹⁷ Podíl šlechty na železničním podnikání v habsburské monarchii a zastoupení šlechty ve správních radách POPELKA, Petr, *Podíl šlechty na železničním podnikání v habsburské říši. Základní srovnání situace v Anglii, Německu a habsburské říši*, In: Šlechtic podnikatelem - podnikatel šlechticem: šlechta a podnikání v českých zemích v 18. - 19. století: výstup z mezinárodní konference pořádané ve dnech 8.-9.11.2007 Ostravskou univerzitou v Ostravě a statutárním městem Ostrava, Ostrava, 2007, s. 188.193.

⁴⁹⁸ *Národní politika*, roč. 30, č. 40 ze dne 10. února 1912, s. 7; druhý ročník plesu se konal o rok později a i zde je Michael Bubna z Litic na předním místě mezi členy výboru. *Národní politika*, roč. 31, č. 25 ze dne 26. ledna 1913, s. 9.

⁴⁹⁹ *Národní politika*, roč. 30, č. 40 ze dne 10. února 1912, s. 7; druhý ročník plesu se konal o rok 26. února 1913. *Národní politika*, roč. 31, č. 25 ze dne 26. ledna 1913, s. 9.

⁵⁰⁰ Výpis z pozemkové knihy ze dne 19. prosince 1947. SOA Zámorsk, Velkostatek Doudleby nad Orlicí-Horní Jelení, kart. 76, inv. č. I/1.

⁵⁰¹ Dlužní úpisy Eleonory Bubny z Litic, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4., neinventarizováno.

S finančními obtížemi se potýkala i moravská větev rodiny. V lednu 1888 ve Křtinách zemřel ve věku osmdesáti dvou let hrabě Vincenc Bubna z Litic, c. k. komoří a major mimo službu, majitel zábrdovického panství.⁵⁰² Na jeho syny Karla a Emanuela byl vzápětí uvalen konkurs.⁵⁰³ Karel měl být v té době zadlužen částkou ve výši 700 000 zl. a Emanuel 120 000 zl.⁵⁰⁴

V letech 1892 a 1894 uvedl Michael Bubna z Litic v osobním dokladu pro vojenské účely roční příjem 30 000 zl.⁵⁰⁵ Tato suma zřejmě jen těsně pokrývala všechny potřebné výdaje postupně se rozrůstající rodiny Bubnů z Litic.

V roce 1913 dokonce Michael žádal pražského kardinála Lva Skrbenského svobodného pána z Hřiště (1863-1938) o udělení místa pro své dvě děti do šlechtické nadace Graf Millesimo'schen Stiftungszätze.

Hraběcí Millesimovský ústav šlechticů *Gräfllich Millesimo'sche Damenstift* byl založen v roce 1785 v Praze hrabětem Janem Josefem Millesimem.⁵⁰⁶ Ústav byl původně určen pro dvanáct dam ze šlechtických rodin, kterým bylo ročně vypláceno mezi 800 a 1200 zlatými. V roce 1847 císař Ferdinand zvýšil počet míst na 50. od toho roku také připadlo právo přiznávat místa v této instituci pražskému arcibiskupovi.⁵⁰⁷

Později bylo zřízeno i oddělení pro mladé šlechtičky, právě o jedno z šesti možných míst v tomto oddělení žádal Michael pro svého mladšího desetiletého syna Zdenka. Zároveň žádal i o jedno z míst pro jednu ze svých dcer: již osmnáctiletou Margarethu Marii nebo šestnáctiletou Marii Eleonoru.⁵⁰⁸

Ústavy šlechticů plnily všeobecně významnou sociální úlohu. Příjmy z nadací umožňovaly šlechticům z nemajetných rodů či z rodin s početným potomstvem existenci na patřičné úrovni. Šlechtičky byly přihlašovány do jednotlivých ústavů v co nejmladším věku. Po splnění nezbytných povinností jako byly doložení původu s náležitým počtem šlechtických předků, příbuzenských svazků a zásluh rodiny byly zařazeny do seznamu čekatelek. Poku se uvolnilo místo v době, kdy již byla vdaná, bylo dovoleno, aby podstoupila své místo mladší sestře, pokud splnila stejné požadavky.⁵⁰⁹

⁵⁰² *Moravská orlice*, roč. 26, č. 4 ze dne 5. ledna 1888, s. 2.

⁵⁰³ *Moravská orlice*, roč. 26, č. 7 ze dne 10. ledna 1888, s. 3.

⁵⁰⁴ *Přítel dělníků*, roč. 5, č. 1 ze dne 15. ledna 1888, s. 3.

⁵⁰⁵ Personalnachweis poručíka Michaela Bubny z Litic ze dne 3. října 1892 a ze dne 5. listopadu 1894. SOA Zámbrsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁵⁰⁶ Šlechtický rod Millesimo – Caretto byl starý šlechtický rod původem z Itálie povýšený již v roce 1440 do říšského hraběcího stavu. Po Bílé hoře získali český inkolát a východočeské statky, ze kterých následně zřídili rodový fideikomis. Hrabě Jan Josef (1724-1800), držitel rodového fideikomisu vytvořil z Ronova nad Doubravou a Třemošnice u Čáslavi Millesimovskou nadaci na podporu zchudlých šlechticů. Jeho příbuzní se pokusili vytvoření nadace zabránit a po jeho smrti zpochybnit, ale po dlouhých soudech nakonec nadace majetek získala. MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách a na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, díl I. A-M*, Praha, 2008, s. 642.

⁵⁰⁷ ŽUPANIČ, Jan: *Nová šlechta rakouského císařství*, Praha 2006, s. 238.

⁵⁰⁸ Žádost Michaela Bubny z Litic kardinálu Lvovi Skrbenskému ze dne 19. března 1913. SOA Zámbrsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

⁵⁰⁹ ŽUPANIČ, Jan: *Nová šlechta rakouského císařství*, Praha 2006, s. 238.

Ve své žádosti Michael zdůraznil, že všechny jeho uvedené děti, on i jeho manželka Eleonora Marie jsou pokřtěni a římskokatolického vyznání. K požadavku na starobylý šlechtický původ doložil Michael toto v žádosti vlastnoručně psaným rodokmenem počínajícím Otíkem rytířem z Bubna a úředním potvrzením c. k. zemského soudu v Praze ze dne 5. března 1913 o patřičném počtu šlechtických předků, konkrétně deseti.⁵¹⁰

Nemajetnost své rodiny, která byla rovněž jedním z předpokladů pro přijetí do nadace, doložil Michael Vysvědčením o nemajetnosti sepsaném 14. února 1913 starostou Doudleb nad Orlicí, ve kterém sděluje, že: „*řečený hraběcí svěřenství k němuž náleží deskový velkostatek Doudlebský, Jelení a Bláto nemá zvláštního majetkového významu co do výnosnosti a užitků držitele připadajících.*“⁵¹¹

Sám pak dodává, že ze svěřeneckého fideikomisu pro jeho potřebu zůstává pouze malá část výnosu, která po jeho smrti celá připadne staršímu synovi Mikulášovi.

Rok 1918 žádný ze současníků nemohl prožívat bez emocí. Zatímco všem se ulevilo a oslavovali konec Velké války jedna skupina s nadšením uvítala zrod nové republiky zatímco druhou zasáhl konec monarchie. Právě šlechta byla v té skupině, která v roce 1918 ztratila část svého sebeurčení. Jistě i pocity Michaela byly smíšené. Vladimír Votýpka k tomu uvádí: „*Byl korunní Čech, ale sám sebe viděl jen v rámci konstituční monarchie a za panovníka uznával jedině císaře. Rozbití Rakouska-Uherska pokládal za zradu a později pozemkovou reformu přímo za ránu dýkou do zad. Tím pro něho mnohé skončilo, a jako dřív v sobě dokázal zmobilizovat energii a elán, náhle o ně přišel. Ustrnul a znehybněl, v zámku se nesmělo s ničím hýbat, nic se neobnovovalo, nic nového se nezřizovalo, dokonce ani staré stromy v parku se nesměly kácet a nové vysazovat.*“⁵¹²

Pár měsíců po konci první světové války se provdala Michaelova prvorozená dcera Marietha. Marga, jak jí doma říkali, se dva měsíce po skončení války, koncem prosince roku 1918, provdala ve Vídni za JUDr. Wolfganga rytíře von Vintschgau zu Altenburg und Hohenhaus (6. 4. 1874–18. 4. 1945). Z tohoto manželství se postupně narodily tři děti: v září roku 1919 dcera Agnes přezdívaná Mausí, v říjnu 1921 syn Max Norbert a v březnu roku 1929 dcera Marie Verena.⁵¹³

Druhorozená dcera Marie Eleonora se provdala tři roky po své sestře 11. listopadu roku 1922 za Edmunda hraběte Attemse (28. 4. 1891–9. 9. 1972), majorátního pána na Ober-Kindbergu, Hartu a Lichteneggu ve Štýrsku. Marii Eleonoře a Edmundovi se narodily dvě děti. Prvorozený Max Ernest se narodil v září roku 1923 a Terezie Marie Eleonora v srpnu

⁵¹⁰ Žádost Michaela Bubny z Litic kardinálu Lvu Skrbenskému ze dne 19. března 1913. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

⁵¹¹ Vysvědčení o nemajetnosti. Příloha k žádosti Michaela Bubny z Litic kardinálu Lvu Skrbenskému ze dne 19. března 1913. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 4, neinventarizováno.

⁵¹² VOTÝPKA, Vladimír, *Příběhy české šlechty*, Praha – Litomyšl, 2002, s. 148.

⁵¹³ SKOPAL, Michael: *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 386.

roku 1927.⁵¹⁴

V červenci roku 1927 se uskutečnilo setkání maturantů gymnázia v Rychnově nad Kněžnou, kteří maturovali roku 1882. V tomto roce odmaturovalo na gymnázium čtyřiačtyřicet žáků a jeden privatista, Michael Bubna z Litic. Setkání u příležitosti 45. výročí maturity se účastnilo jedenáct maturantů. Ti ve dnech 18.-19. července zavzpomínali v Rychnově na svá studentská léta. Mezi účastníky setkání nechyběl ani Michael Bubna.⁵¹⁵ Toto setkání maturantů bylo posledním veřejným vystoupením Michaela Bubny z Litic.

Dne 5. května 1935 zemřela po dlouhé nemoci Michaelova milovaná manželka Eleonora. Eleonora byla během posledních třiceti let vážně nemocná. Nemoc ji poslední desetiletí upoutala na kolečkové křeslo a Eleonora dokázala hýbat pouze hlavou a byla tak odkázána na pomoc okolí. Michael nenechal svoji choť pohřbít v rodinné hrobce v Horním Jelení, ale na hřbitově v Doudlebách. Důvodem, proč se tak rozhodl bylo, aby ve svém pokročilém věku mohl hrob své ženy každý den navštěvovat. Vnučka Eleonora vzpomíná, že: „*Dědeček ji ctíl a miloval celý život.....chodil každý den a za každého počasí až do své smrti babičku na hřbitov navštěvovat.*“⁵¹⁶

Ze vzpomínky na bývalou hraběnkou zakázal Michael všem na zámku, aby kdokoliv hýbal s věcmi v místnosti, která byla jeho a Eleonořinou ložnicí. Jejich společná ložnice měla zůstat přesně ve stejném stavu, ve kterém byla v den úmrtí Eleonory. Služebná tam chodila uklízet tajně a bedlivě musela dbát na správné umístění věcí.⁵¹⁷

Eleonořinou smrtí pro Michaela mnohé skončilo. Do té doby pravidelně každý rok jezdil na návštěvy do Monte Carla, poprvé sem jel ještě s Eleonorou v roce 1896.⁵¹⁸ Michaela v Monte Carlu fascinovala neopakovatelná atmosféra, setkání s lidmi, které znal a po první světové válce mu místní prostředí navozovalo iluzi starých časů.⁵¹⁹ Po smrti manželky se tam již nepodíval.

Po Eleonořině smrti byla snad jedinou Michaelovou radostí jeho vnoučata, která ho pravidelně navštěvovala. Nejoblíbenější z nich byla Mausi, dcera Michaelovy nejstarší dcery Mariethy, která se snažila přijíždět za svým dědečkem do Doudleb z Rakouska co nejčastěji.

Vnučka Eleonora vzpomíná na návštěvy v pokoji u dědečka jako na místo „*kde jsme směli brnkat na klavír a dělat na jeho otomanu.*“⁵²⁰

Ke konci života Michaelovi již vynechával zrak i sluch. Celé hodiny sedával u

⁵¹⁴ Max Ernest zemřel počátkem ledna v roce 1944 v řadách wehrmachtu. SKOPAL, Michael: *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 386.

⁵¹⁵ Setkání maturantů popisuje *Národní politika*, roč. 60, č. 205 za dne 27. července 1927, s. 3.

⁵¹⁶ DUJKOVÁ roz. BUBNA-LITIC, Eleonora, *Vzpomínání*, s. 10.

⁵¹⁷ Tamtéž.

⁵¹⁸ Karta pro vstup na osm dní pro Michaela Bubnu z Litic a jeho ženu Eleonoru do Monte Carla ze dne 25. úora 1896. Zařazeno mezi legitimacemi spolků a klubů, ve kterých byl Michael Bubna z Litic činný. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁵¹⁹ VOTÝPKA, Vladimír, *Příběhy české šlechty*, s. 148.

⁵²⁰ DUJKOVÁ roz. BUBNA-LITIC, Eleonora, *Vzpomínání*, s. 13.

otevřených dvířek kachlových kamen na zámku, hrál si ruce, díval se do plamenů. Během těchto chvil jistě vzpomínal na milovanou manželku.

V posledních letech jeho života mu však nebylo dopřáno klidného stáří. Po válce žili spolu s Michaellem na zámku v Doudlebách jeho syn Zdenko a jeho dcery Marie a Věra.

Zdeněk Bubna se oženil 1. dubna 1933 ve Vídni s dvacetiletou Karolou svobodnou paní von Dürfeld zu Wels und Leuenburg (*8. 2. 1913). V prosinci roku 1935 se jim narodila první dcera, Marie Zdenka (*9. 12. 1935). v lednu roku 1938 se pak narodila druhorozená Monika Marie (*19. 1. 1938) a o rok později počátkem února přišla na svět nejmladší ze Zdenkových dětí Věra Marie (*9. 2. 1939). Manželství Zdenka a Karoly však nebylo příliš šťastné a v roce 1942 došlo k rozvodu. O dva roky později bylo manželství dokonce anulováno. Od té doby žil v Doudlebech střídavě sde pak bydlely i jeho dcery.⁵²¹

Bydlela tam i Marie Theresi Hansy, Mikulášova tchýně, které nikdo neřekl jinak než Resy. Ta se do Doudleb přestěhovala po smrti svého manžela a bydlela zde již od prosince roku 1944.⁵²² Zároveň tu bydlel i Michaelův vnuk Adam, který navštěvoval gymnázium v nedalekém Kostelci nad Orlicí. Michaelova vnučka Eleonora Dujková tuto společnost popsala slovy: „*Ti všichni dohromady se vůbec nesnášeli. Maminka mezi tím vším poletovala a snažila se všechno zvládnout a urovnat, seč jí síly stačily, ale moc jich neměla.*“⁵²³ V této době navíc byl zatčen i Michaelův syn Mikuláš. Nejistota nad jeho zatčením a hádavá atmosféra v zámku mu jistě na dělaly velké starosti.

V roce 1946 navíc zemřela Michaelova snacha Margaretha. Po jejím pohřbu se ze zámku vystěhovala zpět do Rakouska její matka Resa Hansy. Její odjezd neproběhl v klidu, jelikož si s sebou odvezla devět lodních kufrů plných nejrůznějších věcí ze zámku s prohlášením, „*že cokoliv kdy mamince (své dceři) dala, dala jenom jí a ne rodině Bubnů.*“⁵²⁴ V tomto roce 1946 se z Doudleb přestěhovala k matce do Vídně i Věra Bubna z Litic.⁵²⁵ Nadále zde však žila její sestra Marie, která dojížděla do měšťanské školy v Moravské Třebové.⁵²⁶

Michaelův vnuk Adam, který bydlel na zámku v Doudlebech, neměl během svých studií na gymnáziu v Kostelci nad Orlicí žádný finanční příjem ani kapesné. Důvodem toho byl správce statku, který neustále tvrdil, že hospodářství se ztrátové. Jelikož nebylo nikoho, kdo by zisky mohl překontrolovat, Michael již o vedení statku nejevil zájem a Mikuláš byl v té době v zadržovací vazbě, musel si Adam příležitostně přivydělávat hrou na kytaru.⁵²⁷

⁵²¹ SKOPAL, Michael, *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, s. 386-387.

⁵²² Policejní přihláška z 15. ledna 1946, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁵²³ DUJKOVÁ roz. BUBNA-LITIC, Eleonora, *Vzpomínání*, s. 21.

⁵²⁴ DUJKOVÁ roz. BUBNA-LITIC, Eleonora, *Vzpomínání*, s. 28.

⁵²⁵ Policejní odhláška Věry Bubny z Litic, den odchodu 7. října 1946, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁵²⁶ Žákovská průkazka Marie Bubna z Litic pro jízdy do školy v Moravské Třebové v období 1. září 1947-31. ledna 1948. SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

⁵²⁷ VOTÝPKA, Vladimír, *Příběhy české šlechty*, s. 151.

Michaelův syn Mikuláš žil spolu se svou dcerou Eleonorou a jejím manželem po propuštění z vazby nějaký čas v malém pražském bytě, kam se k nim po přijetí na vysokou školu přestěhoval i Mikulášův syn Adam. Po únoru 1948 se stále častěji v rodině začalo mluvit o emigraci. Mikuláš s Adamem nakonec v říjnu k tomuto kroku rozhodli.

5. Bubnové z Litic po roce 1948

Pro Michaela byl jistě rok 1948 těžkým obdobím, situace ve státě se vyostřovala vůči příslušníkům šlechty, syn a vnuk emigrovali a jeho druhorozený syn Zdeněk pod tíhou okolností podlehl alkoholu. Dne 3. června 1948 byl dokonce Zdenko Bubna z Litic trestním nálezem pokutován částkou ve výši 500 Kčs a v případě jejího nezaplacení ke 48 hodinám vězení. Důvodem tohoto rozhodnutí bylo: *„že se oddal soustavnému požívání alkohol. nápojů, čímž si přivádíte podnapilý stav. V tomto stavu pak vyvoláváte po příchodu do svého domova se svým otcem Michalem hádky. Při tom pohoršlivými nadávkami svému otci a surovým zacházením s ním rušíte dobrý mrav a slušnost a vzbuzujete veřejné pohoršení mezi ostatními obyvateli bydlícími v jedné budově.“* Poslední takovýto incident se podle tohoto trestního nálezu stal 9. dubna 1948, kdy v podnapilém stavu *„na svého otce stále křičel: Tady se postav do kouta, sedni si na židli, postav se, ven jdi, atd. Načež jste jej uchopil za límec kabátu a táhl jste jej z místnosti dveřmi ven na chodbu.“*⁵²⁸

Mikuláš spolu se synem Adame po dlouhém rozhodování nakonec 28. října roku 1948 emigrovali do Rakouska. Adam k tomu později řekl: *„Otec se cítil až zarytým Čechem. Ostatně maminka Rakušanka, která do okupace neuměla ani slovo česky, se kvůli Hitlerovi pustila do češtiny. Na konci války mluvila už plynule, jen s hrozným přízvukem, z velké nenávisti k nacistům se vlastně stala Češkou. Po válce otce zavřeli na čtrnáct měsíců do vyšetřovací vazby jako kolaboranta. Hodně se tím trápil. Pak mu sice vydali osvědčení o*

⁵²⁸ Trestní nález ze dne 3. června 1948, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, kart. 1, neinventarizováno.

*národní spolehlivosti a napsali dopis, že se nenašlo nic, co by svědčilo o jeho kolaboraci, ale po vítězství komunistů raději zvolil emigraci. Měl obavy, že ho zase uvězní. Myslím, že právě vězení ho zabilo; za pár let v Rakousku zemřel*⁵²⁹

Adamova cesta pokračovala až do Austrálie, kde dodělal vysokou školu, oženil se a z řidiče autobusu se vypracoval na ředitele školy.⁵³⁰ Mikuláš se usadil v Rakousku, kde se v roce 1950 podruhé oženil s Marií Malburgou (*16. 2. 1919), s níž měl syny Patrika (*13. 5. 1951) a Jindřicha Jana (*12. 2. 1953). Mikuláš zemřel v roce 1954 v rakouském Grazu, do své rodné země se již nikdy nevrátil.⁵³¹

Michael Bubna z Litic zemřel 9. března na svém rodném zámku v Doudlebech. Pohřbu, který se uskutečnil o pár dnů později, se účastnily snad všichni obyvatelé Doudleb. Přijelo mnoho příbuzných, známých i duchovních. Byl pochován po boku své milované manželky Eleonory a snachy Mariethy. Po smrti hraběte Michaela Bubny z Litic došlo k okamžitému záboru veškerého majetku komunistickou mocí. Ještě během pohřbu byl zámek zapečetěn. Po návratu z obřadu si již nikdo, ani příbuzní, nesměli ze zámku nic odnést.⁵³²

V zabraném zámku postupně došlo k rozkradení jeho vybavení. I když pokoje i depozitáře byly uzavřeny z komnat mizelo stříbro, míšenský porcelán, vzácné předměty ze skla, jídelní soubor Rosenthal pro čtyřicet osob, gobelíny, obrazy, koberce, a jiné vzácné věci. V blízkosti zámku se neustále objevovali neznámí lidé v autech. „*Nikde se snad nekradlo tak otevřeně a před zraky dosavadních vlastníků.*“⁵³³

Eleonora, na rozdíl od bratra Adama a otce Mikuláše, nemohla opustit svou rodnou zemi. Zůstala v republice. V roce 1948 se provdala za Petra Dujka. Nedlouho po svatbě byl Petr Dujka stranickými funkcionáři nucen k rozvodu, to však neučinil a v důsledku toho byl nejprve degradován z hodnosti podporučíka, kterou získal během působení na východní frontě, na vojína a následně vyhozen ze zaměstnání, kde působil jako nejmladší lesmistr v republice. Ztráta zaměstnání a nátlak na rozvod s Eleonorou se poté ještě několikrát opakovalo.

534

Druhorozený syn Michaela Zdeněk rovněž neodešel do emigrace. Po záboru majetku Bubnů v roce 1949 dožil ve starobinci v Olomouci. Zdeněk zemřel v září v roce 1967.⁵³⁵

Restituční zákony po roce 1989 umožnily neoprávněně odebraný majetek vrátit. Potomci bývalé šlechty podali po roce 1990 zhruba 200 žádostí o navrácení zámků, lesů, rybníků a dalších nemovitostí. Do současnosti bylo původním majitelům vráceno téměř šest

⁵²⁹ DOČEKAL, Boris, *Příběhy českých šlechticů*, Jihlava, 2006, s. 143.

⁵³⁰ K Adamovi Bubnovi z Litic a jeho pobytu v Austrálii a emigraci VOTÝPKA, Vladimír, *Návraty české šlechty*, s. 125-146.

⁵³¹ POUZAR, Vladimír: *Almanach*, s. 47-49.

⁵³² DUJKOVÁ roz. BUBNA-LITIC, Eleonora, *Vzpomínání*, s. 32

⁵³³ VOTÝPKA, Vladimír, *Příběhy české šlechty*, s. 159.

⁵³⁴ VOTÝPKA, Vladimír, *Příběhy české šlechty*, s. 160-161.

⁵³⁵ VOTÝPKA, Vladimír, *Příběhy české šlechty*, s. 149.

desítek hradů, zámků a zámečků.⁵³⁶

Také Bubnům z Litic byl navrácen zámek v Doudlebách, lovecký zámeček v Horním Jelení, sto hektarů zemědělské půdy a okolo sedmnácti set hektarů lesů. Ze zámeckého mobiliáře se kromě pár drobností nedochovala nic.⁵³⁷ Správy navráceného majetku se ujal Adam Bubna z Litic, který se počátkem 90. let vrátil z Austrálie zpět do vlasti. Po deseti letech však byl majetek rozdělen mezi Adama a jeho sestru Eleonoru. Adam si ponechal zámeček v Horním Jelení a Eleonoře připadl zámek v Doudlebách. Eleonora pověřila správou své poloviny syna Petra.⁵³⁸

Závěr

V této diplomové práci jsem se snažila popsat historii rodu Bubnů z Litic od jejich prvního doloženého předka Otíka z Bubna, přes jejich společenský vzestup během 17. století, kdy během krátké doby byli bratři Jindřich Jan a Kunata Jaroslav v rozmezí několika málo let nejprve povýšeni do panského a následně i do hraběcího stavu.

Rodina Bubnů z Litic se vždy hlásila k českému národu a hrdě se řadila mezi starou českou šlechtu. Členové rodu, až na pár výjimek, nikdy příliš nezasahovali do velkých světových dějin, přesto není jejich odkaz zanedbatelný.

Během staletí vybudovali Bubnové z Litic nemalé panství, o které se dobře starali. Mikuláš Bubna z Litic zřídil rodinný fideikomis, který jeho pozdější držitelé postupně rozšiřovali. Svého času patřili Bubnové z Litic mezi pětadvacet nejbohatších hraběcích rodů v Čechách.

Počátkem 19. století se však Bubnové z Litic dostali do finančních problémů a byli nuceni část svého panství rozprodat. Možná právě tento prodej majetku a sňatky mužských příslušníků rodu s nešlechticemi během 19. století zabránily Bubnům z Litic zařadit se do první společnosti habsburské monarchie, mezi aristokracii, i když starobylostí rodu by do této exkluzivní společnosti jistě patřily.

V této práci jsem se zaměřila, jak již bylo řečeno, na popsání vzestupu rodu Bubnů z Litic a následně jejich životní osudy. Popsala jsem jednotlivé držitele bubnovského panství i jejich majetkové poměry. Hlavní pozornost jsem pak zaměřila na období od druhé poloviny 19. století do první poloviny 20. století. Během tohoto vytyčeného časového rozmezí žil

⁵³⁶ *Zrušení šlechtických titulů patřilo mezi první právní normy Československa* [online][citt. 20. 7. 2014] Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/38557-zruseni-slechtickych-titulu-patrilo-mez-prvni-pravni-normy-ceskoslovenska/>>

⁵³⁷ DOČEKAL, Boris, *Příběhy českých šlechticů*, Jihlava, 2006, s. 147.

⁵³⁸ K rozdělení majetku mezi Adama a Eleonoru a jejím důvodům: DUJKOVÁ roz. BUBNA-LITIC, Eleonora, *Vzpomínání*, s. 67-68.

poslední skutečný majitel rodinného fideikomisu a hlava rodiny Bubnů z Litic hrabě Michael Otakar Bubna z Litic. Během svého dlouhého života byl svědkem mnohých dějinných zvrátů a zažil i postupný rozpad rodinného dědictví a snad nikdy se nesmířil se ztrátou ideálů a zásad habsburské monarchie. Patřil ke staré generaci šlechty vychovávané v ústě k tradici a důstojnosti.

V této práci jsem se snažila popsat život tohoto posledního hraběte doulebského zámku. Bohužel mi nebylo umožněno nahlédnout do rozsáhlé korespondence, kterou po sobě hrabě zanechal. V důsledku jsem tedy poslední etapy Michaelova života sestavila z útržkovitých zpráv, na které jsem narazila.

Během zpracovávání této diplomové práce jsem se i osobně setkala s paní Eleonorou Dujkovou, vnučkou Michaela Bubny z Litic. Při tomto příjemném setkání paní Eleonora vzpomínala na svého dědečka. Bohužel příliš vzpomínek na něj nemá a všechny události, na které si během našeho setkání vzpomněla již byly zveřejněny buď v její osobní autobiografii *Vzpomínání*, nebo se objevily v knihách Vladimíra Votýpky. Z toho důvodu jsem do této práce nezařadila přepis našeho rozhovoru.

Doufám, že jsem touto prací alespoň málem přispěla do skládačky české historie a mohla zprostředkovat osudy jedné zajímavé šlechtické rodiny.

Prameny a literatura

Prameny:

Archiv Univerzity Karlovy v Praze: (AUK)

Fond: Právnická fakulta Univerzity Karlovy

Národní archiv v Praze: (NA)

Fond: Dobřenského genealogická sbírka

Státní oblastní archiv v Zámrsku: (SOA)

Fond: Rodinný archiv Bubnů z Litic.

Velkostatek Doudleby nad Orlicí-Horní Jelení.

Matricula-online.eu

Unsere liebe Frau zu den Schotten, Taufbuch

Tisk:

Český deník

Lidové noviny

Moravská orlice

Národní listy

Národní politika

Naše noviny
Našinec
Nové sněmy
Obnova
Obzor hospodářský
Ohlas od Nežárky
Pochodeň
Politik
Pravda
Pražský deník
Přítel dělníků
Svobodný občan
Štít
Východočeský kraj

Použitá literatura:

- ADÁMEK, Karel, *Cestopisná bibliotéka, díl I., Z Prahy do Vídně*. Brno. Olomúc, Praha, 1874.
- ALBERT, Eduard - CHOTOVSKÝ, Karel, *Paměti žamberské*, Vídeň, 1889.
- Antonín Randa* [online], 24. 4. 2014 [cit. 16. 5. 2014] Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Anton%C3%ADn_Randa.
- BAŤKOVÁ, Růžena, *Umělecké památky Prahy*, Praha, 1998.
- BĚLINA, Pavel, FUČÍK, Josef, *Válka 1866*, Praha-Litomyšl, 2005
- BEZECNÝ, Zdeněk, *Česká šlechta v éře První republiky*, in: *Šlechta v proměnách věků*, Brno, 2011. s. 225-230.
- BEZECNÝ, Zdeněk, *Karel IV. ze Schwarzenbergu. Život šlechtice v devatenáctém století*, in: *Proměny elit v moderní době*, Sborník k narozeninám docenta Roberta Saka, České Budějovice, 2003, s. 93-101.
- BEZECNÝ, Zdeněk, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století*, České Budějovice, 2005.
- BEZECNÝ, Zdeněk, *Smrt šlechtice*, in: *Fenomén smrti v české kultuře 19. století*; Sborník příspěvků z 20. ročníku symposia k problematice 19. století, Praha, 2001, s. 260-266.
- BEZECNÝ, Zdeněk, *Sňatky české šlechty ve druhé polovině 19. století*, in: *Sex a tabu v české kultuře 19. století*, Praha, 1999, s.88-93.
- BEZECNÝ, Zdeněk, *Šlechta v české společnosti druhé poloviny 19. a počátku 20. století*, In:

- JUDr. Václav Kounic a jeho doba, Brno, 2009, s. 157-163.
- BEZECNÝ, Zdeněk - LENDEROVÁ, Milena, *Několik poznámek k proměnám elit v Čechách*, in: *Proměny elit v moderní době*, Sborník k narozeninám docenta Roberta Saka, České Budějovice, 2003, s.17-42.
- BĚLÍK, Petr, *Rodová tradice a moravský šlechtic druhé poloviny 19. století. Příklad Vladimíra hraběte Mitrovského*. Magisterská diplomová práce, Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Historický ústav, Brno, 2008.
- BÍLEK, Jiří a kol., *Vojenské dějiny Československa III. díl (1918-1939)*, Praha, 1987.
- BÍLEK, V. Tomáš, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1648*, Praha, 1882.
- BÍLEK, V. Tomáš, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1648. Část druhá*, Praha, 1883.
- BOROVÍČKA, Michal a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české, sv. XII.a, 1860-1890*, Praha – Litomyšl, 2012.
- BOROVÍČKA, Michal a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české, sv. XII.b, 1890-1918*, Praha – Litomyšl, 2013.
- BROFT, Miroslav a kol., *Vojenské dějiny Československa II. díl (1526-1918)*, Praha 1986.
- BŮŽEK, Václav, *Šlechta v předbělohorských Čechách*, in: *Šlechta v proměnách věků*, Brno, 2011, s. 95-121.
- ČECHURA, Jaroslav, *České země v letech 1584-1620: První Habsburkové na českém trůně II.*, Praha, 2009.
- ČERNÁ, Marie, *Studenti ze zemí českých na univerzitě v Orléansu a na některých jiných francouzských univerzitách*, in: ČČH 40, 1934, s. 548-564.
- DOČEKAL, Boris, *Příběhy českých šlechticů*, Jihlava, 2006.
- DONNER, T, *Co určitě nevíte o Slavii a o její bohaté historii*, [online], 1. 10. 2009 [cit. 10.3. 2014] Dostupné z: <<http://www.fo-slavia.cz/?p=500>>.
- DOERR, August von, *Der Adel der Böhmischen Kronländer*, Prag, 1900.
- DUJKOVÁ roz. BUBNA-LITIC, Eleonora, *Vzpomínání*, Chlumec nad Cidlinou, 2009.
- DUŠEK, Radim, *František Egerle a české cukrovarnictví*, Ústí nad Orlicí, 2003.
- EFMERTOVÁ, Marcela, C., *České země v letech 1848-1918*, Praha, 1998.
- EFMERTOVÁ, Marcela - SAVICKÝ, Nikolaj, *České země 1848-1918. díl 1., Od březnové revoluce do požáru Národního divadla*, Praha, 2009.
- GEORGIEV, Jiří, *České fideikomisy v posledních letech své existence (poznámky k aspektům archivním a právním)*, In: *Paginae historiae: sborník Státního ústředního archivu v Praze*, svazek 9, Praha, 2001, s. 71-97.
- GLASSHEIM, Eagle, *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*, Praha, 2012.
- Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Gräflicher Häuser*, Gotha, 1825-1942.

- HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty I.*, Praha, 1994.
- HARALD, Skala, *Slávné časy cisárské jazydy v 17.-19. storočí*, Prešov, 2008.
- HAZDRA, Zdeněk, *Česká šlechta v časech nacistické okupace (malé zamyšlení)*, in: *Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939-1945)*; Sborník příspěvků ze symposia k 70. výročí vypuknutí druhé světové války, Praha, 2009, s. 33-50.
- HAZDRA, Zdeněk, „*Mnichovské dny*“ jako milník ve vztahu šlechty a novodobé české společnosti, in: *Mnichov 1938 a česká společnost*; Sborník příspěvků ze symposia k 70. výročí vypuknutí druhé světové války, Praha, 2008, s. 37-51.
- HAZDRA, Zdeněk, *Šlechta v době mnichova 1938 a za druhé světové války*, in: *Šlechta v proměnách věků*, Brno, 2011, s. 231-244.
- HIRTENFELD, Jaromir, *Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder. Nach authentischen Quellen bearbeitet*, Wien, 1857.
- HORÁK, Ondřej, *Liechtensteinové mezi konfiskací a vyvlastněním: příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*, Praha, 2010.
- HRACHOVCOVÁ, Eva, *Šlechtické sňatky v druhé polovině 19. století*, Diplomová práce, Historický ústav Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2007.
- JELÍNKOVÁ, Dita, *Mikuláš Bubna z Litic a jeho role v protektorátní politice*, in: *Válečný rok 1941 v československém domácím a zahraničním odboji*, Praha, 2012, s. 71-89.
- JUNG, Peter, *Rakousko-uherská armáda za první světové války*, Brno, 2007.
- JURÁNEK, Roman, *Brněnská strašidla*, Brno, 2008.
- Kais. Königl. Militär – Schematismus für 1869-70*, Wien, 1870.
- Kais. Königl. Militär – Schematismus für 1871-89*, Wien, 1871-1889.
- KADISCH, Heinrich von, *Der mährische Adel*, Nürnberg, 1899.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky (1918-1938), díl 3. - O přežití a o život (1936-1938)*, Praha, 2003.
- KINSKÝ, Zdeněk, Radslav, *U nás*, Chlumec nad Cidlinou, 1948.
- KLIMEK, Antonín, *Velké dějiny země Koruny české, sv. XIII., 1918-1929*, Praha – Litomyšl, 2000.
- KOĐOUSEK, Václav, *Monografie Doudleb nad Orlicí, část 1*, Praha, 1874.
- KOĐOUSEK, Václav, *Monografie Doudleb nad Orlicí (Se zvláštním zřetelem k rodu hrabat z Bubna a Litic)*, část 2, Praha, 1876.
- KOĐOUSEK, Václav, *Monografie Doudleb nad Orlicí (Se zvláštním zřetelem k rodu hrabat z Bubna a Litic)*, část 3, Praha, 1877.
- KOĐOUSEK, Václav, *Monografie Doudleb nad Orlicí (Se zvláštním zřetelem k rodu hrabat z Bubna a Litic)*, část 4, Praha, 1887.

- KONEČNÝ, Stanislav, *Císařské manévry v okolí Litomyšle v roce 1889*, in: Pomezí Čech, Moravy a Slezska, svazek 10, Litomyšl, 2009, s. 301-319.
- KOPISTA, Č., *Mistopis spojených obcí Úřetic a Vejvanovic*, Úřetice, 1919.
- KOSTLÁN, Václav, *Senovážné náměstí 23* [online], 29. 11. 2007 [cit. 15. 3. 2014] dostupné na internetu: <<http://www.langweil.info/200711297668/Senovazne-namesti-23.html>>.
- KRÁL, Vojtěch rytíř z Dobré Vody, *Znaky rodů českých*, Praha, 1902.
- KRÁL Z DOBRÉ VODY, Vojtěch, *Znaky rodů českých*, Praha, 2009,
- LÁSKA, Jaroslav, *Východní Hradecko v dějinném vývoji – Příspěvek k hospodářským a sociálním dějinám našeho venkova*, in: Orlické hory – Podorlicko, 1968, č. 1, s. 30-51.
- LAŠEK, Gotthard, Josef, *Hejtmanství Rychnovské: nástin historicko topografický. Díl první. Okres Kostelecký nad Orlicí*, Velké Meziříčí, 1884.
- LIFKA, Bohumír, *Zámecké a palácové knihovny v Čechách. Přehled historicko topografický*, in: Český bibliofil 6, Praha, 1934, s. 39-54.
- LÍVA, Václav, *Studie o Praze pobělohorské III – Změny v domovním majetku a konfiskace*, in: Sborník k příspěvkům k dějinám hlavního města Prahy díl IX, Praha, 1935, s. 1-435.
- MASAŘÍK, Hubert, *V proměnách Evropy: Paměti československého diplomata*, Praha, 2002.
- MAŠEK, Petr, *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha, 2003.
- MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách a na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, díl I. A-M*, Praha, 2008.
- MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách a na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, díl II. N-Ž*, Praha, 2010.
- MERAVIGLIA-CRIVELLI, Rudolf, *Der Böhmische Adel*, Nürnberg, 1886.
- MYSLIVEČEK, Milan, *Velký erbovník – Encyklopedie rodů a erbů v zemích koruny české*, svazek 1, Plzeň, 2005.
- MYŠKA, Milan, *Šlechta v Čechách, na Moravě a ve Slezsku na prahu buržoazní éry (Hospodářská aktivita české aristokracie a tzv. „kapitalistická modernizace“)*, In: Milan Myška: z díla hospodářského historika, Ostrava, 2010, s. 201-218.
- NEDOROST, Libor, *Češi v 1. světové válce. 1. díl, Mým národům*, Praha, 2006.
- NĚMEC, Bohumil, *Vývlastnění velkostatků a pozemková reforma: řeč Bohumila Němce v Národním shromáždění dne 16. dubna 1919*, Praha, 1919.
- NOVOTNÝ, Blahoslav, *Horní Jelení 100 let městem – Co archivy ukryvají*, 2010.
- NOVOTNÝ, Blahoslav, *Horní Jelení 100 let městem – Černé na bílém*, 2011.
- NOVOTNÝ, Blahoslav, *Kronika. Horní Jelení 100 let městem*, 2008.
- Ottův slovník naučný – ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí, čtvrtý díl*, Praha 1891.
- Ottův slovník naučný, XVI. Díl, Lih – Media*, Praha, 190

- PALACKÝ, František, *Popis království českého čili podrobná poznamenání všech dosavadních krajůw, panství, statkůw, měst, městeček a wesnic, někdejších hradůw a twrzí, též samot a zpustlých osad mnohých w zemi České, s udáním jejich obywatelstwa dle popisu r. MDCCCXLIII wykonaného / w jazyku českém i německém zhotowil a vydal František Palacký*, Praha, 1848.
- PEKAŘ, Josef, *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*, Praha, 1923.
- PERNES, Jiří a kol., *Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526-1918*, Praha, 2003.
- POPELKA, Petr, *Podíl šlechty na železničním podnikání v habsburské říši. Základní srovnání situace v Anglii, Německu a habsburské říši*, In: Šlechtic podnikatelem - podnikatel šlechticem: šlechta a podnikání v českých zemích v 18. - 19. století: výstup z mezinárodní konference pořádané ve dnech 8.-9.11.2007 Ostravskou univerzitou v Ostravě a statutárním městem Ostrava, Ostrava, 2007, s. 178-194.
- POUZAR, Vladimír, *Almanach českých šlechtických rodů*, Praha, 1996.
- RYBIČKA, Antonín, *Další procházky v okolí Chrudimském*, in: Památky archeologické a místopisné, díl II., Praha, 1857, s. 152-153.
- RYBIČKA, Antonín, *Hejtmané bývalého kraje Chrudimského*, in: Památky archeologické a místopisné, díl VIII., Praha, 1870, s. 223-230.
- ŘEZNÍK, Miloš, *Desková držba v severovýchodních Čechách od koce 18. do poloviny 19. století – mezi konkurencí a kompromisem statkářských elit?*, In: Šlechtic podnikatelem - podnikatel šlechticem: šlechta a podnikání v českých zemích v 18. - 19. století: výstup z mezinárodní konference pořádané ve dnech 8.-9.11.2007 Ostravskou univerzitou v Ostravě a statutárním městem Ostrava, Ostrava, 2007, s.103-120.
- Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und die kaiserliche und königliche Krieg-Marine für 1890-1914*, Wien, 1890-1914.
- Schematismus der k. k. Landwehr und der k. k. Gendarmerie der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder für 1896-1913*, Wien, 1896-1913.
- SCHIMON, Anton:, *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien*, Böhm, 1859.
- SCHMIDT-BRENTANO, Antonio, *Kaiserliche und k. k. Generale (1618-1815)*, 2006.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého – Hradecko, díl 2.*, Praha 1994.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého – Boleslavsko, díl 10.*, Praha 1994.
- SKOPAL, Michael, *Nejstarší rodokmen pánů z Bubna - fakta a otázky*, in: Sborník prací východočeských archivů 10, 2005, s. 283-295.
- SKOPAL, Michael, *Rodinný archiv Bubnů z Litic*, in: Sborník prací východočeských archivů

11, 2007, s. 381-393.

SLABÁKOVÁ, Radmila, „*Il est «Höchst Zeit»“ aneb Jaký jazyk pro aristokracii c Čechách a na Moravě v 19. století?*“, in: *Komunikace a izolace v české kultuře 19. století*, Praha 2002, s. 102-115.

SLABÁKOVÁ, Radmila: *Žal a umírání v denících a soukromé korespondenci rakousko-české šlechty 19. století*, in: *Studia Historica Nitriensia IX*, Nitra 2001, s. 153-163.

SMÍTKOVÁ, Lenka, *Eleonora Kounicová (1809-1898)*, Bakalářská práce, Ústav českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2010, s. 4.5-46.

SMUTNÝ, Bohumír, *Brněnští podnikatelé a jejich podniky: 1764-1948: encyklopedie podnikatelů a jejich rodin*, Brno, 2012.

SMUTNÝ, Bohumír, *Moravská šlechta mezi protoindustrializací a průmyslovou revolucí- Podnikatelské aktivity pozemkové aristokracie v 18. a 19. století*, in: *Šlechta v proměnách věků*, Brno 2011, s. 175-193.

SMUTNÝ, Bohumír, *Velkostatek Doudleby – Horní Jelení (1653-1949)*, [úvod k inventáři], Zámorsk, 1968.

SOMMER, Johan Gottfried, *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt, Vierter Band*, Prag, 1836.

SVOBODOVÁ, Milada, *Neznámý středověký právní rukopis ze zámecké knihovny na Orlíku; Nálezová zpráva*, in: *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků - Miscellanea Department of the Manuscript and Early Printed Books 15*, Praha, 1998, s. 65-72.

ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila, *Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století*, Praha, 2007.

ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila, „*Role otce, matky a výchovy ve šlechtických rodinách*“, in: *JUDr. Václav Kounic a jeho doba*, Brno, 2009, s. 223-236.

ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila, *Šlechta v Čechách a na Moravě ve druhé polovině 20. století – její obraz, její hodnoty a její paměť*, in: *Šlechta v proměnách věků*, Brno, 2011, s. 253-271.

ŠVEJNOHA, Josef, *Historie Mezinárodního Červeného kříže*, Praha, 2008.

TREJTNAR, František, *Přeměna panského dvora na ves Bubeneč*, in: *Panorama: z přírody, historie a současnosti Orlických hor a podhůří*, svazek 8, Dobré, 2000, s.91-98.

TITTL, Hynek, *Schematismus velkostatků v království Českém*, Praha, 1894.

URFUS, Valentin, *Rodinný fideikomis v Čechách*, in: *Sborník historický 9/1962*, s. 193-238.

VACULÍK, Pavel, *Komunistická perzekuce šlechty*, Praha, 2004.

VAŠÁKOVÁ, Zuzana, *Vývoj výchovy v rakouských šlechtických rodinách od počátku 19. století do 1. poloviny 20. století*. Rigorózní práce. Ústav světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2012.

- VLASÁK, František, *Staročeská šlechta a její potomstvo po třicetileté válce: příspěvky rodopisné*, in: *Památky archeologické a místopisné*, díl II., sešit II., Praha, 1856, s. 49-58.
- VLASÁK, František, *Staročeská šlechta a její potomstvo po třicetileté válce*, in: *Památky archeologické a místopisné*, díl II., sešit III., Praha, 1856, s. 97-191.
- VLASÁK, Fran.: *Der altböhmische Adel und seine Nachkommenschaft nach dem dreissigjährigen Kriege: Historisch-genealogische Beiträge*, Prag, 1866.
- VLČEK, Pavel, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, Praha, 1999.
- VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla, *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.*, Praha, 1996.
- VOTÝPKA, Vladimír, *Návraty české šlechty*, Praha-Litomyšl, 2002.
- VOTÝPKA, Vladimír, *Příběhy české šlechty*, Praha-Litomyšl, 2002.
- VOŽENÍLEK, Jan, *Výsledky československé pozemkové reformy – Les résultats de la réforme foncière tchécoslovaque napsal Jan Voženilek*, Praha, 1930.
- VYSKOČIL, Aleš, *C. k. úředník ve zlatém věku jistoty*, Praha, 2009.
- VYSKOČIL, Aleš, *Slovník představitelů politické správy na Moravě v letech 1850-1918*, Praha, 2011.
- WINTR, Stanislav, *Napoleon Bonaparte a jeho soupeři*, Praha 2007.
- Zrušení šlechtických titulů patřilo mezi první právní normy Československa* [online][cit. 20.7. 2014] Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/38557-zruseni-slechtickyh-titulu-patrilo-mezi-prvni-pravni-normy-ceskoslovenska/>>
- ŽUPANIČ, Jan, *Hraběcí rody ve světle salbuchů*, in: *Heraldicka a genealogie*, 38/2005, č. 1-2, s. 76-96.
- ŽUPANIČ, Jan, *Nová šlechta rakouského císařství*, Praha, 2006.
- ŽUPANIČ, Jan, *Rakouská šlechta na prahu moderní doby*, in: *Šlechta v proměnách věků*, Brno, 2011. s. 194-207.
- ŽUPANIČ, Jan, *Šlechta a její obraz v moderní době*, in: *Šlechta v proměnách věků*, Brno, 2011, s. 289-295.

Seznam obrazových příloh:

- 1) Erb Bubnů z Litic, [online] [cit. 7. 8. 2014] Dostupné z http://cs.wikipedia.org/wiki/Bubnov_%C3%A9_z_Litic#mediaviewer/Soubor:Buben_z_litic.jpg
- 2) Zámek v Doudlebech nad Orlicí, vlastní fotografie.
- 3) Hrob Heřmana z Bubna a náhrobní deska hraběte Ferdinanda Bubny z Litic v kostele v horním Jelení, vlastní fotografie
- 4) Sourozenci Michael, Zdenka a Heřman, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, ilustrační materiál, neinventarizováno.
- 5) Michael Bubna z Litic jako posluchač práv, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, ilustrační materiál, neinventarizováno.
- 6) Michael Bubna z Litic s manželkou Eleonorou, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, ilustrační materiál, neinventarizováno.
- 7) Lovecká společnost, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, ilustrační materiál, neinventarizováno.
- 8) Michael Bubna z Litic, SOA Zámorsk, RA Bubnů z Litic, ilustrační materiál, neinventarizováno.
- 9) Hrob rodiny Bubnů z Litic v Doudlebech, vlastní fotografie.
- 10) Náhrobní deska Eleonory, Markéty a Michaela Bubnů z Litic, vlastní fotografie.

Erb Bubnů z Litic

2) Zámek v Doudlebech nad Orlicí

3)Hrob Heřmana z Bubna a náhrobní deska hraběte Ferdinanda Bubny z Litic

4) Sourozenci Michael, Zdenka a Heřman

5) Michael Bubna z Litic jako posluchač práv

6) Michael Bubna z Litic s manželkou Eleonorou

7)Lovecká společnost

8)Michael Bubna z Litic

9) Hrob rodiny Bubnů z Litic v Doudlebech nad Orlicí

10) Náhrobní deska Eleonory, Markéty a Michaela Bubnů z Litic